

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Václav Kočka-Amort

Trestný čin vraždy a zabití podle § 140, § 141 tr. zák.

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jaromír Hořák, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 30. 11. 2015

Prohlášení:

„Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.“

V Praze dne 30. 11. 2015

Václav Kočka-Amort

Poděkování:

Děkuji vedoucímu mé diplomové práce JUDr. Jaromíru Hořákovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, připomínky a konzultace.

Seznam zkratek

BGH – Bundesgerichtshof (německý Spolkový soudní dvůr)

BGHSt – Entscheidungen des Bundesgerichtshof in Strafsachen (Rozhodnutí Spolkového soudního dvora v trestních věcech)

ČR – Česká republika

ČSR – Česká socialistická republika

ČSSR – Československá socialistická republika

LZPS - Úplné znění usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, jak vyplývá ze změny provedené ústavním zákonem č. 162/1998 Sb.

Ř. z. – Říšský zákoník (sbírka právních předpisů do roku 1918)

Sb. – Sbírka zákonů České republiky

Sb. rozh. tr. – Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek, trestní případy

Sp. zn. – Spisová značka

SSR – Slovenská socialistická republika

StGB – Strafgesetzbuch (Německý trestní zákoník, 1871: „Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 14 Nummer 10 des Gesetzes vom 20. Oktober 2015 (BGBl. I S. 1722) geändert worden ist“)

TZ – Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

ZTOPO – Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů

Obsah

Úvod	1
U.1 K obsahu práce.....	1
U.2 Některé formální poznámky	3
1. Obecné aspekty vraždy a zabití.....	4
1.1 Systematika úmyslných usmrcení.....	4
1.1.1 Úmyslná usmrcení v současném českém právu	4
1.1.2 Historické právní úpravy.....	5
1.1.3 Úmyslná usmrcení v německém StGB	7
1.2 Obligatorní znaky skutkových podstat úmyslného usmrcení.....	7
1.2.1 Objekt	7
1.2.2 Objektivní stránka	9
1.2.3 Subjekt	9
1.2.4 Subjektivní stránka	11
1.3 § 140 TZ: afekt a premeditace	11
1.4 Privilegující znaky úmyslných usmrcení	13
1.4.1 Fakultativní znaky skutkové podstaty zabití v TZ	13
1.4.2 § 213 německého StGB	14
2. Obecně k okolnostem zvláště přitěžujícím	15
2.1 K § 140 odst. 3 TZ.....	15
2.2 Obecně k německé úpravě úkladné vraždy	17
3. Vícenásobná usmrcení.....	17
3.1 Vražda spáchaná „na dvou nebo více osobách“ a „opětovně“	17
3.2 Zabití více osob.....	27
3.3 Vícenásobná usmrcení v německém právu	28
4. Úmyslné usmrcení zvláště zranitelných osob	28

4.1 Vražda „na těhotné ženě“	28
4.2 Vražda „na dítěti mladším patnácti let“	30
4.3 Zabití zvláště zranitelných osob	33
4.4 Usmrcení chráněných osob v německé úpravě.....	35
5. Usmrcení v souvislosti s příslušností k určité skupině lidí	36
5.1 Vražda úředních osob.....	37
5.2 Vražda příslušníků záchranných složek	39
5.3 „Diskriminační“ vražda.....	41
5.4 Zabití osob se speciálním postavením	47
5.5 Německé řešení ochrany příslušníků určitých skupin před usmrcením.....	48
6. Zavrženíhodné způsoby usmrcení.....	49
6.1 Vražda surová a trýznivá.....	49
6.2 Zabití provedené způsobem za běžných okolností zavrženíhodným.....	60
6.3 Německé „heimtücke“ a „grausam“	61
7. Usmrcení v souvislosti s jiným činem.....	66
7.1 Vražda svědka a vražda zakrývací.....	66
7.2 Zabití a zakrývací usmrcení.....	75
7.3 Usnadnění a zakrytí jiných jednání v Německu	76
8. Majetkový prospěch jako pohnutka	77
8.1 Loupežná vražda	79
8.2 Nájemná vražda	83
8.3 Zabití v úmyslu získat majetkový prospěch?	85
8.4 Vražda a majetek v Německu	85
9. „Zbytkový“ kvalifikační znak u vražd.....	86
9.1 Jiná zavrženíhodná pohnutka.....	86
9.1.1 msta.....	88

9.1.2 sexuální motivace	89
9.1.3 osoba „překážející“	90
9.2 Privilegující aspekty některých podobných jednání	91
9.3 Jiná nízká pohnutka a další znaky v německém právu	92
10. Celostní pohled a některé úvahy de lege ferenda	93
Závěr	95
Z.1 Shrnutí	95
Z.2 Zhodnocení a návrhy	100
Seznam použité literatury	104
Abstrakt	117
Resumé	119

Úvod

U.1 K obsahu práce

Tato diplomová práce se zabývá vraždou a zabitím podle trestního zákoníku. Téma úmyslných usmrcení nabylo po účinnosti nového trestního zákoníku (č. 40/2009 Sb.) na aktuálnosti a z odborného hlediska i na atraktivnosti. Úprava úmyslných usmrcení je nyní značně propracovaná, tudíž se jeví vděčnou jako téma diplomové práce.

Nalézáme tři okruhy největších a nejzajímavějších konceptuálních změn oproti úpravě předchozí.¹ Za prvé jde o odlišení vraždy prosté a premeditativní. Druhým okruhem jsou nové skutkové podstaty zvláště závažných vražd, ale též s tím související změna povahy stávajících skutkových podstat. Konečně pak konstruování trestného činu zabití jako privilegovaného úmyslného usmrcení.

Ač je úprava stále relativně nová, už se objevilo několik prací, jež se jí zabývají (nebo řeší problémy, jež nalezneme i v nové úpravě). Nejvýznamnější prací na toto téma shledáváme Hořákovu disertaci.² Pro inspiraci a snahu zjistit, co už bylo zpracováno, jsme směřovali pozornost též na diplomové (resp. rigorózní) práce našich kolegů.³

Přestože se od zveřejnění výše zmíněných prací samozřejmě objevila nová judikatura, nedošlo dle našeho mínění k takovému posunu, abychom považovali za vhodné opakovat, co už bylo zpracováno. Ve zpracovaných diplomových pracích je vidět snaha reflektovat problematiku komplexně.⁴ Částečně shledáváme snahu o komplexnost i u zmíněné práce rigorózní.⁵ Afektivní a premeditativní vraždě a jejich

¹ Mezi ně pro účely této práce nepočítáme zvýšení dolních i horních hranic trestních sazeb skutkových podstat vraždy, ačkoliv z hlediska penologického může jít o změnu zásadní.

² HOŘÁK, J.: *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2011.

³ KUČERA, P.: *Trestný čin vraždy a zabití podle § 140, § 141 TZ*. Praha 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva. Vedoucí práce Jaromír Hořák; VLASÁKOVÁ, B.: *Vražda a zabití v českém trestním právu*. Praha 2014. Rigorózní práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva. Vedoucí práce Jiří Jelínek; ŽÁČKOVÁ, M.: *Trestný čin vraždy a zabití podle § 140, § 141 TZ*. Praha 2013. Diplomová práce Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva. Vedoucí práce Jaromír Hořák. Vše dostupné v Repozitáři závěrečných prací na internetových stránkách: https://is.cuni.cz/webapps/zzp/search/?tab_searchas=basic&lang=cs

⁴ KUČERA: *Trestný čin vraždy a zabití*. Praha: 2013; ŽÁČKOVÁ: *Trestný čin vraždy a zabití*. Praha: 2013.

⁵ VLASÁKOVÁ: *Vražda a zabití*. Praha: 2014.

odlišení, jakož i charakteru trestného činu zabití obecně se věnuje Hořák ve své disertaci.⁶ Po tak krátké době od napsání této disertace není úplně vhodná snaha o rozbor dané problematiky, zvláště když by měla být zpracována toliko v rámci diplomové práce. Naopak podrobný rozbor skutkových podstat zvláště závažných vražd podle § 140 odst. 3 TZ ve výše zmíněných pracích nenalezneme. Rozbor těchto podstat jako jeden z cílů deklaruje kolegyně Žáčková.⁷ Vzhledem k širokému záběru své práce však nedává (a ani nemůže) této problematice dostatečný prostor k jejímu zevrubnému prozkoumání.⁸ V problematice, již jsme výše označili jako druhý okruh, tak shledáváme nejvíce prostoru pro nové zpracování, a tak jsme ze skutkových podstat zvláště závažných vražd učinili těžiště této práce.

Trestný čin zabití jsme v rámci našeho zkoumání nepojali jako nějakou oddělenou entitu, ale podřídili jsme jej těžišti této práce. Snažíme se upozornit na nežádoucí jev zdánlivé konkurence privilegovaného úmyslného usmrcení (zabití) a zvláště závažných vražd, za které může být v krajních případech uložen i výjimečný trest. V rámci české úpravy jde o nový problém, jenž nabývá značné relevance, který však česká literatura dosud nedostatečně reflektuje.

I přes neustálý vývoj praxe je česká úprava úmyslných usmrcení stále velmi nová⁹, a tak je nanejvýš vhodné, abychom se pokusili o porovnání s úpravou zahraniční. Zde jsme se rozhodovali, zda porovnání pojmut šířeji (tj. vybrat více zahraničních úprav, jež bychom uvedli toliko elementárně) nebo si vybrat jednu úpravu, kterou bychom zpracovali o něco podrobněji. Nakonec jsme zvolili druhou možnost, abychom nezůstali jen u přepisování textu zahraničních zákonů.

Dále jsme museli uvažovat nad tím, jakou zahraniční úpravu zvolit pro naše zkoumání. Jelikož jsme se rozhodli pro jednu zahraniční úpravu, již budeme reflektovat podrobněji, bylo nutné zvolit takovou úpravu, aby nás příliš nezatěžovala jazyková bariéra. Tímto „testem“ prošly úpravy německy a anglicky mluvících zemí a úprava

⁶ HOŘÁK: *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Praha: 2011.

⁷ ŽÁČKOVÁ: *Trestný čin vraždy a zabití*. Praha: 2013, s. 1.

⁸ *Ibid.*, s. 30 – 41.

⁹ To tvrdíme i s vědomím, že spousta skutkových podstat zvláště závažných vražd je v trestním kodexu obsažena od devadesátých let.

slovenská. Slovenské úpravě se věnuje kolegyně Vlasáková¹⁰, na anglicky mluvící země se zaměřuje kolega Kučera.¹¹ Úpravu německy mluvících zemí reflektuje Hořák, avšak úpravu zvláště závažných vražd podrobně nerozebírá.¹² Proto naše volba padla na německy mluvící země, z nichž jsme se rozhodli pro úpravu německou. Za prvé je německá trestněprávní literatura ze všech německy mluvících zemí zdaleka nejvíce zastoupena ve fakultní knihovně a za druhé nás velmi zaujalo německé pojetí zvláště zavrženíhodných úmyslných usmrcení.

Naším cílem tak bude charakterizovat skutkové podstaty zvláště závažných vražd (§ 140 odst. 3 TZ). Jednotlivé skutkové podstaty budeme analyzovat, v případě jejich podobnosti rovněž přistoupíme ke komparaci. Tomuto cíli podřídíme i naše zpracování trestného činu zabití. Představíme si také německou právní úpravu, zejm. její ustanovení, jež zhruba odpovídá zvláště závažné vraždě, a v některých zřetele hodných případech provedeme její porovnání s českou úpravou.

U.2 Některé formální poznámky

Práce se člení do deseti kapitol. První kapitola se snaží uvést do problematiky úmyslných usmrcení. Druhá kapitola se zabývá zvláště přitěžujícími okolnostmi obecně, kdy se též snaží nastínit následující konkrétní rozbor jednotlivých skutkových podstat. Dalších sedm kapitol podrobně rozebírá jednotlivé znaky skutkových podstat zvláště závažných vražd dle § 140 odst. 3 TZ. V některých kapitolách je uvedeno více skutkových podstat. Je tomu tak v případech, kdy spolu dané skutkové podstaty úžeji souvisí. Každá z těchto sedmi kapitol rovněž zahrnuje podkapitulu, jež se týká zdánlivého souběhu zabití a konkrétní skutkové podstaty § 140 odst. 3 TZ. Dále v těchto kapitolách nalezneme podkapitulu, která se týká na první pohled podobných znaků obsažených v § 211 německého trestního zákoníku. Desátá kapitola se snaží o globální pohled na § 140 odst. 3, na rozdíl od kapitoly druhé však nemá do problematiky uvést, ale pracovat s využitím poznatků o konkrétních skutkových podstatách získaných v kapitolách předcházejících.

Dále si řekneme o některých formálních věcech, jež by čtenář bez našeho vysvětlení mohl špatně pochopit.

¹⁰ VLASÁKOVÁ: *Vražda a zabití*. Praha: 2014.

¹¹ KUČERA: *Trestný čin vraždy a zabití*. Praha: 2013.

¹² HOŘÁK: *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Praha: 2011.

Součástí bibliografických údajů o rozhodnutích BGH je i umístění ve sbírce soudních rozhodnutí (BGHSt). Zde uvádím odkaz v podobě, který je běžný v Německu. Tvoří jej dvě čísla, přičemž první značí číslo svazku, druhé pak číslo strany, kde dané rozhodnutí začíná.¹³ Další poznámku věnujeme odkazu na zákonné ustanovení. Je-li někde v textu práce uveden paragraf bez odkazu na právní předpis, zpravidla se jedná o TZ. Těžiště práce se zabývá závažnými vraždami, je-li tak někde uvedeno jen písmeno bez uvedení paragrafu a odstavce, jde o § 140 odst. 3 TZ.

Text diplomové práce je dokončen ke dni 2. 11. 2015. K tomuto datu jsou rovněž citovány všechny elektronické zdroje.

1. Obecné aspekty vraždy a zabití

1.1 Systematika úmyslných usmrcení

1.1.1 Úmyslná usmrcení v současném českém právu

Oproti předchozí úpravě se skutkové podstaty úmyslných usmrcení vyskytují na samém začátku zvláštní části TZ. Mohou k tomu vést jak ideové důvody, kdy jsou v určité opozici vůči minulému režimu zdůrazňovány hodnoty individuality¹⁴, tak snaha alespoň zhruba postupovat od jednodušších skutkových podstat k složitějším (uvedme př. § 312 TZ (teror), který je *lex specialis* k vraždě, neboť tato složená skutková podstata vyžaduje krom úmyslného usmrcení i úmysl poškodit ústavní zřízení ČR).

Hlava I. Zvláštní části TZ obsahuje pět dílů (nazývají se: Trestné činy proti životu, Trestné činy proti zdraví, Trestné činy ohrožující život nebo zdraví, Trestné činy proti těhotenství ženy a konečně Trestné činy související s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi a orgány, lidským embryem a lidským genomem). Systematika takto uspořádaná nám výrazně pomůže určit objekt úmyslných usmrcení, čemuž se budeme věnovat níže. V Díle 1 najdeme pět paragrafů (Vražda, Zabití, Vražda novorozeného

¹³ Je-li uvedeno např. „(BGHSt X, Y)“, znamená to, že daný judikát nalezneme ve svazku X počínaje stranou Y.

¹⁴ Vizme ŠÁMAL, P.: *Osnova trestního zákoníku 2004 – 2006*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 143.

dítěte matkou, Usmrcení z nedbalosti a Účast na sebevraždě). Usmrcení z nedbalosti se věnovat nebudeme, stejně jako účasti na sebevraždě.¹⁵

Úmyslným usmrcením se zabývají zbývající tři paragrafy. Základní skutkovou podstatu nalezneme v § 140 odst. 1, zatímco v odst. 2 a odst. 3 nalezneme kvalifikované skutkové podstaty úmyslných usmrcení. Všechny tyto případy nazýváme vraždou. Zajímavou shledáváme kvalifikovanou skutkovou podstatu § 140 odst. 3, neboť její znaky mohou být naplněny (samozřejmě za přítomnosti daných přitěžujících okolností) jak jednáním podle § 140 odst. 1, tak i odst. 2. Privilegované skutkové podstaty naopak tvoří § 141 zabití a § 142 vražda novorozeného dítěte matkou. Jako důkaz propracovanosti úpravy úmyslných usmrcení v TZ shledáváme určitou zajímavost - § 141 odst. 2 (zabití za přitěžujících okolností). Tento odstavce nám typizuje kvalifikovanou skutkovou podstatu v širším rámci skutkové podstaty privilegované.

1.1.2 Historické právní úpravy

1.1.2.1 117/1852

První předpis, jež zde zmíníme, byl v platnosti téměř sto let. Ustanovení úmyslných usmrcení však byla novelizována jen nepatrně, a to zákonem na ochranu republiky (50/1923 Sb.) a později zákonem na ochranu lidově demokratické republiky (231/1948 Sb.); tyto změny se týkaly přísnějšího postihu vražd úředních osob.

Úpravu úmyslných usmrcení nalezneme v Hlavě patnácté s názvem O vraždě a zabití (§ 134 – 143). V § 134 najdeme definici vraždy, v následujícím paragrafu pak jednotlivé druhy vražd. Z nich jsou tři kvalifikované skutkové podstaty a jedna základní. Privilegovanou skutkovou podstatu představuje usmrcení dítěte matkou při porodu v § 139, na rozdíl od úprav pozdějších se k aplikaci tohoto ustanovení u matky nevyžaduje rozrušení způsobené porodem a přísněji trestné je usmrcení dítěte manželského. Zabitím se nerozumí úmyslné usmrcení jako v § 141 TZ, ale jde o spáchání jiného nepřátelského skutku, přičemž nastal nezamýšlený smrtelný následek (§ 140). V rámci zabití nalezneme kvalifikační okolnost, a to byla-li oním nepřátelským

¹⁵ Účast na sebevraždě není úmyslným usmrcením jiného, leč toliko materiálně návodem či pomocí k usmrcení sebe sama. Sebevražda není trestná, a proto jsou zde návody a pomoc povýšeny na objektivní stránku skutkové podstaty. V případě, že je někdo k sebevraždě psychicky donucen (např. v případě neusmrcení pachatel hrozí ublížit blízké osobě), pak by se nejednalo o účast na sebevraždě, leč o vraždu (příp. zabití).

skutkem loupež (§ 141). Trestné činy týkající se potratu nalezneme v následující Hlavě šestnácté „O vyhnání plodu“.

1.1.2.2 86/1950

Tento zákon nahradil zastarávající zákon 117/1852 ř. z., který nemohl vyhovovat prudkým společenským změnám po únoru 1948. Úmyslná usmrcení nalezneme v Hlavě šesté spolu s trestnými činy proti zdraví a dále s těmi činy, jež jsou dle TZ trestné činy ohrožující život nebo zdraví (§ 216 – 228). Vraždu máme v § 216. Odstavec první stanoví základní skutkovou podstatu, zatímco odstavec druhý zahrnuje tři kvalifikační okolnosti s tím, že poslední z nich „jiná zvláště přitěžující okolnost“ může teoreticky zahrnovat téměř cokoliv. V § 217 znovu nalézáme vraždu novorozeněte matkou, tentokrát již obsahující znak „rozrušení způsobené porodem“.

Dále jsou v příslušné hlavě úmyslné i nedbalostní činy proti zdraví, mj. též usmrcení z nedbalosti. Mezi ohrožujícími delikty pozorujeme rvačku, vydání v nebezpečí pohlavní nákazy, účast na sebevraždě a neposkytnutí pomoci, kdy je toto jednání zvláště trestné u řidiče dopravního prostředku. V § 218 bylo upraveno usmrcení plodu, jež však bylo posléze přesunuto do zvláštního zákona (č. 68/1957 Sb.)

1.1.2.3 140/1961

Tento předpis byl platný až do 31. 12. 2009. Má tak největší význam pro TZ, což se týká mj. použitelnosti judikatury. Úmyslná usmrcení nalezneme v Hlavě sedmé, a to znovu s trestnými činy proti zdraví a ohrožujícími (§ 219 – 230). Nalezneme tu opět vraždu novorozeněte matkou (§ 220), jakož i nedbalostní a úmyslná ublížení na zdraví, včetně těžkých, a nedbalostní usmrcení. Kromě trestných činů týkajících se usmrcení plodu hlava dále obsahuje skutkové podstaty rvačky (§ 225), ohrožování pohlavní nemocí (§ 226) a účasti na sebevraždě (§ 230).

Úprava vraždy byla od začátku velmi lakonická. Žádnou kvalifikovanou skutkovou podstatu neobsahovala a vše ponechávala na judikatuře, až novelou č. 175/1990 Sb. byl § 219 rozdělen na dva odstavce, z nichž druhý odstavec nově stanovil šest kvalifikovaných skutkových podstat, novelou č. 152/1995 Sb. přibyly další dvě skutkové podstaty, kosmetickou změnu pak přinesla novela č. 134/2002 Sb.

1.1.3 Úmyslná usmrcení v německém StGB

V německém trestním zákoníku obsahuje zvláštní část dva oddíly, které obsahují trestné činy proti životu a zdraví. V 15. oddílu jsou trestné činy proti životu, v 16. pak trestné činy proti tělesné integritě. Německý zákon nemá zvláštní oddíl pro trestné činy ohrožující život nebo zdraví. V 15. oddílu tak máme Mord (§ 211), což odpovídá kvalifikované skutkové podstatě, v § 212 je upravena základní skutková podstata (Totschlag), § 213 pak stanoví méně závažné případy úmyslných usmrcení. V posledním případě se jedná o privilegovanou skutkovou podstatu, jež se podobá našemu zabití. Výslovně je upravena i další privilegovaná skutková podstata, a to usmrcení na žádost. Oddíl dále obsahuje více skutkových podstat protiprávního umělého přerušování těhotenství, neposkytnutí pomoci (německé „Aussetzung“ bychom v tomto kontextu přeložili jako „opuštění“). Posledním upraveným trestným činem je nedbalostní usmrcení v § 222.

1.2 Obligatorní znaky skutkových podstat úmyslného usmrcení

1.2.1 Objekt

Objektem úmyslných usmrcení je lidský život¹⁶. Jednání proti zájmu, jenž se nevejde do rámce „lidského života“, nemůže podléhat ochraně paragrafů typizujících úmyslná usmrcení.

K tomu, abychom určili, co (jaký zájem) tedy podléhá ochraně příslušných paragrafů, potřebujeme objekt (lidský život) nějak ohraničit. Nejprve si určíme, kdy lidský život začíná. Z důvodů, jež si uvedeme níže, se v českém právu okamžik počátku lidského života liší podle právního odvětví. Občanskoprávní pojetí je odlišné od trestněprávního. Podle občanského práva začíná lidský život narozením, čímž se rozumí oddělení plodu z matčina těla (bez ohledu na to, zda je či není přerušena pupeční šňůra), přičemž člověk musí v okamžiku narození vykazovat alespoň jednu ze známek života.¹⁷ Určitým prvkem do jisté míry prolamujícím tuto zásadu je institut nascitura¹⁸: *„Na počaté dítě se hledí jako na již narozené, pokud to vyhovuje jeho zájmům. Má se za to, že se dítě narodilo živé. Nenarodí-li se však živé, hledí se na ně, jako by nikdy*

¹⁶ ŠÁMAL, P.; NOVOTNÝ, O.; GRĚVNA, T.; HERCZEG, J.; VANDUCHOVÁ, M.; VOKOUN, R. a kol.: *Trestní právo hmotné*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 547 i JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné, Obecná část, Zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, s. 531.

¹⁷ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I., Obecná část (§ 1 – 654)*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 180.

¹⁸ K tomu blíže např.: *Ibid.*, s. 183 an.

nebylo.¹⁹ Občanský zákoník zde striktně vzato nic neprolamuje, ale používá fikci (tj. není to tak, lidský život ještě není, ale v zájmu spravedlnosti a dalších hodnot budeme de iure postupovat tak, jako by jím už byl). Než se seznámíme s pojetím počátku života podle českého trestního práva, věnujme ještě pozornost Listině základních práv a svobod: „Každý má právo na život. Lidský život je hoděn ochrany již před narozením.“²⁰ Jak jsme výše zmínili, občanské právo žádný život před narozením neuznává, toliko jej finguje, aby mohlo plodu přiznat právní osobnost (zejm. pro účely dědění pohrobků). V trestním právu tomu je jinak, nicméně, Listina zde s největší pravděpodobností nenaráží na trestněprávní pojetí lidského života, nýbrž pod pojem „lidský život“ zahrnuje i plod. Užívá tak jakési largo sensu pojetí, jež však není v případě objektu trestného činu vraždy použitelné. Zde nám napoví systematika TZ, kdy trestné činy proti těhotenství ženy tvoří samostatný díl, a contrario tedy nejde o trestné činy proti životu. Jak si během našeho zkoumání podrobněji ukážeme, také judikatura neuznává plod jako lidský život, když např. vraždu těhotné ženy posuzuje toliko jako vraždu na těhotné ženě (§ 140 odst. 1 resp. 2, odst. 3 písm. b)), nikoliv též jako vraždu na dvou osobách (§ 140 odst. 1 resp. 2, odst. 3 písm. a)).²¹

Kdy tedy začíná lidský život podle trestního práva? Lidský život vzniká počátkem porodu, čímž se rozumí okamžik, kdy dítě začne opouštět tělo matky.²² Skutečnost, že během porodu již lidský život trvá, můžeme vyvodit přímo z textu zákona, neboť znaky skutkové podstaty vraždy novorozeného dítěte matkou (systematicky zařazené mezi trestnými činy proti životu jako jedna z privilegovaných skutkových podstat úmyslného usmrcení) mohou být naplněny též během porodu.²³ Na základě toho pak Šámal, dle našeho mínění zcela správně, vztahuje existenci lidského života během porodu i na vraždu.²⁴ Protože je vražda novorozeného dítěte matkou ze všech úmyslných usmrcení nejméně závažný čin (hodnotíme zde zejm. dle hrozící trestní sazby), bude se obdobná argumentace bezpochyby uplatňovat i u zabití a vraždy.

¹⁹ § 25 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

²⁰ Čl. 6 odst. 1 LZPS.

²¹ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 31. 8. 2005, sp. zn. 5 To 81/2005, uveřejněno pod č. 43/2006 Sb. rozh. tr. Dostupné v: DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví/Nutná obrana*. Praha: ASPI, 2007, s. 89 – 97.

²² ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník II., Zvláštní část (§ 140 – 421)*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1460.

²³ § 142 TZ.

²⁴ ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník II.* Praha: 2012, s. 1460.

Nyní si musíme říci, kdy lidský život končí. Konec lidského života máme stanoven zákonem č. 285/2002 Sb., transplantační zákon. V judikatuře je nicméně kladen důraz na biologickou smrt mozku (cerebrální smrt), kdy nelze obnovit životní funkce; naproti tomu nelze za smrt považovat tzv. klinickou smrt.²⁵

1.2.2 Objektivní stránka

Objektivní stránkou je usmrcení, způsobení smrti,²⁶ a to za podmínek, že toto úmyslné usmrcení není součástí speciální skutkové podstaty vůči trestným činům první hlavy zvláštní části TZ (např. teror (§ 212), genocidium (§ 400) apod.). Usmrcení může být jednorázové či postupné.²⁷

Usmrcení může být způsobeno, jak konáním, tak i opomenutím jako nepravý omisivní delikt (§ 112 TZ).²⁸ Člověk se zvláštní povinností konat se může dopustit i zabití, v případě konkrétního subjektu (matky novorozeného dítěte) též vraždy novorozeného dítěte matkou.

1.2.3 Subjekt

U trestných činů vraždy a zabití může být pachatelem každý (resp. každá fyzická osoba naplňující obecné požadavky na pachatele), jedná se tak o obecný subjekt. V případě vraždy novorozeného dítěte matkou jde o konkrétní subjekt, kterým je matka novorozeného dítěte, takže nikdo jiný nemůže naplnit znaky této privilegované skutkové podstaty. U obou paragrafů upravujících privilegované skutkové podstaty jsou privilegující skutečnosti svědčící toliko pachateli, proto se zde neuplatní zásada akcesority účastenství, jelikož její uplatnění by v těchto případech působilo příliš formalisticky a bylo by na úkor materiální spravedlnosti. Pokud tedy účastníku (příp. též spolupachateli) nesvědčí privilegující skutečnosti, dopustí se účastenství (spolupachatelství) vraždy. V tomto duchu je veden již prastarý judikát, jenž se týká vraždy novorozeného dítěte matkou.²⁹ Pokud však budou privilegující okolnosti svědčit i spolupachateli či účastníku, pak by mělo být jejich jednání samozřejmě posouzeno

²⁵ Zobečňující materiál Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 16. 6. 1976, Tpjf 30/76, uveřejněno pod č. 41/1976 Sb. rozh. tr. Dostupné v: *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1976, roč. 28, s. 419 – 460.

²⁶ ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník II*. Praha: 2012, s. 1462.

²⁷ Ibid.

²⁸ Srov. Ibid.

²⁹ Rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 11. 3. 1953, sp. zn. 8 To 13/53, uveřejněno pod č. 89/1953 Sb. rozh. tr. Dostupné v: DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví/Nutná obrana*. Praha: ASPI, 2007, s. 100n.

také jako privilegovaný trestný čin (vizme zejm. znak „předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného“³⁰).

Uvážíme-li formy trestné součinnosti, které tvoří zvláštní skutkové podstaty v TZ, upoutají nás zejména § 367 a 368 (nepřekážení a neoznámení trestného činu). Na nich je zajímavé, že se nevztahují na vědomost o páčání některých privilegovaných skutkových podstat (nepřekážení (§ 367) na vraždu novorozeného dítěte matkou, neoznámení (§ 368) navíc i na zabití). K naplnění těchto skutkových podstat je třeba, aby se pachatel o daných činech dozvěděl hodnověrně. Pak může nastat paradoxní situace, kdy se pachatel hodnověrně dozví o naplnění znaků skutkové podstaty vraždy, přičemž se však nedozví o existenci privilegujících okolností. Půjde tak o skutkový omyl pozitivní a pachatel bude trestný za pokus, pokud by však byl dotyčný s činem ještě více obeznámen (znal by též privilegující okolnosti), nedopustil by se žádného trestného činu.

Pachatelem úmyslných usmrcení (podle první hlavy zvláštní části TZ) nemůže být právnická osoba. Jediným úmyslným usmrcením, kterého by se mohla dopustit, je teroristický útok v rámci hlavy deváté (§ 311 TZ). Současné vynětí trestní odpovědnosti právnických osob za úmyslná usmrcení nepovažujeme za vhodné. U velkých korporací hrozí, že fyzické osoby mající v korporaci vliv či další osoby, jejichž činnost může být právnické osobě přičtena, způsobí např. mnohá usmrcení z nedbalosti (§ 143 by tedy v § 7 ZTOPO rozhodně chybět neměl), tím spíše by však měla být právnická osoba trestně odpovědná, pokud by jí mohlo být přičítáno úmyslné usmrcení, a to minimálně ze dvou důvodů. Předně jsou úmyslná usmrcení závažnější, pro společnost nebezpečnější. Za druhé, mnoho případů nedbalostních usmrcení se neposoudí jako § 143, ale jako kvalifikovaná skutková podstata jiných trestných činů, a tak je prostřednictvím některých ustanovení uvedených v § 7 ZTOPO právnická osoba za mnohá nedbalostní usmrcení odpovědná už dnes. Trestných činů, kterými lze úmyslně usmrtit, je však mimo hlavu I. TZ málo (interpretujeme si TZ tak, že úmyslná usmrcení jsou vypsána v

³⁰ Srov. Rozsudok Najvyššieho súdu SSR z 29. 6. 1978, sp. zn. 4 Tz 40/78, uveřejněno pod č. 9/1980 Sb. rozh. tr. Dostupné v: DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví/Nutná obrana*. Praha: ASPI, 2007, s. 312 – 314. Tento judikát se týká nutné obrany, kdy obviněný chrání před útočníkem jinou osobu. Systematickým výkladem se dostaneme k tomu, že i „předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného“ nemusí být namířeno vůči pachateli. Typickým případem může být právě intenzivní excus z nutné obrany pachatele chránícího osobu třetí.

§ 54 odst. 3). Je-li pachatel, jehož jednání lze přičítat právnické osobě, alespoň srozuměn se smrtelným následkem, měla by právnická osoba být trestně odpovědná minimálně za vraždu. Dále se nekloníme k tomu, aby byla právnická osoba trestně odpovědná i za zabití, neboť „předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného“ (tím méně jiná privilegující okolnost) by mohlo být právnické osobě jen stěží přičitatelné.

1.2.4 Subjektivní stránka

V případě námi zkoumaných trestných činů se vyžaduje úmysl (vizme § 13 odst. 2 TZ). Samozřejmě však postačí i úmysl nepřímý. Problematická může být lhostejnost. Toliko lhostejnost nestačí k úmyslnému zavinění, ale musí být vždy dovozeno minimálně srozumění s následkem.³¹

K zavinění k okolnosti zvlášť přitěžující, které jsou vypsány v § 140 odst. 3 a § 141 odst. 2 TZ, zpravidla stačí nevědomá nedbalost (§ 17 TZ).

V procesní rovině může být někdy velice obtížné odlišit v těchto případech nepřímý úmysl a vědomou nedbalost (zpravidla jde o rozhodnutí, zda případ posoudit jako kvalifikované těžké ublížení na zdraví (§ 145) či jako vraždu, resp. pokus, přežije-li oběť). Zjišťování subjektivní stránky je procesní otázkou, které se v této práci věnovat nebudeme, přesto upozorníme na judikatorní závěry, jež za určitých podmínek připouští dovozovat úmysl z objektivní stránky:

Z výhrůžek usmrcením (ve vzteku během hádky) nelze bez dalšího usuzovat na úmysl poškozenou usmrtit, zvláště když takovému úmyslu nenasvědčují objektivní okolnosti.³² Obiter dictum se nám však příliš nezamlouvá přístup soudu, když (minimálně implicitně) řadí mezi objektivní okolnosti i etnickou příslušnost: „*K tomu lze dodat, že obviněný i poškozená jsou příslušníky cikánského etnika, v jehož prostředí je rozšířeno používání i závažných výhrůžek, aniž by byly míněny vážně.*“³³

1.3 § 140 TZ: afekt a premeditace

TZ v případě vraždy rozeznává tři základní typy. Prvním je prosté usmrcení (§ 140 odst. 1), druhým kvalifikovaná vražda (§ 140 odst. 2) a třetím vražda za zvlášť

³¹ ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník II*. Praha: 2012, s. 1463.

³² Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 5. 11. 1993, sp. zn. 5 To 76/93, uveřejněno pod č. 10/1994 Sb. rozh. tr. Dostupné v: DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví/Nutná obrana*. Praha: ASPI, 2007, s. 48 – 50.

³³ Ibid.

přítěžujících okolností (§ 140 odst. 3).³⁴ Třetí typ se dále dělí do několika skutkových podstat, jejichž rozbor je hlavním tématem této práce.

Při vraždě podle § 140 odst. 2 se k úmyslnému usmrcení dále vyžaduje „rozmysl“ nebo „předchozí uvážení“.³⁵ Mezi oběma pojmy by měl být znatelný rozdíl, přesto se zákonodárce domnívá, že oba představují podobně závažnou kvalifikační okolnost a jejich odlišení stran nebezpečnosti pro společnost ponechává na judikatuře. Rozmysl tak má podle právní úpravy blíže k předchozímu uvážení než k prostému usmrcení.

Rozmysl nebo předchozí uvážení jsou tzv. premeditací v širším slova smyslu, přičemž „*se nejedná o zvláštní druhy úmyslu, ale jen o pojmy vymezující zvláštní kvalifikační okolnost v případech úmyslného usmrcení (...)*“³⁶ Všechny druhy vražd (včetně § 140 odst. 3), resp. úmyslná usmrcení vůbec, mohou být spáchány jak v úmyslu přímém, tak i eventuálním. Jak se však liší rozmysl a předchozí uvážení? Nejprve si charakterizujeme rozmysl, neboť má, jak si ukážeme, k vraždě prostě blíže než předchozí uvážení. Z hlediska subsumpce pod skutkovou podstatu tak budou vznikat zejména nejasnosti při snaze odlišit prostou vraždu od vraždy s rozmyslem. Takto rozmysl charakterizuje judikatura: „*Zatímco jedná-li pachatel s rozmyslem, znamená to, že si zvážil zásadní okolnosti zamýšleného jednání jak z hledisek svědčících pro úmyslné usmrcení jiného, tak i proti němu, zvolil vhodné prostředky k jeho provedení a zvážil i rozhodné důsledky svého činu. Rozmysl tedy představuje méně intenzivní stupeň racionální kontroly pachatele nad svým jednáním směřujícím k úmyslnému usmrcení jiného než předchozí uvážení. Zahrnuje podstatné prvky úmyslného usmrcení jiného, ale nevyžaduje detailní či podrobné uvážení činu samotného ani prvky jeho naplánování.*“³⁷ Naproti tomu „předchozí uvážení“ vyžaduje intenzivnější myšlenkovou činnost. Pachatel si ve svých představách jednání naplánuje (minimálně rámcově) tak, že si alespoň zhruba rozmyslí rozhodné skutečnosti spáchání činu.³⁸ Opět citujme stejný judikát: U předchozího uvážení „*pachatel předem, tj. před provedením činu, zvažuje rozhodující okolnosti provedení činu, včetně zvolení místa a*

³⁴ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vyd. Praha: Leges, 2014, s. 194.

³⁵ § 140 odst. 2 TZ.

³⁶ ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník II*. Praha: 2012, s. 1466.

³⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 2. 2013, sp. zn. 3 Tdo 193/2013, uveřejněno pod č. 49/2013 Sb. rozh. tr. Dostupné na: www.nsoud.cz.

³⁸ ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník II*. Praha: 2012, s. 1468.

*doby spáchání, použití zbraně či jiného prostředku vhodného pro usmrcení jiného s cílem, aby došlo k jeho úspěšnému provedení a co největšímu možnému vyloučení úspěšné obrany oběti apod.; tedy jinými slovy si čin naplňuje.*³⁹

Zákonným znakem vraždy podle § 140 odst. 1 není afekt, leč nedostatek rozmyslu, přesto patrně bude úmyslné usmrcení v afektu nejčastěji posuzováno jako prostá vražda (nejsou-li přítomny privilegující pohnutky § 141, resp. 142 TZ).⁴⁰

Zkoumáme-li trestní sazby skutkových podstat prosté vraždy a vraždy premeditativní, můžeme konstatovat jejich překryv v podstatné míře. Přijmeme-li předpoklad, že nám výše trestních sazeb slouží jako vodítko pro stanovení nebezpečnosti trestného činu pro společnost, shledáme oba činy podobně nebezpečné. Premeditativní vražda bude obecně závažnější, avšak rozdíl dvou let jak u dolní, tak u horní hranice trestní sazby není při její výši vůbec veliký. Hořák uvádí mnohé názory, jež odmítají považovat premeditativní vraždu za a priori nebezpečnější.⁴¹

1.4 Privilegující znaky úmyslných usmrcení

1.4.1 Fakultativní znaky skutkové podstaty zabití v TZ

V § 141 nalezneme dva typy privilegujících znaků resp. dvě alternativní podmínky. Těmito dvěma znaky jsou silné rozrušení pachatele z omluvitelného hnutí myslí a předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného.⁴²

Prvním z nich je tedy „silné rozrušení“. Jde však jen o takové případy, kdy je pachatel silně rozrušen z omluvitelných hnutí myslí, která jsou v textu zákona uvedena demonstrativně (dle textu zákona tak jde zejm. o strach, zmatek, úlek). Podle Jelínka není vyloučeno, aby byl tento znak naplněn i u úmyslného usmrcení spáchaného s rozmyslem.⁴³ V případě silného rozrušení nejde „o pouhé silnější emoce, ale o emotivní prožitky vystupňované, které sice nutně neovlivňují přičetnost, ale vedou ke značnému zúžení vědomí pachatele a k oslabení jeho zábran.“⁴⁴ Omluvitelná hnutí

³⁹ 3 Tdo 193/2013.

⁴⁰ HOŘÁK, J.: *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Praha: 2011, s. 195.

⁴¹ Ibid., s. 175n.

⁴² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 8. 2010, sp. zn. 7 Tdo 793/2010, uveřejněno pod č. 14/2011 Sb. rozh. tr. Dostupné na: www.nsoud.cz.

⁴³ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné, Obecná část, Zvláštní část*. Praha: 2014, s. 536.

⁴⁴ 7 Tdo 793/2010.

mysli pak „*pocházejí z polehčujících a pochopitelných duševních stavů pachatele.*“⁴⁵ Dostatečným podnětem k naplnění takového privilegujícího znaku zpravidla nebude krádež majetku pachatele⁴⁶ ani rozrušení z hněvu a vzteku.⁴⁷

Druhý potom představuje „předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného“, čímž se rozumí „*takové jeho jednání, které je v příkrém rozporu s morálkou a svědčí o morální zvrhlosti, bezcitnosti, sobectví a neúctě poškozeného k ostatním osobám nebo společnosti.*“⁴⁸ Jednání pachatele musí být skutečně v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, bude-li jediným motivem pachatele pomsta, tento znak nebude naplněn.⁴⁹ Provokující jednání poškozeného také musí být proporční vzhledem k lidskému životu coby objektu.⁵⁰ Ústavní soud zdůrazňuje dva druhy případů, kdy je naplněn znak „v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného“: Za prvé, pachatel jedná s delší časovou prodlevou (většinou po předchozím uvážení). Takové jednání musí být mimořádně zavrženíhodné či hrozit závažnou újmou na právech, aby šlo o zabití. Za druhé, pachatel reaguje bezprostředně, a to na velmi intenzivní a nevyprovokovaný fyzický útok poškozeného. Posouzení dle § 141 TZ pak přichází v úvahu, dojde-li na straně pachatele k intenzivnímu excesu z nutné obrany.⁵¹

1.4.2 § 213 německého StGB

Privilegovanou skutkovou podstatou je § 213 StGB (Méně závažný případ úmyslného usmrcení).⁵² Tak jako u našeho zabití jde o úmyslné usmrcení jiného, avšak za přítomnosti určitých privilegujících okolností. Překlad znění tohoto paragrafu převezmeme od Hořáka: „*Byl-li pachatel zabití⁵³ bez vlastní viny vyprovokován k hněvu, a tím na místě stržen k činu zlým nakládáním nebo těžkou urážkou způsobenou*

⁴⁵ 7 Tdo 793/2010.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 1. 2011, sp. zn. 4 Tdo 1517/2010, uveřejněno pod č. 9/2012 Sb. rozh. tr. Dostupné na: www.nsoud.cz.

⁴⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 12. 2012, sp. zn. 8 Tdo 1513/2012, uveřejněno pod č. 47/2013 Sb. rozh. tr. Dostupné na: www.nsoud.cz.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ 7 Tdo 793/2010.

⁵¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18. 9. 2012, sp. zn. III. ÚS 3395/10. Dostupné na: nalus.usoud.cz

⁵² V německé právní teorii i praxi ale není jednoznačné, zda je § 213 privilegovanou skutkovou podstatou či toliko jakési pravidlo pro uložení trestu. (Vizme HOŘÁK, J.: Vyprovokované zabití v německém trestním právu. *Kriminalistika*. 2008, roč. 41, č. 4, s. 256n.)

⁵³ „Zabitím“ se míní § 212. V této práci jej označujeme jako prostou vraždu, aby nebyl zaměňován s naší privilegovanou skutkovou podstatou dle § 141 TZ. (Pozn. V. K. A.)

*jemu nebo jeho rodinnému příslušníku usmrcenou osobou, nebo jde-li z jiných důvodů o případ méně závažný, bude trest uložen v rozmezí od jednoho roku do deseti let odnětí svobody.*⁵⁴

Srovnáme-li dikci § 213 StGB s § 141 TZ, nalezneme dva zajímavé momenty. Za prvé, připadá nám, že je těžší naplnit § 213 StGB, neboť ten se jeví jako dvě kumulativní podmínky, takže spojuje omluvitelný afekt a předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného. Za druhé, se nám naopak může zdát snazší naplnit § 213 StGB než náš § 141 TZ, protože na jeho konci se objevuje obecné ustanovení, jež dává celému paragrafu demonstrativní charakter.

Této problematice se velmi podrobně věnuje Hořák.⁵⁵

2. Obecně k okolnostem zvláště přitěžujícím

2.1 K § 140 odst. 3 TZ

Řekněme si nyní něco o koncepci § 140 odst. 3 TZ obecně, abychom se v dalších kapitolách mohli věnovat konkrétním skutkovým podstatám. Odst. 3 představuje těžiště této práce. Přestože se budeme zabývat zejména analýzou jednotlivých znaků kvalifikovaných skutkových podstat, bude více než vhodné zaujmout též komplexnější pohled. Tato kapitola slouží toliko jako uvedení do problematiky, zatímco závěry stran koncepce odst. 3 řadíme do poslední kapitoly.

Odstavec třetí je kvalifikovanou skutkovou podstatou jak vůči § 140 odst. 1, tak i vůči premeditativní vraždě § 140 odst. 2, která je sama kvalifikovanou skutkovou podstatou. Pro skutkové podstaty v odst. 3 tak platí to samé jako o § 140 odst. 1, resp. 2, avšak připojuje se některá z katalogu zvláště přitěžujících okolností, jež zákonodárce stanovil.

Základním problémem stanovení okolností zvláště přitěžujících je nalezení optimálního kompromisu mezi jednoznačností (ale kasuističností) a přehledností (ale nejednoznačností). Jednoznačnost i přehlednost považujeme za atributy zásady nullum

⁵⁴ HOŘÁK: Vyprovokované zabití v německém trestním právu. *Kriminalistika*. 2008, roč. 41, č. 4, s. 256.

⁵⁵ HOŘÁK: *Ibid.*, s. 253 – 276. A též ve své disertační práci: HOŘÁK, J.: *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Praha: 2011, s. 118 – 135.

crimen sine lege certa, a proto bychom při hledání optimálního stavu měli mít na zřeteli právě ji. Příliš kasuistická úprava není žádoucí. Až extrémně nejednoznačnou úpravu jsme měli do začátku 90. let minulého století v trestním zákoně 140/1961 Sb.

Šetření zásady nullum crimen sine lege certa je u vražd dle odst. 3 zvláště důležité, jelikož se jedná o činy, za něž hrozí nejpřísnější sankce (tj. stát zde nejvíce zasahuje do základních práv a svobod jednotlivců), a proto je třeba, aby se tak dělo dle precizně vypracovaných pravidel. Tak by se mělo v maximální možné míře zamezit libovůli v rozhodování, čímž bude ochráněn dle našeho mínění jeden z nejvýznamnějších právních statků, který výše uvedená zásada chrání – právní jistota.⁵⁶

Odstavec 3 zahrnuje deset skutkových podstat. Pro každou z nich je stanoveno jedno písmeno. Některé skutkové podstaty jsou velmi určité (např. písm. c), jiné méně. Za nejméně jednoznačné pak považujeme písm. j), a to zejména díky znaku „jiná zavrženíhodná pohnutka“, ačkoliv demonstrativní výčet písm. j) je relativně dost kasuistický. V naší práci tyto skutkové podstaty rozdělujeme do sedmi kapitol, přičemž v některých kapitolách se nám těchto podstat objevuje více najednou, naopak některé skutkové podstaty se vyskytují ve více kapitolách.

Zkusme si nyní odst. 3 rozřídít do několika základních skupin. V první skupině budou skutkové podstaty charakterizované zvláště chráněnými osobami jako předmětem útoku (písm. a), b), c), do druhé skupiny zařadíme činy spáchané zvláště nebezpečným způsobem (písm. h) TZ, cum grano salis⁵⁷) a i), ve třetí skupině nalezneme zavrženíhodné pohnutky (písm. g) a j) a v poslední skupině je alternativně naplněna okolnost zvláště chráněného předmětu útoku („při výkonu“) a zavrženíhodné pohnutky („pro výkon“), písm. d), e)⁵⁸, f).

Toto snad zatím postačí jako uvedení do problematiky. Komplexnější závěry si necháme na poslední desátou kapitolu.

⁵⁶ Tento statek je tím spíše důležitý ve veřejném právu, a tím spíše v právu trestním.

⁵⁷ Formálně jazykově se můžeme zeptat „jak“ a odpovědět si „opětovně“. Striktně vzato však nebezpečnost opětovné vraždy netkví ve způsobu spáchání, leč v osobnosti pachatele, jenž už jednou vraždu spáchal. Naši povšechnou analýzu odst. 3 však nechceme zbytečně komplikovat.

⁵⁸ Svědek (znalec, tlumočník) je určitý předmět útoku, „v souvislost s povinností“ nám naznačuje též pohnutku.

2.2 Obecně k německé úpravě úkladné vraždy

Německou úpravu kvalifikované skutkové podstaty vraždy nalezneme v § 211, takže tato skutková podstata má zvláštní paragraf.⁵⁹ V prvním odstavci je netypicky uvedena sankce, a to obligatorní doživotní vězení, ve druhém odstavci pak máme uveden demonstrativní výčet kvalifikačních okolností. Demonstrativnost výčtu je, podobně jako v TZ, omezena jen na jinou nízkou pohnutku. Dalšími výslovně zmíněnými znaky jsou vražedná záliba (Mordlust), uspokojení pohlavního pudu, chamtivost (Habgier)⁶⁰ a mezi pohnutkami nalezneme rovněž umožnění či zakrytí jiného trestného činu. Poslední tři znaky se týkají způsobu spáchání, kdy jde o způsob zákeřný (heimtückisch), krutý (grausam) a spáchání úkladné vraždy obecně nebezpečnými prostředky.

3. Vícenásobná usmrcení

3.1 Vražda spáchaná „na dvou nebo více osobách“ a „opětovně“

V následujících odstavcích si popíšeme kvalifikující okolnosti spočívající ve vícenásobném usmrcení, tedy v jednání proti více osobám jako předmětu útoku. Široce rozvětvená skutková podstata § 140 odst. 3 nám nabízí dvě základní možnosti, jak taková jednání kvalifikovat. V písmeni a) nacházíme kvalifikující znak „na dvou nebo více osobách“, v písmeni h) pak „opětovně“. Oba znaky byly přítomny už v trestním zákoně č. 86/1950 Sb., kdy společně tvořily kvalifikovanou skutkovou podstatu dle § 216 odst. 2 písm. a), a do zákona č. 140/1961 Sb. se dostaly novelou č. 175/1990 Sb., kdy tvořily znaky dvou různých skutkových podstat. Tato úprava byla zcela převzata do TZ. Nejdříve si oba znaky charakterizujeme v obecné rovině, poté se mezi nimi pokusíme nalézt zásadní odlišnosti v rovině konkrétnější.

Základní spojitostí mezi oběma kvalifikačními typy je způsobení smrti více osobám (nebo snaha více úmrtí způsobit v případě pokusu či přípravy). Zásadním kritériem odlišujícím vraždu na dvou nebo více osobách a vraždu spáchanou opětovně je počet skutků, kterými byl čin spáchán; šlo-li o jednočinný souběh (stejnorodý), půjde o

⁵⁹ Opět se němečtí právníci názorově rozcházejí v tom, jak § 211 StGB hodnotit. V tomto případě je sporné, zda jde o kvalifikovanou skutkovou podstatu § 212 StGB či o základní skutkovou podstatu, jež má odlišný charakter než § 212 StGB. (Vizme LACKNER, KÜHL: *Strafgesetzbuch, Kommentar*. München: 2011, S. 964n.)

⁶⁰ Hořák překládá jako „zištnost“. (HOŘÁK: *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Praha: 2011, s. 131.)

vraždu na dvou nebo více osobách, vícečinný souběh (stejnorodý) posoudíme jako opětovné spáchání.⁶¹ Takové odlišení má předchůdce už ve starším Zobecňujícím materiálu Nejvyššího soudu ČSSR: Vícenásobný trestný čin vraždy je spáchán více skutky. Je-li spáchán jedním skutkem, jde o jedno jednání (jeden trestný čin).⁶²

Na tomto místě si stručně představíme problematiku souběhu trestných činů. U Kallaba nalezneme trojí dimenzi toho, co v současné úpravě nazýváme jednočinným souběhem. Je zde odlišen jednočinný souběh současný (pachatel učiní jeden faktický úkon, př. aktivuje odpalovací zařízení) a jednočinný souběh trvalý (pachatel učiní více faktických úkonů, př. pětkrát stiskne spoušť), navíc některá jednání, která dnes chápeme jako jednočinný souběh, řadí pod nepravou konkurenci (typicky pokračování v trestném činu).⁶³

Říkáme-li, že je jednočinný souběh vyloučen, míníme tím na stejném předmětu útoku. Pokud např. pachatel umístí výbušninu do hospody s cílem usmrtit konkrétní osobu, počká si, až bude dotyčná osoba blízko výbušniny, pokud možno sama. Nastane situace, kdy je oběť blízko výbušniny, v okolí téměř nikdo, jen za stěnou ve výklenku jedna další osoba, které vyčuhují jen nohy. Pachatel chce smrt první osoby a je srozuměn s těžkým ublížením na zdraví osoby jiné (nikoliv však s její smrtí). Takový případ musíme posoudit jako jednočinný souběh vraždy a těžkého ublížení na zdraví. U více předmětů útoku nelze argumentovat specialitou, neboť v životě jednoho člověka není obsaženo zdraví člověka jiného. V praxi půjde nejčastěji o nedbalostní útoky proti životu a zdraví, např. když řidič automobilu z nedbalosti jedním nárazem jednu osobu usmrtí a druhé způsobí těžkou újmu na zdraví, nebude se jednat ani o faktickou konzumpci, ale případ musí být kvalifikován jako usmrcení z nedbalosti (§ 143) a těžké ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 147) v jednočinném souběhu.⁶⁴

V případě jednočinného souběhu úmyslného usmrcení více lidí půjde o vraždu „na dvou nebo více osobách“. Jednočinný souběh s opětovně spáchanou vraždou je možný,

⁶¹ ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník II*. Praha: 2012, s. 1464.

⁶² Tpjf 30/76.

⁶³ KALLAB, J.: *O skutkové podstatě a konkurenci trestných činů*. 1911, s. 175. Převzato z: SOLNAŘ, V.; ČÍSAŘOVÁ, D.; FENYK, J.; VANDUCHOVÁ, M.: *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009. Část II., Základy trestní odpovědnosti, s. 429 an.

⁶⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 1. 2014, sp. zn. 7 Tdo 1356/2013, uveřejněno pod č. 7/2015 Sb. rozh. tr. Dostupné na: www.nsoud.cz.

pokud pachatel již v minulosti nějakou vraždu spáchal.⁶⁵ Znaky § 140 odst. 3 písm. a) jsou naplněny též tehdy, když k usmrcení dochází v rámci pokračování trestného činu.⁶⁶ V konkrétních případech může být vražda dle písm. a) spáchána v delším časovém horizontu než vražda dle písm. h). V judikatuře nalezneme tento případ: S obviněným se rozešla družka. Následně se obviněný vydal vyvraždit rodinu nového přítele této své bývalé družky. Nejprve zavraždil dvě přítomné osoby, poté uklízel stopy, a po nějakém čase se dostavily další dvě osoby, z nichž jednu rovněž úmyslně usmrtil.⁶⁷ Obviněný svými projevy vůle od počátku směřoval k jedinému následku (úmyslné usmrcení členů rodiny), který nastal až usmrcením třetí osoby, jde tedy o jeden skutek a kvalifikace dle písm. a), a nikoliv též písm. h), je proto plně na místě.

Naproti tomu stojí případ, kdy pachatel jiného úmyslně usmrtí, poté si ihned všimne člověka, který jej pozoruje, a i jeho usmrtí, tentokrát však s cílem zakrýt předchozí vraždu (vražda spáchaná opětovně dle písm. h). Takový takřka modelový příklad opětovné (a rovněž zakrývací) vraždy ve velmi krátkém čase nalezneme u Dostojevského: Pachatel usmrtil poškozenou A, čímž nastal následek (smrt poškozené). Teprve poté si všiml poškozené B a ze zcela jiných (zakrývacích) pohnutek usmrtil i ji.⁶⁸

Kdy jde ještě o pokračování a kdy už o opětovnost? Určitou krajní mez jednočinného souběhu představuje pokračování v trestném činu. V konkrétních případech může být velmi obtížné posoudit, zda jsou naplněny všechny nutné znaky pokračování. Šámal (ovšem bez odkazu na příslušnou judikaturu) uvádí případ, kdy bylo jednání posouzeno jako více samostatných skutků: Šlo o obviněného, jenž se sexuálním motivem jednu ženu uškrtil a za dvanáct dní se stejným motivem jinou ženu ubodal.⁶⁹ Ze všech kumulativních podmínek pokračování uvedeného v § 116 TZ nebyla, zdá se, splněna toliko jedna, přesto se o pokračování nejedná. Máme zde, jak se zdá, pro oba případy patrný jednotný záměr v podobě sexuálního uspokojení, naplněnou skutkovou podstatu vraždy i blízkou souvislost časovou vzhledem k charakteru a motivaci činu, rovněž je tu

⁶⁵ Srov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 8. 2015, sp. zn. 8 Tdo 511/2015. Dostupné na: www.nsoud.cz.

⁶⁶ ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník II*. Praha: 2012, s. 1476.

⁶⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 3. 2013, sp. zn. 7 Tdo 155/2013. Dostupné na: www.nsoud.cz.

⁶⁸ DOSTOJEVSKIJ, F. M.: *Zločin a trest*. Praha: Svět sovětů, 1966, s. 77 – 79.

⁶⁹ ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník II*. Praha: 2012, s. 1465.

souvislost v předmětu útoku (žena), není zde ale naplněn podobný způsob provedení. Naopak, ubodání a uškrcení považujeme za dva základní, ale odlišné způsoby provedení vraždy, a to jak v činnosti pachatele, tak i v subjektivním pociťování ze strany oběti. Podobný způsob provedení je třeba zkoumat objektivně, pokud např. pachatele eroticky silně stimuluje představa zraňování ženského krku, přičemž je pro něj zcela irrelevantní, zda tak činí bodáním či škrcením, nejde podle všeho o dostatečný důvod pro subsumpci takového jednání pod znak „stejný nebo podobný způsob provedení“ uvedený v § 116 TZ.

Za „nejčistší“ jednočinný souběh považujeme, když pachatel vykoná jeden faktický úkon (stiskne tlačítko, které uvede do chodu odpalovací zařízení). V případě kvalifikace činu jako vraždy za okolností § 140 odst. 3 písm. a) však nejčastěji půjde o akt „víceúkonový“⁷⁰, kde můžeme nalézt častěji v jednočinném souběhu i další činy (př. proti majetku⁷¹). Útočí-li pachatel střelnou zbraní v úmyslu usmrtit, přičemž první ranou způsobí smrtelné zranění a druhou těžké ublížení na zdraví jiné osoby, a bezprostředně poté začne střílet na elektrozařízení a vozidla, čímž způsobí škodu 24 000 Kč, dopustí se souběhu pokusu vraždy podle § 140 odst. 2, odst. 3 písm. a) a poškození cizí věci podle § 228 odst. 1.⁷² Nejvyšší soud ovšem výslovně neuvádí, zda má být takový čin posouzen jako souběh jednočinný či vícečinný. Nevidíme relevantní důvody, proč by zde byl jednočinný souběh vyloučen, když způsob spáchání je takřka totožný (zpočátku střelba na lidi, jež plynule přechází ve střelbu na majetek). Z popisu nevyplývá, že by obviněný pojal úmysl poškodit cizí věc až po střelbě na lidi. Pohledme teď na právní kvalifikaci skutku, kterou je pokus trestného činu vraždy podle § 140 odst. 2, odst. 3 písm. a). Pokud by pachatel dvě osoby usmrtil a o další vraždu by se pokusil, a to vše by bylo jedním skutkem, potom půjde o trestný čin vraždy dle písm. a) dílem dokonaný, dílem nedokonaný. Třeba je klást důraz na slovní spojení „dílem dokonaný“, jež neznamená nenaplnění znaků kvalifikované skutkové podstaty (tj. pokus), ale že znaky kvalifikované skutkové podstaty byly zcela naplněny. Nicméně, pachatel se navíc ještě dopustil jednání naplňující znaky této samé skutkové podstaty ve stadiu pokusu (resp.

⁷⁰ Vizme výše Kallabův jednočinný souběh trvalý.

⁷¹ Máme zde na mysli zejm. poškození cizí věci (§ 228), jak si ukážeme na příslušném místě, nepřichází v úvahu krádež ani loupež, která je navíc v jiné hlavě zvláštní části TZ, není tak formálně trestným činem proti majetku.

⁷² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 6. 2014, sp. zn. 4 Tdo 795/2014. Dostupné na: www.nsoud.cz.

přípravy), a proto by bylo vhodnější používat spojení „dílem dokonáný, dílem ve stadiu pokusu (resp. přípravy⁷³)“, aby se předešlo nedorozuměním. Touto konstrukcí dílem dokonáného a dílem nedokonáného naplníme požadavek co nejdůležitějšího vyjádření viny pachatele, zároveň se však vyhneme konstruktům typu „jednočinný souběh trestného činu s pokusem toho samého činu“⁷⁴ apod. Mohlo by se namítnout, proč ve výše zmíněném judikátu není souběh pokusu 140 odst. 2, odst. 3 písm. a) a § 140 odst. 2. V tomto případě není složité odpovědět, neboť při kvalifikaci dokonané vraždy, by nám „nezbyla“ druhá osoba pro kvalifikaci „na dvou nebo více osobách“. Zajímavější situaci bychom měli, pokud by střelec jednu vraždu dokonal a o další dvě se pokusil (podotkněme, že vše v jednočinném souběhu). Tady by byla výše zmíněná námitka relevantnější, přesto jí přisvědčit nelze. Nejen, že by se kvalifikace stala nesmírně složitou a nepřehlednou, což by mohlo až ohrozit zásadu nullum crimen sine lege certa, ale především by se nerespektovala specialita § 140 odst. 3 vůči odst. 2. Podobný judikát, kdy jde o pokus vraždy dle § 140 odst. 3 písm. a) si ukážeme nyní: Pět pachatelů (včetně dvou mladistvých) vtrhlo do hospody, aby se pomstilo za napadení jednoho z nich. Mačetami a tyčemi zaútočili na hosty, a to tak brutálním⁷⁵ způsobem, že jen shodou náhod nedošlo k usmrcení.⁷⁶ Bylo zde vykonáno mnoho faktických úkonů více pachateli, přesto však byla zachována jednota skutku⁷⁷, a proto byl případ posouzen jako pokus vraždy „na dvou nebo více osobách“ dle § 140 odst. 3 písm. a). Rozdílem oproti předchozímu případu je absence usmrcení alespoň jedné z obětí. Oba judikáty patří k typickým vraždám (resp. pokusům vražd) „na dvou nebo více osobách“. Vraždy jsou v obou případech spáchány, vypůjčíme-li si Solnařem zmíněnou Kallabovu terminologii, v jednočinném souběhu trvalém.

Nyní se budeme zabývat vraždou podle § 140 odst. 3 písm. h), tj. spáchanou „opětovně“. Tento znak je spojen se dvěma zásadními problémy. První jsme si specifikovali a snažili se jej osvětlit výše. Šlo o odlišení opětovné vraždy od vraždy

⁷³ Teoreticky je možná i kvalifikace dílem dokonáný, dílem ve stadiu pokusu, dílem ve stadiu přípravy.

⁷⁴ Který by navíc mohl být z důvodu speciality dokonáného činu vyloučen.

⁷⁵ Ne však natolik, aby byly naplněny rovněž znaky surovosti dle § 140 odst. 3 písm. i).

⁷⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. 8 Tdo 1208/2014. Dostupné na:

www.nsoud.cz.

⁷⁷ V rámci vraždy „na dvou nebo více osobách“ (resp. též v rámci jednočinného souběhu) se jedná o jakýsi druhý pól vůči situaci, kdy jeden pachatel úmyslně usmrtí více lidí v jednočinném souběhu současném. Snad jedinou ještě vzdálenější možnou situací (stran jednotlivých faktických úkonů) by byl jednočinný souběh spáchaný více pachateli ve formě pokračování.

spáchané „na dvou nebo více osobách“, tedy otázka, kdy **už** je možno hovořit o opětovném spáchání. Jako druhý problém se jeví otázka, kdy je možné **ještě** hovořit o opětovnosti. Judikatura vymezila nejširší představitelné pojetí, vyloučíme-li představu dědičné viny apod., jemuž ani literatura příliš neoponuje.

Když si představíme výraz „opětovně“, napadají nás následující tři možnosti: a) užití takové právní kvalifikace pouze v případě vícečinného souběhu (tj. do odsuzujícího rozsudku, pokud později nabude právní moci), tedy bez zahrnutí recidivy, b) vraždy ve vícečinném souběhu i recidiva budou subsumovatelné pod znak opětovně, a to až do zahlazení odsouzení, c) napadající nás na základě judikatury – konstatování opětovnosti i po zahlazení odsouzení, kdy si pachatel své odsouzení jako „spící“⁷⁸ ponese po zbytek svého života.⁷⁹ Jde tak o jakýsi případ mnohosti trestných činů sui generis.

Judikatura si zvolila velmi problematické pojetí v odstavci výše uvedené pod písmenem c), které uvádí i literatura.⁸⁰ Často se s opětovností setkáváme v případě trestného činu výtržnictví podle § 358 odst. 1, odst. 2 písm. a) TZ. Důležité jsou judikáty shledávající u výtržnictví znak „opětovně“, přestože dřívější odsouzení pro jiný skutek kvalifikovaný jako výtržnictví již bylo zahlazeno. První judikát z roku 2011 máme zde: Obviněný se dopustil trestného činu výtržnictví, přičemž už byl dříve pro takový trestný čin odsouzen. Nicméně, dřívějšího trestného činu se dopustil už v dávné době a od zahlazení jeho odsouzení uplynulo již mnoho let (od jeho odsouzení uplynulo 16 let). Obviněný vytýkal nižším soudům mj. i protizákonnost, když podle něj nerozhodly *secundum et intra legem*. Nejvyšší soud se ztotožnil s odůvodněním Krajského soudu v Českých Budějovicích. Podle něj je třeba znak „opětovně“ vztáhnout i na trestné činy, za které byl pachatel odsouzen, i když již bylo odsouzení zahlazeno podle § 105 TZ. Pokud by prý zákonodárce chtěl dobu zpětnosti nějak omezit, učinil by obdobně jako v případě krádeže podle § 205 odst. 2 TZ.^{81,82} Druhé rozhodnutí, které

⁷⁸ Odsouzení se „probudí“, pokud bude spáchan daný čin znovu (v našem případě vražda).

⁷⁹ Teoreticky si samozřejmě lze představit i jiná pojetí, avšak ta by nevyhovovala české trestněprávní teorii. Např. by se mohlo jednat i o několik stisků spouště při restrikci jednočinného souběhu na jednočinný souběh současný či při extrémně objektivistickém pojetí, jež by takřka ignorovalo subjektivní stránku.

⁸⁰ ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník II*. Praha: 2012, s. 1476.

⁸¹ Aplikace § 205 odst. 2 TZ se vztahuje na potrestání či odsouzení za čin v posledních třech letech.

⁸² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 2. 2011, sp. zn. 6 Tdo 84/2011, uveřejněno pod č. 58/2011 Sb. rozh. tr. Dostupné na: www.nsoud.cz.

posuzoval jiný senát, je obdobné, přičemž na výše zmíněné první rozhodnutí výslovně odkazuje: Tentokrát se jednalo o dva obviněné. Okresní soud v Liberci u jednoho shledal opětovnost, u druhého však nikoliv. Druhému obviněnému totiž bylo předchozí odsouzení za výtržnictví zahlazeno. Jak konstatoval Nejvyšší soud: „*Za absurdní označil nalézací soud situaci, že by pachatel trestného činu výtržnictví s ohledem na případnou recidivu čelil po celý život hrozbě kvalifikování opětovného výtržnictví ve formě kvalifikované skutkové podstaty tohoto trestného činu.*“⁸³ Následné odvolání státního zástupce shledal Krajský soud v Ústí nad Labem nedůvodným. Dovolání nejvyššího státního zástupce ovšem Nejvyšší soud vyhověl a oba rozsudky zrušil s konstatováním, že zákonodárce nestanovil pro znak „opětovně“ žádnou lhůtu ani jiné omezení.⁸⁴ Druhý judikát je důležitý, neboť potvrzuje předchozí rozhodnutí, čímž se judikatura pomalu začala upevňovat. První rozhodnutí se tak nejeví jako nějaký exces, který by měl být v nejbližší době překonán. Dalšími třemi judikáty bylo rozhodování Nejvyššího soudu ještě více stabilizováno.⁸⁵ Byť se jedná o rozhodnutí v krátkém časovém horizontu, můžeme takovou judikaturu považovat za stabilní, a to zejména kvůli publikaci prvního z výše zmíněných judikátů ve Sb. rozh. tr., ale i proto, že těchto pět rozhodnutí vydaly tři různé senáty, navíc oba senáty, jež takto rozhodly dvakrát, mezitím změnily předsedu.⁸⁶

Takovéto pojetí má předobraz již v soudních dokumentech ze 70. let. Prvním z nich je materiál Nejvyššího soudu: Je třeba odlišovat fakt spáchání činu a odsouzení. To platí i v případech mnohosti trestných činů, jež nejsou recidivou, neboť se na pachatele hledí, jako by odsouzen nebyl. Fikce neodsouzení totiž znamená jen skutečnost odsouzení, ale ne, skutečnost spáchání trestného činu.⁸⁷

⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 9. 2012, sp. zn. 4 Tdo 1129/2012. Dostupné na: www.nsoud.cz.

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Jde o Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 1. 2014, sp. zn. 7 Tdo 1408/2013. Dostupné na: www.nsoud.cz, Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 4. 2014, sp. zn. 6 Tdo 416/2014. Dostupné na: www.nsoud.cz a o Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 5. 2015, sp. zn. 4 Tdo 448/2015. Dostupné na: www.nsoud.cz. V posledním případě byla shledána opětovnost po 38 letech.

⁸⁶ Dostupné na internetových stránkách www.nsoud.cz.

⁸⁷ Správa o výsledkoch prieskumu a zhodnotenia praxe súdov pri trestnom postihu recidivistov, Trestné kolegium Najvyššieho súdu ČSSR, č. Tpjf 28/73 zo 4. 4. 1974, uveřejněno pod č. 10/1974 Sb. rozh. tr. Dostupné v: *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1974, roč. 26, s. 181 – 233.

Dalším dokumentem je už konkrétní rozhodnutí Nejvyššího soudu, které judikuje opětovnost i přes zahlazení odsouzení za první spáchání takového činu.⁸⁸ Takové pojetí je zcela v souladu s dnes se ustalující judikaturou v této věci, takže jde o předobraz dnešního posuzování.

Než si problém rozebereme, upozorníme ještě, že pro znak „opětovně“ není důležité, zda se jednalo toliko o přípravu či pokus.⁸⁹ Dle našeho mínění mohou být obě tato jednání pokusy, aby byl naplněn znak „opětovně“, což nám potvrzuje i judikatura v případě opětovného pokusu vraždy.⁹⁰ Jako další problém vidíme určení těch trestných činů, jež budou relevantní pro znak opětovně v písm. h). V § 140 odst. 3 se píše, že všechny zde obsažené znaky tvoří skutkovou podstatu jen, je-li spáchán čin odstavce 1 či 2. Co znamená spáchání činu odstavce 1 nebo 2 opětovně? Abychom šetřili zásady nullum crimen sine lege stricta, můžeme brát v úvahu jen takové případy, které byly dle § 140 odst. 1 či 2 posouzeny. Jde totiž o spáchání činu, nikoliv skutku naplňujícího znak určitého činu. Posoudit jako čin dle odstavce 1 či 2 jiný čin, jenž je k vraždě ve vztahu speciality, by bylo dle našeho mínění analogií v neprospěch pachatele, a tudíž analogií nepřípustnou, byť nás to k ní velmi silně svádí.

Ne pro každého je judikatorní řešení správné. Proti tak širokému pojetí pojmu „opětovně“ se staví Koudela, který argumentuje § 106 TZ a všímá si různých problematických konsekvencí takového chápání tohoto pojmu.⁹¹ My se ztotožňujeme spíše s Koudelovým závěrem, přičemž na následujících řádcích zkusíme tuto problematiku podrobněji rozebrat a případně se ještě více vymezit vůči judikatorním závěrům. V § 106 TZ se praví: „*Bylo-li odsouzení zahlazeno, hledí se na pachatele, jako by nebyl odsouzen.*“ Zvláštní část trestního zákoníku musí být v souladu s částí obecnou, avšak při širokém chápání znaku „opětovně“ se dostáváme s obecnou částí do rozporu. Jak podotýká Koudela, stran zahlazení odsouzení zákon nestanovuje žádné výjimky, jež by zde byly relevantní.⁹² Dodejme, že ani zvláštní část TZ zde žádné

⁸⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR zo 17. 4. 1974 sp. zn. 5 Tz 32/74, uveřejněno pod č. 7/1975 Sb. rozh. tr. Dostupné v: *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1975, roč. 27, s. 175 – 178.

⁸⁹ 6 Tdo 84/2011.

⁹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 1. 2013, sp. zn. 3 Tdo 57/2013. Dostupné na: www.n soud.cz.

⁹¹ KOUDELA, R.: K zákonnému znaku opětovnosti u trestných činů ublížení na zdraví dle § 145 TrZ. *Trestněprávní revue*. 2011, roč. 10, č. 6, s. 178 – 179.

⁹² *Ibid.*, s. 179.

specifické výjimky nestanoví, takže na odsouzeného se v rozporu s § 106 hledí, jako by odsouzen byl. Dokonce se ani nejedná o analogii (nepochybně v neprospěch pachatele), ale o rozpor se zákonem upraveným ustanovením. Je tomu opravdu tak? Koudela sám o tom zapochybuje: „*Lze jistě oprávněně namítnout, že zahlazení se týká jen samotného odsouzení, a nikoliv skutečnosti spáchání trestného činu, takže osoba, která byla odsouzena za trestný čin, je i po zahlazení odsouzení nadále osobou, která v minulosti spáchala trestný čin, i když se na ni hledí, jako by nebyla odsouzena.*“⁹³ Neshledáváme takovéto námitky zcela oprávněnými.

Jedno z možných členění trestního práva je na trestní právo hmotné a trestní právo procesní. Obé užívá jinou terminologii a liší se i jinak, přesto se nejedná o zcela autonomní entity, ale v mnohém ohledu jde o provázané disciplíny. Pachatel je pojem hmotného práva. Kdy však můžeme někoho označit jako pachatele? Podle všeho to můžeme učinit až po pravomocném odsouzení, protože jen odsouzeného můžeme označit za pachatele, jinak porušujeme procesní zásadu presumpce nevinny. Zatímco v teorii můžeme mluvit o pachatelích bez ohledu na procesní právo, v praxi (v konkrétních případech) to možné není, jelikož nemůžeme o nikom tvrdit, že je pachatelem, aniž bychom měli pravomocné odsouzení. Zahlazené odsouzení nemůže mít význam pro budoucí rozhodnutí o vině. Šámal klade spíše důraz na oddělenost hmotného a procesního trestního práva. Jak tvrdí, je potřeba mezi oběma „přísně rozlišovat“⁹⁴. Naproti tomu Jelínek zdůrazňuje spíše provázanost, přičemž oddělení shledává vhodným v rovině pedagogické, nikoliv však pro praxi.⁹⁵ V našem případě více uplatníme Jelínkem zdůrazněný aspekt provázanosti. Nakonec i institut zahlazení odsouzení poukazuje na provázanost hmotného a procesního práva, když je částečně obsažen v trestním řádu (zákon č. 141/1961 Sb.) a částečně v TZ. Navíc tím, na koho se hledí, jako by odsouzen (rezultát procesního postupu) nebyl, je dle § 106 TZ pachatel (hmotněprávní entita).

Právo disponuje jítými specifickými instituty, kterými určitým způsobem presumuje či deformuje skutečný stav, aby došlo ke spravedlivému a právně vynutitelnému řešení

⁹³ KOUDELA, R.: K zákonnému znaku opětovnosti u trestných činů ublížení na zdraví dle § 145 TrZ. *Trestněprávní revue*. 2011, roč. 10, č. 6, s. 179.

⁹⁴ ŠÁMAL a kol.: *Trestní právo hmotné*. Praha: 2014, s. 33.

⁹⁵ JELÍNEK a kol.: *Trestní právo hmotné*. Praha: 2014, s. 22.

určitých problémů. Takovým typickým institutem je právní fikce, jež je tvrzením něčeho, co ve skutečném světě není, přesto však právo s tímto tvrzením počítá, jako by reálně existovalo. Fikcí je bezpochyby i institut zahlazení odsouzení podle § 106 TZ, takže ohled na zahlazené odsouzení při rozhodování o vině je nedůsledným šetřením právní fikce. Právní fikce není (minimálně pro právníky nemá být) nějaká faleš, která se nějak tváří, ale všichni na sebe můžeme spiklenecky mrkat, že víme, jak se věci mají, nýbrž právní fikce aplikovaná na skutečný stav znamená, že tento stav de iure není. Soudní výklad znaku „opětovně“ je nedůsledným šetřením fikce, kdy je sice odsouzení zahlazeno, ale jeho střípek (označení za pachatele) by s sebou dotýčný táhl do konce svých dní.

Samotná presumpce nevinoty jako ústavní zásada sice nezaručuje zahlazení odsouzení, když už je ale zahlazení odsouzení ve znění § 106 TZ upraveno jednoduchým právem, porušujeme tuto zásadu, pokud se odvoláváme na odsouzení, jež de iure není. Podle výše zmíněné Koudelovy poznámky je pro účel znaku „opětovně“ možno tvrdit, že je zahlazeno odsouzení, a zároveň, že je někdo pachatelem. Podle našeho názoru toto v praxi tvrdit nelze.

I s uznáním výše zmíněného, by se mohlo zdánlivě namítnout, že může být dotýčný znovu odsouzen, neboť zahlazené odsouzení pro účel budoucího posouzení viny právně neexistuje. Soud by tedy postupoval obdobně jako při opětovném spáchání v rámci vícečinného souběhu. Institut zahlazení odsouzení je však svým smyslem a účelem nepochybně institutem ve prospěch pachatele a interpretace v pachatelův neprospěch by byla evidentně absurdní. Nemůže tedy přicházet v úvahu takové pojetí, že by byl někdo odsouzen podruhé za stejný čin, neboť bylo odsouzení zahlazeno, poněvadž to by bylo v rozporu se zásadou *ne bis in idem* vyjádřenou mj. v čl. 40 odst. 5 LZPS. Zahlazení odsouzení je institutem jednoduchého práva, musí být tedy vykládáno ústavně konformně.

Ani v jednom z pěti výše zmíněných případů však nebyla podána ústavní stížnost. Na případný verdikt Ústavního soudu si tak budeme ještě muset počkat.

Uzavřeme si tento problém. Shledávat znak „opětovně“ i u zahlazeného odsouzení považujeme za extrémní, jelikož na pachatele se evidentně hledí, jako by odsouzen byl.

Shledáváme tu rozpor se zásadou presumpce nevinny, ale i nullum crimen sine lege scripta. Opětovné spáchání by se mělo omezit na nezahlazená odsouzení nebo by se měl změnit § 106 TZ, např. tak, že by mohl být přidán druhý odstavec, jenž by vyloučil aplikaci prvního odstavce na znak „opětovně“.

I doživotně odsouzený vězeň má však teoretickou naději na podmíněné propuštění. Při znalosti trestních sazeb u vraždy zjistíme, jak dlouho po výkonu trestu může být odsouzení zahlazeno, u vraždy to je deset let (§ 105 odst. 1 písm. b) TZ), což není rozhodně málo. Považuje-li se trestní právo za prostředek ultima ratio, těžko můžeme touto optikou posoudit jako opětovné např. výtržnictví po sedmdesáti letech. Právo by též nemělo být ostrovem samo pro sebe, mělo by respektovat kulturní okruh a snad by mělo být též autoritativní zárukou minimálních mravů.⁹⁶ Jednou ze základních křesťanských hodnot, jež má v našem kulturním okruhu dlouhou tradici, je odpuštění, nikoliv doživotní „spící“ vina.

3.2 Zabití více osob

Zabití dvou a více osob je přímo uvedeno v § 141 odst. 2. Pokud by došlo k případu jednočinného souběhu vraždy (jedné osoby) a zabití (libovolného počtu osob jiných), případ by měl být trestán podle trestní sazby pro vraždu (§ 140 odst. 1 či 2). Za okolností jednočinného souběhu zabití (jedné osoby) a vraždy novorozeného dítěte matkou (libovolného počtu osob jiných) by se uplatnila trestní sazba za zabití (§ 141 odst. 1).

Opětovně spáchané zabití nemá zvláštní skutkovou podstatu, proto musí být posouzeno podle § 141 odst. 1. Spáchá-li však člověk zabití, a pak se dopustí těžkého ublížení na zdraví, půjde o kvalifikovanou skutkovou podstatu § 145 odst. 2 písm. g). Takové závěry činíme při zjištění stejných trestních sazeb zabití (§ 141) a těžkého ublížení na zdraví (§ 145 odst. 1) a dikce kvalifikované skutkové podstaty. Pokud se však pachatelka dopustí těžkého ublížení na zdraví, přičemž dřívějším skutkem spáchala vraždu novorozeněte matkou, nepůjde bez dalšího o kvalifikaci dle § 145 odst. 2 písm. g), neboť usmrcení dle § 142 není zvlášť závažným zločinem. V případě spáchání zabití a následně vraždy jiným skutkem, nepůjde o § 140 odst. 3 písm. h) TZ, protože kdo

⁹⁶ Dle našeho mínění nalezneme v trestním právu více mravního pozadí než v jiných juristických disciplínách. K problematice práva a mravů srov. SOKOL, J.: *Leges sine moribus vanae*. Dostupné na internetových stránkách: www.jansokol.cz.

spáchal trestný čin zabití, nedopustil se činu dle § 140 odst. 1 nebo 2, což je nutná podmínka pro aplikaci písm. h).

3.3 Vícenásobná usmrcení v německém právu

V německé úpravě nejsou vícenásobná usmrcení výslovně uvedena. Budeme se tak muset řídit ustanoveními o jednočinném a vícečinném souběhu, jež jsou na rozdíl od české úpravy přímo v textu StGB (§ 52 a 53). Vícenásobná usmrcení se budou týkat jak § 211, tak i § 212, příp. jejich konkurence. Je-li při jednom útoku usmrceno více osob (§ 212), půjde o jednočinný souběh stejnorodý.⁹⁷ Stejnou logiku bychom pak mohli použít i na § 211, a dokonce i na jednočinný souběh § 211 a § 212.

V německé nauce je sporné, zda § 211 představuje samostatnou skutkovou podstatu, či jde o kvalifikovanou skutkovou podstatu k § 212.⁹⁸ Kdybychom § 211 považovali za kvalifikovanou skutkovou podstatu, byl by patrně jednočinný souběh možný na více předmětech útoku (např. jeden člověk by byl usmrcen běžným způsobem (§ 212 StGB), druhý by byl bezbranným dítětem, což je považováno za zákeřný způsob spáchání (k tomu vizme následující kapitolu), tj. jde o naplnění § 211 StGB). Tím spíše by byl takový souběh na více předmětech útoku možný, pokud bychom se řídili názorem o jiném charakteru skutkových podstat § 211 a § 212 StGB, tj. kdybychom § 211 StGB nepovažovali za kvalifikovanou skutkovou podstatu § 212 StGB.

V případě úmyslných usmrcení v jednočinném souběhu by se jednalo o skutky, jež by byly podle české právní úpravy subsumovány pod písm. a), u vícečinného souběhu pak pod písm. h), ať už by se dle německé úpravy jednalo o souběh více činů naplňujících skutkovou podstatu § 211, 212 StGB či jejich kombinaci.

4. Úmyslné usmrcení zvláště zranitelných osob

4.1 Vražda „na těhotné ženě“

V této kapitole se budeme věnovat dalším dvěma kvalifikovaným skutkovým podstatám, které spolu souvisí. Zásadní zde bude více než v jiných kapitolách určení počátku lidského života, což jsme učinili v úvodní části. Nesmírně důležitým pro nás

⁹⁷ Rozhodnutí BGH ze dne 16. 1. 1962, sp. zn. 1 StR 524/61 (BGHSt 16, 397). Převzato z: LACKNER, KÜHL: *Strafgesetzbuch, Kommentar*. München: 2011, s. 983.

⁹⁸ KINDHÄUSER, NEUMANN, PAEFFGEN: *Strafgesetzbuch, Band 2*. Baden-Baden: 2013, s. 1576n.

bude i počátek těhotenství ženy. Vražda na těhotné ženě se vyskytuje až v trestním zákoně 140/1961 Sb., do něhož se dostala novelou č. 152/1995.

Za začátek lidského života jsme si výše určili počátek porodu, teď je ale třeba zjistit, kdy začíná a končí těhotenství ženy. Těhotenství ženy začíná nidací a končí okamžikem, kdy se z plodu stává život, tedy počátkem porodu, resp. těhotenství může končit též potratem.⁹⁹ Nidace znamená „*uhníždění vajíčka v děložní sliznici.*“¹⁰⁰

Vražda na těhotné ženě není sama o sobě vraždou na dvou nebo více osobách ani na dítěti mladším patnácti let (předpokládáme-li, že těhotná je starší patnácti let). Vyloučení jednočinného souběhu písm. a) a b) při usmrcení toliko těhotné ženy dává za pravdu i judikatura.¹⁰¹ Vražda na těhotné ženě a na dítěti mladším patnácti let je možné spáchat jedním skutkem ve dvou případech. Za prvé, jak zmíněno výše, těhotná žena je mladší patnácti let, a za druhé, pachatel v jednočinném souběhu usmrtí jak těhotnou ženu, tak jinou osobu mladší patnácti let.

Objektem je zde kromě života těhotné ženy i klíčící život (ten je objektem též v případě trestných činů proti těhotenství ženy¹⁰²). Chráněna tímto ustanovením je dle našeho mínění i zvláštní zranitelnost těhotných žen, ale tento názor je však znevěhodněn neexistencí přitěžující okolnosti v případě vraždy ženy v šestinedělí. Naopak tímto ustanovením není chráněna žena jako subjekt podílející se na populačním růstu, neboť matky vychovávající nezletilé dítě žádné zvláštní ochrany nepodléhají. Pokud začal porod, už by šlo vzhledem k určení počátku lidského života o vraždu na dvou osobách dle písm. a).

Jednočinný souběh vraždy na těhotné ženě a některých trestných činů proti těhotenství ženy¹⁰³ literatura připouští.¹⁰⁴ Přípustnost takového souběhu však dle našeho mínění rozhodně není jednoznačná. Objektem je v obou případech klíčící život i život (resp. zdraví) těhotné ženy; literatura u trestných činů proti těhotenství ženy žádný další

⁹⁹ ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník II*. Praha: 2012, s. 1470.

¹⁰⁰ *Ibid.*

¹⁰¹ 5 To 81/2005.

¹⁰² ŠÁMAL a kol.: *Trestní právo hmotné*. Praha: 2014, s. 578.

¹⁰³ Jde o nedovolené přerušení těhotenství bez souhlasu těhotné ženy (§ 159) a o nedovolené přerušení těhotenství se souhlasem těhotné ženy (§ 160). Pojmeme „trestné činy proti těhotenství ženy“ dále myslíme toliko tyto dva trestné činy.

¹⁰⁴ ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník II*. Praha: 2012, s. 1639 a 1645.

objekt neuvádí.¹⁰⁵ Je-li shodný objekt, pak bude zpravidla jednočinný souběh vyloučen, leč by byl tento objekt zasažen zcela jiným způsobem, jak je tomu např. u jednočinného souběhu krádeže (§ 205) a poškození cizí věci (§ 228).¹⁰⁶

Trestné činy proti těhotenství ženy se od vraždy dle písm. b) přece jen liší v několika ohledech. Primárním je zde usmrcení plodu, zatímco život ženy by byl zpravidla ohrožen v úmyslu eventuálním, zde však neshledáváme důvod pro vyloučení speciality § 140 odst. 3 písm. b) TZ. Jako druhou možnou odlišnost vidíme v zavinění k usmrcení plodu, neboť dle písm. b) postačí nedbalost, dle § 159 i 160 je nutný úmysl.¹⁰⁷ Další jinakostí, by mohlo být rozšíření objektu o zájem na řádném a zákonném využívání lékařských služeb, jež by byly provedeny de lege artis. Dle našeho mínění objekt takto rozšířený není. Níže si představíme judikaturu, která odmítá jednočinný souběh loupeže a vraždy pro majetek (vizme kap. 8). Přestože se loupež od jiných usmrcení pro majetek liší,¹⁰⁸ neshledal zde soud takovou odlišnost, aby připustil jednočinný souběh.

Trestné činy proti těhotenství ženy nejsou, jak míníme, od vraždy těhotné ženy o nic odlišnější než zmíněný příklad s loupeží a majetkovou vraždou. Vraždy těhotné ženy, kde se uvažuje o souběhu s § 159 či 160 navíc budou obvykle méně závažné (zvláště souhlasí-li žena s umělým přerušением těhotenství), než jiné, a proto se kloníme spíše k vyloučení jednočinného souběhu těchto trestných činů kvůli specialitě trestného činu vraždy (písm. b) vůči trestným činům proti těhotenství ženy.

4.2 Vražda „na dítěti mladším patnácti let“

Naším dalším úkolem bude charakterizovat vraždu na dítěti mladším patnácti let a mj. si určit specifika vážící se k takové vraždě (např. velmi důležité vyloučení rozrušení způsobeného porodem u matky či očekávaný vysoký výskyt vražd spáchaných opomenutím). V souladu s § 139 TZ tato zákonná ochrana končí den před patnáctými narozeninami, v den patnáctých narozenin již nejde o dítě mladší patnácti let.¹⁰⁹ Stanovení začátku lidského života na počátek porodu může vypadat zajímavě vzhledem

¹⁰⁵ ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník II*. Praha: 2012, s. 1634 (pro § 159) a 1641 (pro § 160).

¹⁰⁶ *Ibid.*, s. 1994.

¹⁰⁷ Toto je dle nás nejrelevantnější argument pro jednočinný souběh.

¹⁰⁸ U jiných majetkových vražd nejde o snahu bezprostředního zmocnění se cizí věci. U vraždy pro dědictví či plnění z životního pojištění bude probíhat řízení, kdy bude větší prostor pro odhalení vraždy (zpravidla v okruhu příbuzných). Důsledkem nájemné vraždy pak bez dalšího není útok na majetek oběti.

¹⁰⁹ ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník II*. Praha: 2012, s. 1470.

k faktickému stavu, neboť dítě tak lze usmrtit už v záporném věku, jedná se tak o právní fikci.¹¹⁰

V historických právních úpravách náleží usmrcení dětí zvláštní pozornost, což se týká zejména dětí novorozených. Zákon č. 117/1852 ř. z. privilejuje v § 139 oproti jiným úmyslným usmrcením matku, jež usmrtí své novorozeně. Je-li takové novorozeně manželské, trestá se jeho usmrcení přísněji, než tomu je v případě usmrcení dítěte nemanželského. U matky ještě není vyžadován specifický duševní stav, naproti tomu zákon č. 86/1950 Sb. už vyžaduje rozrušení způsobené porodem, aby šlo o privilegovanou vraždu novorozeněte matkou (§ 217). Další trestní zákon č. 140/1961 Sb. obsahoval jen lakonickou úpravu úmyslných usmrcení, avšak vražda novorozeněte matkou představovala výjimku, neboť ji zákon obsahoval už od samého počátku (§ 220). Až novelou č. 175/1990 Sb. se do trestního zákona dostala kvalifikační okolnost usmrcení dítěte mladšího patnácti let (§ 219 odst. 2).

Způsob vraždy, jenž se zdá být u dětí mladších patnácti let specifický, je opomenutí zvláštní povinnosti konat (§ 112 TZ). Lidmi se zvláštní povinností konat jsou v tomto případě nejčastěji vychovatelé, učitelé a zejména rodiče. Může se jednat o případy, kdy není dítěti poskytována výživa nebo kdy není dítěti poskytnuta potřebná pomoc. Z důvodu subsidiarity se v takových případech neaplikuje ustanovení o neposkytnutí pomoci (§ 150 a 151 TZ), a pokud není dotyčná osoba srozuměna se smrtí dítěte, může se v daných případech aplikovat ustanovení § 195 TZ o opuštění dítěte nebo svěřené osoby. Uvedme si jeden specifický případ: Pachatel usmrtí matku a je srozuměn i s úmrtím novorozeného dítěte, neboť místo je značně odlehlé a dítěti, jak se pachatel domnívá, nikdo na pomoc nepřijde. Tento případ musí být posouzen jako vražda podle § 140 odst. 2, odst. 3 písm. a), písm. c), (dále též písm. i), a to kvůli trýznivosti, k čemuž se dostaneme v jedné z kapitol následujících). Pachatel totiž na sebe usmrcením matky převzal zvláštní povinnost konat (§ 112 TZ), a tak je odpovědný za následek. V případě, že by ženu usmrtil, a teprve potom by si všiml dítěte, posoudí se tento případ jako vícečinný souběh trestného činu vraždy podle § 140 odst. 1 (resp. 2) a vraždy podle § 140 odst. 2, odst. 3 písm. c), h), i). Když by pachatel o dítěti nevěděl, ač o něm vědět měl a mohl, patrně půjde o souběh usmrcení z nedbalosti a vraždy. Měl-li a mohl-li o

¹¹⁰ Samozřejmě si můžeme položit otázku, zda nejde o fikci, chápeme-li jako počátek života narození.

bezmocném dítěti vědět ještě před dokonáním vraždy matky, jednalo by se o souběh jednočinný.

V rámci případů vraždy dítěte mladšího patnácti let existuje jedna specifická, ale relativně častá situace. Jedná se o případ, kdy žena úmyslně usmrtí své novorozené dítě. V § 142 máme privilegovanou skutkovou podstatu vraždy novorozeného dítěte matkou, tato kvalifikace je navázána na znak „rozrušení způsobené porodem“. Trestní sazba této privilegované skutkové podstaty je ještě nižší než u zabití, tj. 3 – 8 let, tzn. horní hranice trestní sazby nedosahuje deseti let, takže se dle § 14 TZ ani nejedná o zvlášť závažný zločin. Na existenci výše zmíněného rozrušení závisí, zda půjde o privilegovanou skutkovou podstatu s relativně nízkou trestní sazbou, nebo půjde o vraždu na dítěti mladším 15 let (140 odst. 3 písm. c), kde je trestní sazba 15 – 20 let, případně lze uložit i výjimečný trest. Mezi horní hranicí trestní sazby dle § 142 a dolní hranicí dle kvalifikované skutkové podstaty je enormní rozdíl sedm let (nehledě na fakt, že u vraždy lze požádat o podmíněné propuštění po výkonu dvou třetin trestu, zatímco u vraždy novorozence matkou (§ 142) po výkonu jedné poloviny trestu dle § 88 TZ). Zjištění rozrušení způsobeného porodem je tak zcela zásadní, takže aniž bychom se chtěli nějak více zabírat problematikou dokazování, musíme nyní učinit alespoň malou zmínku.

Zcela zásadním důkazním prostředkem je posudek znalce porodníka.¹¹¹ Soudy obecně mohou až příliš dbát na znalecké posudky, čímž může docházet k situacím, kdy se faktickým soudcem stává znalec. Tady jde však o extrémní případ, kdy shledáváme velmi rozdílné trestní sazby a o existenci zcela klíčového rozrušení nebude mít soud nejspíše jiné důkazy vysoké relevance než znalecký posudek, na který se asi ve značné většině případů spolehne (zvláště, když předporodní úmysl novorozence usmrtit nevyklučuje kvalifikaci § 142 TZ¹¹²). Jak důležitý je pro soudy daný posudek, si ukážeme na jednom novějším rozhodnutí Nejvyššího soudu: Matka usmrtila bezprostředně po porodu své novorozené dítě. Pro posouzení existence rozrušení způsobeného porodem byl povolán znalec-porodník, který takové rozrušení neshledal. Soud posudek znalce-porodníka považuje za „rozhodující podklad“, z něhož především

¹¹¹ ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník II*. Praha: 2012, s. 1497.

¹¹² 8 To 13/53.

musí vycházet dokazování porodního rozrušení. Následně pak shledává v pořádku posouzení soudů nižších stupňů, přičemž zcela bezděčně zmíní, že se oba soudy rozhodovaly na základě výše uváděného znaleckého posudku.¹¹³ K zjištění duševního stavu novorozené matky a povaze rozrušení způsobeného porodem je stále relevantní zobecňující stanovisko¹¹⁴: Aby mohlo být zjištěno rozrušení způsobené porodem, je třeba si vyžádat jak posudek znalce z oboru psychiatrie, tak i posudek znalce z oboru porodnictví. Rozrušení způsobené porodem je pak definováno jako „*výjimečné rozpoložení matky, které má původ ve fyziologických procesech vyvolaných porodem.*“¹¹⁵

K problematice si dovolueme učinit dvě poznámky. Přestože je vyžadován i psychiatrický posudek, shledáváme vhodným, aby v případech zjišťování rozrušení způsobeného porodem byly kromě psychiatrického posudku obligatorně vyžadovány dva posudky znalce z oboru porodnictví. Rozdíl mezi trestními sazbami § 142 a § 140 odst. 3 TZ je skutečně extrémní. Posudek je v takových případech opravdu klíčový a na správné zjištění duševního stavu matky by měl být kladen mimořádně velký důraz. Druhou poznámku věnujeme předmětu útoku § 142, tj. novorozenému dítěti. Klademe si otázku, zda je nějak lékařsky ověřeno, že matka v porodním rozrušení usmrcuje jen novorozené dítě. Není-li tomu tak, musíme se nad tímto problémem zamyslet. I děti mladší patnácti let jsou v některých případech právem členěny, přičemž mladší požívají větší zákonné ochrany (př. typicky § 195 odst. 2 písm. a) TZ u dětí mladších tří let). Je-li stanoveno nějaké ustanovení pro usmrcení novorozeného dítěte, tím spíše by se obecně nemělo přísněji trestat usmrcení dítěte staršího. V případě, kdy matka v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtí své starší dítě, kloníme se k analogii ve prospěch pachatelky, a tedy k aplikaci § 142 TZ.

4.3 Zabití zvláště zranitelných osob

Zabití dle § 141 odst. 2 obsahuje znak „na těhotné ženě“ i „na dítěti mladším patnácti let“. K těhotné ženě už se nebudeme dlouze vyjadřovat, platí tam to samé, co jsme si řekli výše k písm. b). Jednu poznámku však přece jen učiníme. Otázkou je, zda u zabití

¹¹³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 10. 2012, sp. zn. 11 Tdo 149/2012. Dostupné na: www.nsoud.cz.

¹¹⁴ Zobecňující materiál Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31. 10. 1985, sp. zn. Tpjf 24/85, uveřejněno pod č. 16/1986 Sb. rozh. tr. Dostupné v: *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1986, roč. 38, s. 161 – 196.

¹¹⁵ *Ibid.*

těhotné ženy postačí stejný stupeň privilegujících okolností (stejně vysoké rozrušení, stejně zavrženíhodné předchozí jednání poškozené), jako je tomu u prostého zabití.¹¹⁶ K ženě v těhotenství se musí přistupovat s obzvláštní opatrností, avšak tato opatrnost je oproti úmyslnému usmrcení celkem málo významná. K právní kvalifikaci zabití (za jinak shodných okolností) dle našeho názoru postačí stejná míra privilegujících skutečností, ať už je žena těhotná, čili nic. Případná zvláštní opatrnost k těhotným, již vyjadřují společenské zvyklosti, je dostatečně chráněna kvalifikovanou skutkovou podstatou (§ 141 odst. 2).

U dítěte mladšího patnácti let platí stran úrovně privilegujících okolností to samé, co jsme si uvedli k těhotné ženě. Dále se pokusme najít vztah zabití takového dítěte a § 142 TZ. Podle § 142 může být posouzena jen vražda novorozeného dítěte (klidně všech trojčet najednou), ale úmyslné usmrcení jiné osoby v důsledku porodního rozrušení by mělo být *de lege lata* přísněji trestné. Podle našeho názoru je rozrušení způsobené porodem speciálním případem omluvitelného hnutí mysli ve smyslu § 141 (je-li okolností snižující vůči vraždě trestní sazbu na 3 – 8 let, tím spíše by mělo být okolností snižující trestní sazbu na 3 – 10, resp. 5 – 15 let). My bychom však úmyslné usmrcení jiné než novorozené osoby v důsledku porodního rozrušení jako zabití neposoudili (vizme předchozí podkapitulu). Další poznámku věnujme názvu trestného činu (§ 142). Nazývat jej „vraždou“ považujeme za krajně nevhodné. Obdobně smýšlí i Zapletal, jenž navrhuje užívat termín „usmrcení“.¹¹⁷ Není systematicky vhodné, aby byl přísnější trestný čin označen jako zabití, zatímco čin méně závažný jako vražda, navíc takové označení „nálepkuje“ pachatelku do budoucna.

Hodláme-li považovat „rozrušení způsobené porodem“ za „omluvitelné hnutí mysli“, pak můžeme přemýšlet, zda nenastal čas, kdy bude tradiční skutková podstata § 142 TZ vtělena do trestného činu zabití. Zabití je v mnoha ohledech komplexnější a § 142 může vedle § 141 TZ působit nadbytečně. Problematická je ovšem trestní sazba § 141 odst. 2, protože je mnohem přísnější než u § 142, na druhou stranu by se možná oslabil až přílišný vliv znalců porodníků.

¹¹⁶ Při posouzení v praxi samozřejmě bude rozhodováno dle konkrétních okolností, ale pro naše účely si představme, že jsou všechny ostatní relevantní okolnosti úplně stejné.

¹¹⁷ ZAPLETAL, J.: *Úmyslná usmrcení (Kriminologická a trestněprávní studie)*. Praha: Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR, 1980, s. 111.

4.4 Usmrcení chráněných osob v německé úpravě

Německá úprava výslovně nestanoví znaky „na těhotné ženě“ či „na dítěti mladším patnácti let“. Jak si ale nyní ukážeme, některé vraždy menších dětí můžeme hodnotit jako vraždy zákeřné (heimtückisch). Zákeřné vraždě dle § 211 StGB se budeme věnovat v kap. 6, k pochopení problematiky usmrcení dětí v německém právu si však musíme uvést naprosté základy pojetí zákeřné vraždy. Ustálená judikatura Spolkového soudního dvora¹¹⁸ vyžaduje úmyslné usmrcení se zneužitím bezelstnosti (Arglosigkeit) a bezbrannosti (Wehrlosigkeit) oběti.¹¹⁹ Aby však byla oběť bezelstná, musí být schopna podezřívavosti (Argwohn)¹²⁰, tuto schopnost však nemají velmi malé děti.¹²¹ Tříleté dítě však podle literatury už schopnost bezelstnosti má.¹²²

V německé úpravě tak sledujeme zajímavý paradox. Starší děti a dospělí požívají přísnější ochrany, neboť velmi malé děti, jež jsou nejvíce bezbranné, nejsou schopny podezřívavosti, a tak nemohou být zavražděny zákeřně. Trochu nám to může připomenout paradox z naší právní úpravy, jemuž se věnujeme v podkapitole 4.2: Usmrtí-li úmyslně matka v rozrušení způsobeném porodem své novorozené dítě, půjde o privilegovanou skutkovou podstatu § 142, pokud však usmrtí osobu jinou (starší, silnější apod.), případ půjde subsumovat přinejlepším pod zabití (§ 141). Takové situace jsme navrhli řešit analogií ve prospěch pachatelky. Německý paradox však, jak by se mohlo zdát, takto řešit nemůžeme, neboť zařazení i malých dětí pod znak zákeřnosti by bylo analogií v neprospěch pachatele. Musíme si však uvědomit, že „bezelstnost“ a „bezbrannost“ jsou toliko judikatorním výkladem znaku „zákeřnost“, nelze tedy vyloučit nějaký posun v judikatuře, byť odklon od ustálené soudní praxe může působit potíže. Bude-li tak dotyčné jednání¹²³ subsumováno pod znak „zákeřně“, nedostaneme

¹¹⁸ BGH je německou obdobou našeho Nejvyššího soudu ČR. Má totiž celoněmeckou působnost a v rámci trestního soudnictví stojí na samém vrcholu soudní soustavy, takže sjednocuje trestněprávní judikaturu.

¹¹⁹ Např. Rozhodnutí BGH ze dne 2. 12. 1957, sp. zn. GSSt 3/57 (BGHSt 11, 139). Dostupné na:

www.jurion.de.

¹²⁰ WESSELS, HETTINGER: *Strafrecht Besonderer Teil/1*. Heidelberg: 2006, s. 35.

¹²¹ Např. Rozhodnutí BGH ze dne 7. 6. 1955, sp. zn. 5 StR 104/55 (BGHSt 8, 216). Dostupné na:

www.jurion.de. V tomto judikátu soud obecně konstatuje nepřipustnost zákeřné vraždy u malých dětí, avšak v konkrétním případě zákeřnost nalézá, neboť pachatel dítěti zamíchal jed (prášky na spaní) do sladké kaše, aby obelstil instinkty, díky nimž by dítě prášky jinak nepozřelo. Viděno tímto prizmatem, bychom mohli učinit závěr, že lidské instinkty jsou podezřívavostí (Argwohn) sui generis.

¹²² Rozhodnutí BGH ze dne 22. 11. 1994, sp. zn. 1 StR 626/94. Převzato z redakčního výtahu dostupného na: www.jurion.de.

¹²³ Tj. úmyslné usmrcení velmi malého dítěte, které není schopno podezřívavosti.

se do kolize se zásadou nullum crimen sine lege. Argumentace analogií v neprospěch pachatele by zde tedy bez dalšího neobstála.

Německá zákonná úprava úmyslných usmrcení obecně neposkytuje dětem zvýšenou ochranu. Nenalezneme zde obdobu našeho § 140 odst. 3 písm. c), ba ani výkladem „zákeřnosti“ se k žádnému zvýhodnění dětí nedostaneme. Malé děti jsou dokonce znevýhodněné, neboť nejsou schopny podezřívavosti. Starší děti snad mohou být obvykleji bezbranné než dospělí, ale bezbrannost zde musí být v důsledku bezelstnosti, jinak nejde o zákeřnou vraždu.¹²⁴ V obecné rovině snad můžeme tvrdit, že děti bývají častěji bezbranné v důsledku bezelstnosti než dospělí, ale základ právní kvalifikace spočívá v osobnosti oběti bez ohledu na její věk.

Fakt, že bylo zavražděno dítě, možná může mít v Německu vliv na výši trestu, v případě viny se však jen tímto faktem zákonná kvalifikace nemění.

Těhotenství ženy nepatří mezi znaky § 211 StGB, nedovolené přerušování těhotenství je nicméně samo o sobě trestným činem dle § 218 StGB. Jednočinný souběh § 218 StGB a § 211 an. StGB je možný, pokud pachatel o těhotenství ženy věděl nebo s ním počítal.¹²⁵ V české úpravě je naproti tomu vražda těhotné ženy už sama o sobě kvalifikační okolností (§ 140 odst. 3 písm. b) TZ), navíc ve smyslu § 17 TZ není k okolnosti zvláště přitěžující třeba pachatelův úmysl, ale postačí nedbalost (pachatel měl a mohl vědět, že je žena, již úmyslně usmrtil, těhotná). V české úpravě je i přesto jednočinný souběh vraždy těhotné ženy a trestných činů proti těhotenství ženy (§ 159 a 160 TZ) možný (vizme výše), přestože naše stanovisko je k takovému souběhu spíše odmítavé.

5. Usmrcení v souvislosti s příslušností k určité skupině lidí

Nadpisem jsme se pokusili do jednoho řádku vměstnat tři písmena § 140 odst. 3, kterým se budeme věnovat nyní. Jde o písmena d), f) a g):

¹²⁴ Např. Rozhodnutí BGH ze dne 4. 7. 1984, sp. zn. 3 StR 199/84 (BGHSt 32, 382). Převzato z: KINDHÄUSER, NEUMANN, PAEFFGEN: *Strafgesetzbuch, Band 2*. Baden-Baden: 2013, s. 1610.

¹²⁵ Rozhodnutí BGH ze dne 4. 10. 1957, sp. zn. 2 StR 330/57 (BGHSt 11, 15). Převzato z: WESSELS, HETTINGER: *Strafrecht, Besonderer Teil/1*. Heidelberg: 2006, s. 70.

„d) na úřední osobě při výkonu nebo pro výkon její povinnosti.

(...)

f) na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání směřujícího k záchraně života nebo ochraně zdraví, nebo na jiném, který plnil svoji obdobnou povinnost při ochraně života, zdraví nebo majetku vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona.

g) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání.“¹²⁶

Do této kapitoly bychom mohli dále zahrnout kvalifikační okolnosti podle § 140 odst. 3 písm. e). Vzhledem k specifčnosti zejména vraždy na svědkovi však tuto problematiku zařadíme do jiné kapitoly. Vražda na svědkovi se totiž může velmi blížit vraždě „v úmyslu zakrýt jiný trestný čin“, a tak je pro správné posouzení *de lege lata* nutno obě okolnosti odlišit vzájemnou komparací.

Kvalifikační okolnost dle písm. d) už měla svou obdobu v dřívějších právních úpravách. Nebyla však stanovena přímo v trestním kodexu. Větší ochranu některých úředních osob stanovoval zákon na ochranu republiky č. 50/1923 v § 7, toto ustanovení bylo zrušeno a zvláštní ochrana některých činitelů byla upravena § 14 zákona na ochranu lidově demokratické republiky (č. 231/1948), novelou č. 175/1990 se zvláštní ochrana „veřejných činitelů“ v případě vraždy dostala přímo do textu trestního zákona. Písm. f) je zcela nové, podobné znaky v dřívějších trestních kodexech nenalzáme. Skutková podstata dnešního písm. g) se do zákona dostala novelou č. 152/1995 Sb., další novela (č. 134/2002 Sb.) tuto skutkovou podstatu ještě kosmeticky upravila přidáním znaku „etnická skupina“.

5.1 Vražda úředních osob

Kdo je úřední osobou, nám podrobně určuje trestní zákoník, přičemž také stanovuje kritéria, kdy je za úřední osobu (ve smyslu trestního zákoníku) považována cizí úřední

¹²⁶ § 140 odst. 3 TZ.

osoba.¹²⁷ Týká-li se českých úředních osob, nalezneme v tomto paragrafu netoliko výčet jednotlivých osob, které se za úřední osoby považují, nýbrž i podmínky, jež musí být naplněny, aby vyjmenované osoby byly pod pojem „úřední osoba“ subsumovatelné. Především se musí jednat o úřední osobu v materiálním slova smyslu (musí plnit veřejné úkoly a užívat při tom příslušné pravomoci) a trestný čin (ať už úřední osoby nebo na úřední osobě) musí být „*spáchán v souvislosti s její pravomocí a odpovědností.*“¹²⁸ Osoby uvedené v § 127 odst. 1 písm. f) a g) mají ochranu „*výslovně omezenou jen na určitou část působnosti (...).*“¹²⁹ Tomu, kdo je konkrétně subsumovatelný pod § 127 se blíže věnuje Šámal.¹³⁰ Dle relativně nového judikátu je úřední osobou i pracovník OSPOD.¹³¹ Dojde-li ke spáchání vraždy na úřední osobě podle § 140 odst. 3 písm. d), bude vyloučen jednočinný souběh s násilím proti úřední osobě podle § 325 TZ, neboť vražda dle písm. d) je zde ve vztahu speciality.¹³² S vyloučením jednočinného souběhu souhlasíme, avšak za určitých okolností považujeme za možný souběh § 325 a § 140 odst. 1 či 2. Půjde o případy, kdy bude naplněna skutková podstata násilí proti úřední osobě (§ 325 TZ), avšak zároveň skutek s úmyslným smrtelným následkem nepůjde posoudit jako vraždu spáchanou na úřední osobě (§ 140 odst. 1 či 2, odst. 3 písm. d). V takovém případě bude nutno případ posoudit jako vraždu (§ 140 odst. 1 či 2) v jednočinném souběhu s násilím proti úřední osobě (§ 325). Nesmíme totiž zapomínat na § 327 TZ, kterým je poskytována ochrana mj. § 325 i osobě vystupující na podporu či ochranu úřední osoby. U vraždy však takovýto rozšiřující lex specialis nenalzáme, a proto osoba nesubsumovatelná pod § 127 nebude chráněna § 140 odst. 3 písm. d), jinak by byla porušena zásada nullum crimen sine lege stricta.¹³³ U vražd dle § 140 odst. 1 či 2 nenalzáme zájem na ochraně úřední osoby, proto ve výše zmíněných případech nevidíme důvod vyloučení jednočinného souběhu. O § 325 odst. 2 TZ platí to samé, co bylo řečeno o § 325 odst. 1 TZ.

¹²⁷ Vizme § 127 TZ.

¹²⁸ § 127 TZ.

¹²⁹ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I., Obecná část (§ 1 – 139)*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1353.

¹³⁰ Ibid., s. 1353 an.

¹³¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 9. 2012, sp. zn. 8 Tdo 1092/2012, uveřejněno pod č.

69/2013 Sb. rozh. tr. Dostupné na: www.nsoud.cz.

¹³² Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 10. 5. 2000, sp. zn. 8 To 45/2000, uveřejněno pod č.

11/2001 Sb. rozh. tr. Dostupné v: DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví/Nutná obrana*. Praha: ASPI, 2007, s. 79 – 82.

¹³³ Ke stejnému myšlenkovému postupu v případě písm. g) vizme níže.

5.2 Vražda příslušníků záchranných složek

Nyní se věnujme § 140 odst. 3 písm. f) TZ. Tato zvláště přitěžující okolnost je v trestním zákoníku nová, předchozí trestní zákon 140/1961 Sb. ji neobsahoval. Uvažme některé konkrétní znaky této skutkové podstaty: „*Zdravotnickým pracovníkem je fyzická osoba, která vykonává odbornou zdravotnickou praxi v některém ze zdravotnických oborů, pro něž v souladu se svým vzděláním získala způsobilost k výkonu povolání.*“¹³⁴ „Jiným, který plnil svoji obdobnou povinnost“ podle písm. f) je zejména hasič, záchranář či příslušník horské služby.¹³⁵ Vystupuje-li hasič jako příslušník bezpečnostního sboru a bude-li úmyslně usmrcen při výkonu nebo pro výkon své pravomoci z tohoto postavení plynoucí, půjde o úřední osobu a nenastoupí zde ochrana dle písm. f) TZ (vražda příslušníka záchranných složek), leč dle § 140 odst. 3 písm. d) TZ (vražda úřední osoby).¹³⁶ V situaci podle předchozí věty není možný jednočinný souběh § 140 odst. 3 písm. d) a písm. f). Můžeme se však ptát, zda některá konkrétní jednání např. policistů nejsou rovněž subsumovatelná pod písm. f). Odpovíme-li si kladně, můžeme se dále pokusit zjistit, zda je vražda úřední osoby (písm. d) speciální k vraždě příslušníka záchranných složek (písm. f), či by se dalo uvažovat o souběhu. Nyní se věnujme výhradně znaku písm. d) „při výkonu její pravomoci“. Pokud si písm. f) TZ (resp. znak „obdobná povinnost“) interpretujeme široce, mohlo by se jednat o velmi podobná jednání a souběh shledáváme jako vyloučený (např. policista chrání zdraví ostatních účastníků provozu zastavením rychle jedoucího vozidla). Pokud si jej interpretujeme úzce, pak se zprvu zdá souběh možný. Avšak poskytuje-li policista jinému první pomoc, nevykonává v té chvíli svou pravomoc. Vtrhne-li do domu, jenž může každou chvíli spadnout, aby zachránil jeho obyvatele, patrně také nevykonává svou pravomoc, neboť zachránit jiného může v takové situaci každý. V tomto ohledu se ztotožňujeme se Šámalem a u znaku „při výkonu její pravomoci“ (vražda úřední osoby, tj. písm. d) není možný souběh s vraždou příslušníka záchranných složek (písm. f), a to ani ne tolik z důvodu speciality, jako neexistence situace, kdy by k takovému souběhu mohlo dojít.

¹³⁴ ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník II*. Praha: 2012, s. 1473.

¹³⁵ *Ibid.*

¹³⁶ *Ibid.*, 1474.

Jiný názor máme v případě vraždy úřední osoby „pro výkon její povinnosti“, pokud je ovšem možno znak „plnil svoji obdobnou povinnost“ (písm. f) na policistu použít. Policisté se primárně starají o bezpečnost a veřejný pořádek,¹³⁷ přesto mají zvláštní zákonnou povinnost chránit život, zdraví a majetek podobně jako např. hasič (např. § 31 odst. 2, § 32 či § 57 odst. 1 zákona o Policii). Byť nejde o primární funkci policisty, jde o jinou povinnost, než má běžný občan. Ukažme si příklad: Policista zachraňuje život jiného („plní obdobnou povinnost“), spatří to občan, jemuž policista včerejšího dne uložil pořádkovou pokutu, a z tohoto důvodu občan zachraňujícího policistu usmrtí („pro výkon jeho pravomoci“). Toto jednání bychom kvalifikovali jako vraždu podle § 140 odst. 1 odst. 3 písm. d), písm. f) TZ (možná i písm. j) jako jinou zavrženíhodnou pohnutku). I přesto však soudy souběh vraždy úřední osoby (písm. d) a vraždy příslušníka záchranných složek (písm. f) nejspíše vyloučí, v judikátech Nejvyššího soudu totiž nezřídka nalezneme na výše citovaný a parafrázovaný Šámalův komentář odkaz (byť místo reálného „viz“ je maskován zkratkou „srov.“), a tak se domníváme, že se Nejvyšší soud přikloní ke stejnému názoru, který je v tomto komentáři naznačen.

Další poznámku věnujme vraždě příslušníka záchranných složek (písm. f) jako okolnosti zvláště přitěžující. Podle Šámala musí být pachatel minimálně srozuměn, že jde o zdravotníka či jiného plnícího obdobnou povinnost.¹³⁸ S odkazem na § 17 TZ se kloníme spíše k nevědomé nedbalosti, zákon totiž v písm. f) dle našeho názoru nijak nevyjadřuje nutnost takovou okolnost znát („aby o ní pachatel věděl“ § 17 písm. b) TZ). Obdobný názor máme v případě znaků „na úřední osobě při výkonu její pravomoci“ dle písm. d), neboť oproti ostatním znakům § 140 odst. 3 (např. „na těhotné ženě“, „na dítěti mladším patnácti let“) zde nevidíme relevantní rozdíl. Pohledme na poslední bod, který zde v souvislosti s vraždou příslušníka záchranných složek (písm. f) máme. „Obdobná povinnost“ se patrně nebude vztahovat na jednání, kdy oběť poskytuje jinému potřebnou pomoc, čímž plní zákonnou povinnost (př. § 150 TZ), avšak nemá obdobné postavení. Proč by však taková přitěžující kvalifikace měla být omezena na profesionály, když netrénovaný a vystresovaný laik může být v takových situacích ještě zranitelnější a snad i hoden obdobné ochrany? Písm. f) chrání toliko specializovaná povolání, tak to zákonodárce s největší pravděpodobností myslel, nicméně, vražda

¹³⁷ § 2 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁸ ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník II*. Praha: 2012, s. 1474.

člověka, jenž zachraňuje jiného, by mohla být v některých konkrétních případech (škodolibost, sadistické potěšení z bezmoci zachraňovaného, aniž by však šlo o důsledek duševní poruchy¹³⁹) posouzena jako vražda ze zavrženíhodné pohnutky (§ 140 odst. 3 písm. j).

5.3 „Diskriminační“ vražda

Naši pozornost směřujeme dále na vraždu podle § 140 odst. 3 písm. g). Taxativní výčet zahrnuje některé atributy osobnosti, o nichž si zákonodárce myslí, že zasluhují zvláštní ochrany. Některé jiné příslušnosti však zákonodárce nezmiňuje. Z těchto nezmíněných (tudíž písmenem g) nechráněných) příslušností budeme věnovat pozornost zejména sexuální orientaci. Zákon dále chrání i domnělou příslušnost, takže usmrtili pachatel jiného, neboť se bude např. domnívat, že se jedná o Araba, ale obětí bude ve skutečnosti např. Peršan, nebude případ kvalifikován jako pokus vraždy pro příslušnost k etnické skupině, ale jako dokonaný čin vraždy podle § 140 odst. 2 (resp. odst. 1), odst. 3 písm. g).¹⁴⁰

Charakterizujme si stručně jednotlivé znaky použité v § 140 odst. 3 písm. g). Rasou je „*skupina lidstva lišící se od jiné různými typickými znaky, které se týkají jak vzhledu, zejména barvy pleti, vlasového porostu, tvaru nosu, rtů apod., tak i temperamentu, energie apod.*“¹⁴¹ Znak „barva pleti“, jenž stojí v čl. 3 odst. 1 LZPS autonomně, bude podřaditelný pod písm. g). Podobně podřazuje barvu pleti pod rasu Herczeg, přičemž de lege ferenda navrhuje uvádět ji jako autonomní znak.¹⁴² Etnická skupina je „*historicky vzniklá skupina lidí, kterou spojuje společný původ, zvláštní kulturní znaky (jazyk), mentalita a tradice.*“¹⁴³ Je možné takovým způsobem podřadit jazyk pod znak „etnická skupina“? Nemyslíme si, že by to bylo možné. Kdo zabije jiného pro jazyk, nebude trestný dle písm. g) TZ (srov. § 355 TZ, který obsahuje jazyk jako autonomní znak). Jazyk však značí příslušnost k etniku či národu (vizme dále). Jazyk lze hanobit snadno (proto jeho zařazení do § 355), ale pro samotný jazyk se vraždy, jak míníme, nepáchají. Národnost je „*příslušnost jednotlivce k určitému národu jako historicky vzniklému společenství lidí, které se vyznačuje společnými dějinnými osudy, pospolitostí*

¹³⁹ K sexuálně motivovaným vraždám vizme kap. 9.

¹⁴⁰ Srov. ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník II.* Praha: 2012, s. 1476.

¹⁴¹ ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník II.* Praha: 2012, s. 1474.

¹⁴² HERCZEG, J.: *Trestné činy z nenávisti.* Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 34n.

¹⁴³ ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník II.*, Praha 2012, s. 1475.

ekonomického života, specifickou kulturou a psychickými rysy a vědomím vlastní existence jako národa (zpravidla je národ charakterizován i společným jazykem a vztahem k určitému území).¹⁴⁴ Na rozdíl od etnické příslušnosti (či rasy¹⁴⁵) je národnost volitelná, což vyjadřuje explicitně LZPS v čl. 3 odst. 2.¹⁴⁶ Politické přesvědčení „souvisí se základním právem na sdružování vyplývajícím z čl. 20 LPS, podle kterého mají občané právo zakládat též politické strany a politická hnutí. Politické strany a politická hnutí. (...) Podle čl. 22 LPS zákonná úprava všech politických práv a svobod a její výklad a používání musí umožňovat a ochraňovat svobodnou soutěž politických sil v demokratické společnosti.“¹⁴⁷ Obdobný důraz na čl. 20 LZPS klade Herczeg.¹⁴⁸ Posledním znakem písm. g) je vyznání (či jeho neexistence): „**Vyznání** je vztah k určitému konkrétnímu náboženství. **Osobou bez vyznání** se rozumí ten, kdo vědomě odmítá jakékoli náboženství či víru.“¹⁴⁹ Zásady nullum crimen sine lege stricta je nutno šetřit nejen vzhledem k taxativnosti jednotlivých znaků, ale i osob, které jsou tímto ustanovením chráněny. Tak oběti trestného činu, jež se stala předmětem útoku, neboť chránila Roma před rasově motivovaným útokem, taková zvláštní ochrana svědčit nebude.¹⁵⁰

Seznamme se blíže se znakem „politické přesvědčení“. Tento znak bývá zmiňován v souvislosti s čl. 20 LZPS, jenž zajišťuje svobodu sdružování, přičemž na zdroje odkazujeme v předchozím odstavci. Takové pojetí se nám však jeví jako příliš úzké. Už jazykový výklad nás spíše odkazuje na čl. 17 či čl. 15 LZPS, které se týkají svobody projevu a svědomí. Jsem-li o něčem přesvědčen, pak to neznámá, že se budu s jinými sdružovat. Velká většina obyvatel, troufáme si tvrdit, není členem žádné politické strany ani se v rámci svých politických názorů nesdružuje s jinými. Nejvyšší soud v souvislosti s politickým přesvědčením a jinými chráněnými příslušnostmi uvádí demonstrativní výčet ustanovení LZPS, která jsou trestním právem prováděna, přitom se o čl. 20 vůbec

¹⁴⁴ ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník II.*, Praha 2012, s. 1475.

¹⁴⁵ Pomineme-li některé extrémní případy estetických zákroků např. u celebrit.

¹⁴⁶ Srov. WAGNEROVÁ, E.; ŠIMÍČEK, V.; LANGÁŠEK, T.; POSPÍŠIL, I. a kol.: *Listina základních práv a svobod, Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012, s. 114.

¹⁴⁷ ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník II.* Praha: 2012, s. 1475. („LPS“ se v rámci této práce nepochybně rozumí „LZPS“).

¹⁴⁸ HERCZEG: *Trestné činy z nenávisti*. Praha: 2008, s. 29.

¹⁴⁹ *Ibid.*, s. 35.

¹⁵⁰ *Ibid.*, s. 131. (Srov. naše výše vedené úvahy k subsumpci obránce úřední osoby pod § 140 odst. 3 písm. d) TZ.)

nezmiňuje, ale naopak mj. uvádí čl. 15 odst. 1 a čl. 17.¹⁵¹ Podle našeho názoru tak písm. g) provádí čl. 20, ale zejména čl. 15 odst. 1 a čl. 17 LZPS (tj. chrání i svobodu projevu, svědomí a myšlení). (I kdyby však takové vraždy nebyly subsumovatelné pod „politické přesvědčení“, opět by bylo možno uvažovat o „jiné zavrženíhodné pohnutce“.)

Se závěrem o šíři znaku „politické přesvědčení“ se ale pojí různé problémy. Některé z nich se nyní pokusíme předeštit. Prvně se vyjádříme k tomu, jaká je vlastně povaha práv dle čl. 15 odst. 1 a čl. 17 LZPS. Výraz „svědomí“ není v právních předpisech nikterak vymezen, Evropský soud pro lidská práva ovšem nerozlišuje mezi „svědomím“ a „přesvědčením“.¹⁵² S ohledem na nezávanost státu na výlučnou ideologii či náboženské vyznání (čl. 2 odst. 1 LZPS) je dle Pavlíčka svědomí „*složka lidského nitra posuzující nebo určující jednání člověka z hlediska jeho mravních nebo jinak určených zásad.*“¹⁵³ Nikdo, tedy ani jednotlivec, nesmí člověku určovat, co si má myslet či co má být v souladu s jeho svědomím.¹⁵⁴ Ať již je pojem „přesvědčení“ podřaditelný pod jakýkoliv znak čl. 15 odst. 1 LZPS, domníváme se, že mu ochrana tohoto článku náleží a že může mít i politickou povahu. Pokud je zdůrazňován čl. 20, dochází ale zpravidla k projevům (čl. 17), které jsou však důsledkem svědomí a myšlení (čl. 15). Projev i svědomí, ať už je zařadíme pod „politické přesvědčení“, „náboženské vyznání“ či „jinou zavrženíhodnou pohnutku“, mohou mít trestněprávní relevanci ve vztahu k § 140 odst. 3 písm. g). K poznání charakteru svobody svědomí dle čl. 15 odst. 1 LZPS a jeho odlišení od svobody projevu (čl. 17) zkoumejme nález Ústavního soudu: Práva čl. 15 odst. 1 mají absolutní charakter, proti nikomu nelze použít jakékoliv opatření nebo donucování, jehož cílem je změna procesu či způsobu myšlení. Jakýkoliv vliv či nátlak je tak vyloučen a tato práva nelze omezit zákonem. Svoboda projevu (čl. 17) takový charakter nemá. Na rozdíl od vnitřního přesvědčení jde o vnější výraz. Tato práva mohou být zákonem omezitelná.¹⁵⁵

¹⁵¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 10. 1997, sp. zn. 2 Tzn 85/97. Dostupné v: *Právní rozhledy*. 1998, roč. 6, č. 1, s. 34 an.

¹⁵² PAVLÍČEK, V. a kol.: *Ústavní právo a státověda, II. díl, Ústavní právo České republiky*. 1. úplné vydání. Praha: Leges, 2011, s. 549.

¹⁵³ PAVLÍČEK, V. a kol.: *Ústava a ústavní řád České republiky, Komentář, 2. díl, Práva a svobody*. 2. doplněné a podstatně rozšířené vydání. Praha: Linde, 2002, s. 166.

¹⁵⁴ PAVLÍČEK: *Ústavní právo a státověda II*. Praha: 2011, s. 548.

¹⁵⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 2. 6. 1999, sp. zn. Pl. ÚS 18/98. Dostupné na: nalus.usoud.cz

Judikatura vyslovila stejné stanovisko jako Ústavní soud, když negativním způsobem¹⁵⁶ privilegovala některá přesvědčení nad jiná. Soud judikoval, že vražda anarchisty skinheadem pro projev politického přesvědčení nepožívá ochrany dnešního písm. g), neboť anarchistické projevy nejsou přesvědčením slučitelným s demokratickými zásadami.¹⁵⁷ Dodejme, že v tomto judikátu soud dává hodně prostoru čl. 17 LZPS, čl. 15 LZPS se však nezabývá.¹⁵⁸ Naproti tomu v případech, kdy jde o pouhé přesvědčení (tedy ne o projevy), může vyvolávat otázky ochrany čl. 9 Evropské úmluvy o lidských právech a základních svobodách i neonacistické či komunistické přesvědčení.¹⁵⁹

I když naše poznatky půjdou uplatnit obecně na přesvědčení neslučitelná s demokratickými principy, pokusme se výše zmíněné závěry aplikovat na neonacistické přesvědčení a jeho projevy, a to ve světle § 140 odst. 3 písm. g) TZ. Různá neonacistická seskupení bývají uváděna jako reprezentanti přesvědčení, jež jsou neslučitelná s demokratickou tolerancí, některé neonacistické projevy dokonce podléhají konkrétním ustanovením trestního zákoníku (např. § 355, § 356, § 403 a § 404 TZ), bylo by tak proti smyslu a účelu trestního práva jako záruce ochrany společnosti, aby byly takové projevy trestním právem zvláště chráněny. Zavraždí-li pachatel někoho pro projevy neonacismu, nebude trestný dle písm. g), ale toliko dle § 140 odst. 1 (resp. 2).¹⁶⁰ Jak ale trestat vraždu pro vnitřní přesvědčení, když to je dle čl. 15 odst. 1 absolutní, zákonem neomezené? Pokud pachatel někoho násilím nutí, aby změnil své vnitřní neonacistické přesvědčení a myšlení, a to tak důrazně, že je srozuměn se smrtí poškozeného, posoudili bychom takový případ dle písm. g) TZ. Svědomí a přesvědčení tvoří nejintimnější a nejpevnější jádro lidské autonomie. S vědomím mnohých neblahých historických zkušeností (o nichž hovoří preambule LZPS), bychom měli bránit nejvnitřnější lidskou autonomii před jakýmkoliv zásahy, přestože se přesvědčení může navenek zdát zavrženíhodné. Tato autonomie úzce souvisí s lidskou důstojností, do níž by nikdo neměl zasahovat a stát by ji měl chránit. Jde o nejvnitřnější přesvědčení

¹⁵⁶ Zde omezením zvláštní ochrany.

¹⁵⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 11. 1998, sp. zn. 4 To 85/98. Dostupné v: ASPI (právní informační systém). Wolters Kluwer ČR.

¹⁵⁸ Ibid.

¹⁵⁹ WAGNEROVÁ, E.; ŠIMÍČEK, V.; LANGÁŠEK, T.; POSPÍŠIL, I. a kol.: *Listina základních práv a svobod, Komentář*. Praha: Wolters Kluwer a. s., 2012, s. 374.

¹⁶⁰ Srov. 4 To 85/98.

jako obecnou hodnotu, aniž by byl důležitý konkrétní obsah, byť by se tento obsah nevešel do širokých mantinelů demokracie. Naproti tomu je svoboda projevu zákonem omezitelná (čl. 17 odst. 4 LZPS), nemá tedy absolutní charakter. Projev může navíc představovat nebezpečí pro společnost, což přesvědčení samo o sobě nemůže.¹⁶¹ Ochrana písm. g) tak nebudou podléhat takové vraždy, jež jsou alespoň v hrubých rysech motivovány neonacistickým či obecně pro demokracii nepřijatelným projevem.

Ochrana písm. g) se poskytuje osobám, které jsou sdruženy v registrovaných politických stranách. Vražda člena politické strany pro příslušnost k této straně je vraždou „pro politické přesvědčení“ dle TZ, to se týká i registrovaných stran, jež mohou budít u značné části obyvatel pohoršení.¹⁶² Složitá situace nastane v případě zrušení politické strany. Uveďme příklad: Pachatel usmrtí poškozeného pro jeho příslušnost k politické straně, jejíž činnost shledává v rozporu s ústavními zásadami pro politické strany. Za krátký čas je strana soudem zrušena pro svou protiústavní činnost, již prováděla, a to i v době, kdy došlo k výše zmíněné vraždě. Máme se přidržet pojetí formálního (pokud je někdo příslušníkem dosud registrované politické strany, je chráněn § 140 odst. 3 písm. g) TZ) nebo se přidržet materiálního hlediska (příslušník registrované strany, jež fakticky provádí protiústavní činnost, pod ochranou písm. g) není)? Je samozřejmě nutné odlišit projevy konkrétního člověka od jeho příslušnosti k politické straně, nám jde nyní pouze o příslušnost. Domníváme se, že je třeba chránit legitimní očekávání občanů sdružujících se v politických stranách, a tak se přikláníme k pojetí formálnímu. Poškozený z našeho příkladu by tedy ochrany písm. g) požíval. Tímto závěrem samozřejmě nesmí být nijak dotčeny jak okolnosti vylučující protiprávnost, tak ani právo na odpor podle čl. 23 LZPS.

Klademe si otázku, proč zákonodárce nepoužil v písm. g) demonstrativní výčet, tak jak jej známe např. z LZPS (znak „nebo jiného postavení“).¹⁶³ Možná kladl větší důraz na zásadu *nullum crimen sine lege certa*, v jejímž světle by mohly být některé demonstrativní výčty problematické, nicméně, některé jiné skutkové podstaty § 140

¹⁶¹ Nekoliduje tak s jiným základním právem, takže zde nepřipadá v úvahu proporcionální poměrování různých základních práv. Jeho charakter je skutečně absolutní.

¹⁶² K ochraně členů komunistické strany vizme HERCZEG: *Trestné činy z nenávisti*. Praha: 2008, s. 105n.

¹⁶³ Čl. 3 odst. 1 LZPS.

odst. 3 TZ demonstrativní výčty obsahují.¹⁶⁴ Snad se zákonodárce domníval, že k ochraně ostatních příslušností postačí § 140 odst. 1 či 2, nebo že soud v odůvodněných případech použije znak „jiná zavrženíhodná pohnutka“ zmíněný v § 140 odst. 3 písm. j) TZ. Dále se můžeme tázat, z jakého důvodu zákonodárce stanovil právě tyto znaky jako zvláště hodné ochrany, zatímco jiné opominul. Typicky půjde o dnes velmi populární příslušnost, tj. sexuální orientaci. V Osnově Šámal sexuální orientaci jako jeden ze znaků v písm. g) navrhuje, avšak nakonec informuje o neprůchodnosti této příslušnosti.¹⁶⁵

Úvahy následujících dvou odstavců jsou na první pohled vedeny *de lege ferenda*, avšak při bližším pohledu to není zcela jasné, neboť § 140 odst. 3 písm. j) obsahuje zbytkový znak „jiná zavrženíhodná pohnutka“ a není vůbec zřejmé, jak by soudy v daných případech postupovaly. Dokonce by se dalo uvažovat o podřazení nenávisti jako takové pod výše zmíněný znak „jiné zavrženíhodné pohnutky“. Zmiňme nyní některé jiné příslušnosti vyjádřené v čl. 3 odst. 1 LZPS. Např. jazyk či barva pleti jsou příznakem národnosti či etnika, ale jiné takto podřadit pod § 140 odst. 3 písm. g) nelze, např. je-li někdo usmrcen pro své pohlaví z důvodu nenávisti pachatele k ženám či mužům, půjde dle našeho soudu o zavrženíhodnou pohnutku. Obdobně bychom hodnotili útok motivovaný sociálním původem (resp. sociálním postavením) poškozeného. Těmito útoky bývají postiženi např. bezdomovci: Tři obvinění se domluvili, že půjdou zmlátit bezdomovce sídlící v chatce v lesoparku. Ozbrojili se mj. teleskopickým obuškem a železnou tyčí. V chatce se nacházeli tři lidé. První utekl krátce po útoku, zatímco druhý se schoval do sklepa, odkud nemohl sám vylézt. Obvinění věděli, že je ve sklepě člověk, navíc zabránili třetímu obyvateli chatky, aby pomohl druhému ze sklepa. Dále obvinění zapálili spacák a matraci, pak z chatky utekli, přičemž byli srozuměni s úmrtím muže ve sklepě, který se nakonec udusil oxidem uhelnatým.¹⁶⁶ Přestože dotyční lidé byli nepochybně napadeni pro své sociální postavení, soud ve skutku obviněných zavrženíhodnou pohnutku neshledal. Zajímavou příslušností je postavení majetkové, které má, jak se zdá, v současné české společnosti velmi blízko k sociálnímu statusu. Tady může být v praxi velmi obtížné určit skutečnou

¹⁶⁴ Zejména půjde o „jinou zavrženíhodnou pohnutku“ v písm. j).

¹⁶⁵ ŠÁMAL, P.: *Osnova trestního zákoníku 2004 – 2006*. Praha: 2006, s. 147n.

¹⁶⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 2. 2012, sp. zn. 4 Tdo 102/2012. Dostupné na: www.nsoud.cz.

pohnutku k vraždě. Musíme rozlišit, zda se pachatel chtěl daným činem obohatit, či zda jiného úmyslně usmrtil z nenávisti k bohatým lidem. V prvním případě půjde o vraždu „v úmyslu získat majetkový prospěch“, v případě druhém můžeme de lege lata usuzovat na „jinou zavrženíhodnou pohnutku“.¹⁶⁷ Obé by snad šlo souhrnně označit termínem závist, jde však o její různé projevy. Bylo by rovněž možné uvažovat o souběhu těchto znaků, de lege lata se však nejedná o jednočinný souběh v pravém slova smyslu (tj. souběh různých skutkových podstat), neboť oba znaky náleží § 140 odst. 3 písm. j).

Prozkoumejme již výše zmíněnou příslušnost, která se v dnešní době stává výrazným předmětem zájmu. Jde o sexuální orientaci. Bude-li někdo úmyslně usmrcen pro svou sexuální orientaci, půjde nejspíše o „jinou zavrženíhodnou pohnutku“. Chráněny jsou bezpochyby i její projevy, ale úmyslné usmrcení musí být alespoň v hrubých rysech pro sexuální orientaci, takže přistihne-li manžel manželku s milencem, a toho zastřelí, jistě neobstojí argumentace, že manžel milence zastřelil pro jeho heterosexuální orientaci, neboť soulož s jeho manželkou byla projevem této orientace. Projev, včetně projevu sexuality, podléhá čl. 17 LZPS, práva čl. 17 však lze za jistých podmínek omezit zákonem. Značně komplikovaným se může zdát, pokud je někdo nositel takové sexuální orientace, jejíž projevy jsou hrubě neslučitelné s veřejným pořádkem, zejména zasahují-li enormním způsobem do práv a svobod druhých. Ukažme si to na pedofilní sexuální orientaci, jež je na rozdíl od výše řešeného nacistického přesvědčení vrozená. Pokud jsme byli na vážkách, zda nacistické přesvědčení (ne však ve formě projevů) podřadit pod písm. g), vraždu pro pedofilní orientaci bychom pod písm. j) rozhodně zařadili. Usmrcení pro pedofilní projevy, kterými dochází k zásahu do tělesné integrity konkrétních osob, bychom naopak pod písm. j) určitě nezařadili.

5.4 Zabití osob se speciálním postavením

K zabití za zvláště přitěžujících okolností dle písm. d), f) § 140 odst. 3 může dojít, a protože § 141 odst. 2 žádné takové přitěžující okolnosti neobsahuje, budou muset být taková jednání posouzena dle § 141 odst. 1 TZ. Naopak zabití za okolností písm. g) si lze u některých znaků jen stěží představit. Snad by se teoreticky mohlo uvažovat o jedinci, který má panickou hrůzu z nějaké konkrétní rasy, pokud by jej např. rodiče

¹⁶⁷ Od případu nenávisti k bohatým jako skupině, jež je chráněna čl. 3 odst. 1 LZPS, musíme samozřejmě odlišit situace, kdy je vražda motivována lakotou konkrétního poškozeného či zneužitím jeho silnějšího postavení.

odmalička příslušníky takové rasy strašili. Je ale omluvitelným hnutím myslí silné rozrušení z každého strachu?

Věnujme se ale reálnějším případům zabití za okolností písm. d) a f). Nebude snadné vymyslet příklad zabití „pro výkon“ povinnosti, zatímco zabití úřední osoby či zdravotníka „při výkonu povinnosti“ si lze celkem dobře představit. Krutě týraná manželka takové osoby se rozhodne usmrtit svého manžela právě při výkonu jeho povinnosti. Takový případ sice půjde posoudit jako zabití, ale manželce vznikne zvláštní povinnost konat, která může být zřetelná zejména při usmrcení zdravotníka, jenž právě jinému zachraňuje život.

Uvažme stručně znaky písm. g). Usmrtit někoho pro jeho přesvědčení nebude naplňovat privilegující znaky § 141, avšak tyto znaky může naplňovat usmrcení pro takové projevy přesvědčení, jež se dají podřadit např. pod „předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného“. Pokud by třeba poškozený z důvodu svého rasistického přesvědčení jiného brutálně napadl.

5.5 Německé řešení ochrany příslušníků určitých skupin před usmrcením

V § 211 StGB se znaky podobné § 140 odst. 3 písm. d), f), g) TZ neuvádí, přesto jsou některé takové vraždy podřaditelné pod znaky obecnější, konkrétně pod „jinou nízkou pohnutku“. Typickým příkladem je rasová nenávisť či přesvědčení o nadřazenosti vlastní rasy.¹⁶⁸ Formulace českého TZ v písm. g) „pro skutečnou či domnělou rasu“ v sobě může zahrnovat jak rasovou nenávisť, tak i přesvědčení o nadřazenosti vlastní rasy. „Přesvědčením o nadřazenosti vlastní rasy“ německá judikatura patrně naráží na neblahé historické zkušenosti.

Sporným se jeví politický motiv.¹⁶⁹ V demokratických státech je sice politický motiv častý, ale nejedná se automaticky o nízkou pohnutku.¹⁷⁰ Důležité je mj., zda jde pachateli o jeho egoistické zájmy (příp. sobecké zájmy jeho skupiny), nebo zda vraždou usiluje o obecné blaho a zájmy celku.¹⁷¹ I přesto samozřejmě zpravidla půjde o vraždu,

¹⁶⁸ Rozhodnutí BGH ze dne 2. 10. 1962, sp. zn. 1 StR 299/62 (BGHSt 18, 37). Dostupné na: www.jurion.de.

¹⁶⁹ KINDHÄUSER, NEUMANN, PAEFFGEN: *Strafgesetzbuch, Band 2*. Baden-Baden: 2013, s. 1599.

¹⁷⁰ LACKNER, KÜHL: *Strafgesetzbuch, Kommentar*. München: 2011, s. 969.

¹⁷¹ KINDHÄUSER, NEUMANN, PAEFFGEN: *Strafgesetzbuch, Band 2*. Baden-Baden: 2013, s. 1599.

ale pohnutka nebude nízká. Nízkost pohnutky se bude hodnotit stejně v případě vražd osob na různých politických pozicích, jestliže se politická činnost těchto osob drží v určitých mezích (zvláště šetří-li lidských práv); u různých jiných politických pozic (např. u neonacistů), bude rozhodnutí o nízké pohnutce problematické.¹⁷² V demokratické společnosti je samozřejmě nepřipustné zvýhodňovat některé politické názory, jestliže se ovšem drží v rámci určitých mantinelů, některá přesvědčení (typicky neonacistické) by tak neměla požívat zvláštní zákonné ochrany. Obdobně je tomu v české úpravě, kde se na nedemokratická přesvědčení nevztahuje ochrana písm. g) TZ.¹⁷³

6. Zavrženíhodné způsoby usmrcení

6.1 Vražda surová a trýznivá

Trestní zákon č. 117/1852 ř. z. zahrnuje v § 135 jako kvalifikovanou skutkovou podstatu vraždu jedem či „jinak potměšilým způsobem“. Jednu z okolností zvláště přitěžující dle zákona č. 86/1950 Sb. představuje rovněž „zvlášť surový způsob“ uvedený v § 216 odst. 2. Do zákona č. 140/1961 Sb. byly znaky „zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem“ zařazeny novelou č. 175/1990 Sb.

Dostáváme se tak ke dvěma kvalifikačním okolnostem, jež se jeví jako obzvláště závažné s ohledem na zásady humanity a lidskosti, k nimž se současná evropská společnost ve velké většině hlásí. Obě okolnosti mají leccos společného, obě se zároveň výrazněji liší. Spojuje je především zavrženíhodný způsob provedení, ostatní kvalifikační okolnosti § 140 odst. 3 se totiž netýkají způsobu provedení činu, leč předmětu útoku¹⁷⁴ nebo pohnutky. Oproti § 140 odst. 3 písm. j), kde jsou pohnutky vyjádřeny demonstrativně, se v písm. i) jedná o taxativní výčet, neboť žádný „jiný zvlášť zavrženíhodný způsob“ zde zmíněn není. Případný opačný výklad nemá oporu v textu zákona, takže posouzení jakéhokoliv jiného znaku jako kvalifikujícího dle § 140 odst. 3 písm. i) by nepřipustným způsobem prolamovalo zásadu *nullum crimen sine lege stricta*.

¹⁷² KINDHÄUSER, NEUMANN, PAEFFGEN: *Strafgesetzbuch, Band 2*. Baden-Baden: 2013, s. 1599.

¹⁷³ Jak jsme si ale zmínili v jedné z podkapitol výše, to platí s výhradou nejvnitřnějšího přesvědčení, jež nemusí být projevováno navenek, které je chráněno čl. 15 odst. 1 LZPS.

¹⁷⁴ Ať už z hlediska kvality (úřední osoba), tak z hlediska kvantity (dvě a více osob). Striktně vzato nelze ani písm. h) chápat jako způsob spáchání trestného činu.

My se budeme věnovat charakteristice obou znaků a zásadním odlišnostem mezi nimi. Nejdříve se věnujme zvláště surovému způsobu. V případě vraždy jde o „vražedný útok s extrémně vysokou mírou brutality, která se podstatně vymyká z rámce běžného u většiny trestných činů tohoto druhu. Není však nezbytné, aby tento útok zároveň vyvolával zvýšenou trýzeň poškozeného.“¹⁷⁵ Podstata trýznivé vraždy je jiná: „O zvlášť trýznivý způsob vraždy půjde, když oběť je vystavena bolestem na hranici snesitelnosti trvajícím třeba i po kratší dobu nebo sice méně intenzivním, ale zato déle trvajícím, které velmi citelně zasahují celou osobnost poškozeného.“¹⁷⁶ Trýznivá bolest může být jak fyzická, tak psychická.¹⁷⁷ Aby byla naplněna kvalifikační okolnost § 140 odst. 3 písm. i), musí být vražda trýznivá či surová ve srovnání s vraždami jinými. Nestačí tak porovnání s obecným lidským cítěním (či podobnými faktory), jelikož vražda sama o sobě už je v porovnání s lidským cítěním surová a krutá. Kritérium lidského cítěni či obdobné, jako kritérium samo o sobě určující výše zmíněné kvalifikační okolnosti, by pak vedlo k nepřípustnému porušení zásady *ne bis in idem* a nesmyslnosti právní úpravy (tj. též rozpor se zásadou racionality zákonodárce). Surovost je spíše otázkou objektivního posouzení, trýznivost je mnohem spíše subjektivní: Zvlášť surová vražda „představuje především ty okolnosti, které charakterizují použité násilí z hlediska vnějšího, zatímco znak „zvlášť trýznivý způsob“ představuje okolnosti spíše subjektivní povahy charakterizující prožitky poškozeného.“¹⁷⁸ Trýzeň musí být dle našeho názoru na straně bezprostředně poškozeného, takže musí-li se bezmocná matka dívat, jak jsou vražděny její děti, bezpochyby se jedná o mimořádnou trýzeň, avšak případ kvůli tomu nelze kvalifikovat jako písm. i).¹⁷⁹ K subsumpci pod skutkovou podstatu písm. i) stačí naplnit jeden z výše zmíněných znaků, ale mohou být samozřejmě naplněny oba zároveň.¹⁸⁰

¹⁷⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 11. 1991, sp. zn. 7 To 62/91, uveřejněno pod č. 1/1993 Sb. rozh. tr. Dostupné v: DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví/Nutná obrana*. Praha: ASPI, 2007, s. 47n.

¹⁷⁶ ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník II*. Praha: 2012, s. 1477.

¹⁷⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 4. 1994, sp. zn. 7 To 59/94, uveřejněno pod č. 42/1994 Sb. rozh. tr. Dostupné v: DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví/Nutná obrana*. Praha: ASPI, 2007, s. 58 – 64.

¹⁷⁸ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 7. 1993, sp. zn. 4 To 16/93. Dostupné v: *Soudní rozhledy*. 1995, roč. 1, č. 1, s. 15n.

¹⁷⁹ Jinak bychom se dívali na případ, kde by byl pachatel srozuměn, že z toho matka zemře žalem.

¹⁸⁰ 4 To 16/93.

Jednou z otázek může být, zda k naplnění znaku § 140 odst. 3 písm. i) postačí „trýznivý“ způsob či musí být naplněn způsob „zvlášť trýznivý“. Podle Nejvyššího soudu musí jít o **zvlášť** trýznivý způsob, neboť pak by nedával smysl § 302 TZ odst. 1, jenž vyžaduje pod písm. a) „zvlášť surový nebo trýznivý způsob“ nebo alternativně pod písm. b) „surový nebo trýznivý způsob veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném“.¹⁸¹ Stanovisko soudu je logické a velmi dobře podložené systematickým výkladem. V případě nesouhlasu s názorem soudu bychom patrně museli odůvodnit, proč máme u zvířete jiný poměr mezi surovostí a trýznivostí než u člověka, takové důvody však nenalzáme. Tato otázka jazykového výkladu zde však není zásadní. Jak jsme zmínili výše, jen mimořádně trýznivá vražda je trýznivou. V praxi už by nebyl prostor pro moc velká rozčleňování a judikatura by se nejspíše stejně přiklonila k současnému posuzování, aniž by brala v potaz jazykový rozdíl mezi „trýznivým“ a „zvlášť trýznivým“. Ani význam pro přitěžující okolnost § 42 písm. c) TZ zde neshledáváme, poněvadž trýznivá vražda už je tak trýznivou, že by její souběžná kvalifikace s přitěžující okolností porušovala zásadu *ne bis in idem*.

Na druhou stranu není porušením této zásady, pokud je kvalifikován některý ze znaků písm. i) a zároveň pro účely trestu odnětí svobody na doživotí znak „zvlášť závažný způsob“ (§ 54 odst. 3 písm. a) TZ). K tomu judikatura uvádí dva důvody: Za prvé, „zvlášť závažný způsob“ je širší než oba znaky písm. i). Za druhé, „zvlášť závažný způsob“ je způsob, jenž je takto závažný v porovnání s běžným zvlášť surovým či trýznivým způsobem.¹⁸² S prvním argumentem nemůžeme souhlasit. Pokud by byly znaky písm. i) toliko podmnožinou „zvlášť závažného způsobu“, každá surová či trýznivá vražda by naplňovala jednu ze dvou kumulativních podmínek trestu odnětí svobody na doživotí, což je dle našeho názoru v rozporu se zásadou *ne bis in idem*. Písm. i) a „zvlášť závažný způsob“ by měly být dvě entity, jež se protínají toliko částečně. S druhým argumentem se ztotožňujeme (obdobně argumentovaný může být i vztah mezi „jinou zavrženíhodnou pohnutkou“ písm. j) a „zvlášť zavrženíhodnou pohnutkou“ § 54 odst. 2 písm. a) TZ). Odhlédneme-li od případů, kdy nám „zvlášť závažný způsob“ nebude zároveň naplňovat písm. i), pak je postavena určitá

¹⁸¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 6. 2014, sp. zn. 8 Tdo 462/2014, uveřejněno pod č. 21/2015 Sb. rozh. tr. Dostupné na: www.nsoud.cz.

¹⁸² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. 4 Tdo 1186/2014. Dostupné na: www.nsoud.cz.

pyramidovitá hierarchie vraždy, vraždy dle písm. i) a vraždy spáchané „zvlášť závažným způsobem“.

V následujících odstavcích se zejm. na základě judikatury pokusíme charakterizovat znaky „zvlášť surový“ a „zvlášť trýznivý“. Surovost je tedy spíše záležitostí týkající se objektivního provedení, zatímco trýznivost se týká subjektivního pocíťování oběti. Surovost považujeme spíše za zvířecí, divokou agresi, kdežto trýznivost může být chladně krutá a promyšlená. Trýznivá vražda působí i na poměry vraždy mimořádné utrpení, což nepochybně působí značnou společenskou závažnost. Zařazení surovosti do odst. 3 možná nemusí být na první pohled zřejmé, resp. nemusí být tak snadné pojmenovat důvody takového zařazení. Surovost jako zvířecí jednání může navodit dojem nedotčenosti kulturními normami, civilizací, dojem odmítání elementárního konsensu pro existenci lidského společenství. Aniž bychom chtěli naši práci zbytečně zatěžovat beletristickými exkursy, pohledme na jeden případ, kdy tím, kdo usmrcoval, bylo opravdu zvíře. Došlo k použití více smrtících mechanismů, velké četnosti tupých úderů vedených nesmírnou intenzitou a k podříznutí hrdla tak, že oběť byla takřka dekapitována.¹⁸³ Jeden z hrdinů povídky tuto „vraždu“ charakterizuje takto: „*Máme před sebou ženu, kterou čísi ruce zaškrtily a vrazily do krbu hlavou dolů. Normální vrahové si tak nepočínají. Především takhle nenakládají se svými oběťmi. Jistě přiznáte, že je v tom cosi krajně zřůdného – cosi naprosto neslučitelného s našimi pojmy lidského jednání, i když předpokládáme, že pachatelé byli nadobro zvrhlí lidé.*“¹⁸⁴ Surovost je tolik závažná pro svou zvrhlost, jednání neslučitelné s lidstvím, hrůzu nad rámec „normální“ vraždy. To se týká spíše subjektivní složky pachatele, avšak přidejme i některé objektivní dopady. Explikace brutality a pohrdání lidským tělem (i celou osobností) působí krajní znechucení a zděšení, zároveň zvyšuje ve společnosti míru agrese (na čemž se však dle našeho názoru více podílejí masmédia než pachatel).

V souladu s výše řečeným se ale nabízí jeden určitý paradox či podezření na nekonzistenci právní úpravy. Surové vraždy budou často v afektu, což je základní skutkovou podstatou, oproti kvalifikované vraždě s rozmyslem či po předchozím uvážení, jak jsme však zmínili v příslušné kapitole, kvalifikovaná vražda dle § 140 odst.

¹⁸³ POE, E. A.: *Jáma a kyvadlo a jiné povídky*. Praha: Odeon, 1978, s. 57.

¹⁸⁴ *Ibid.*, s. 67.

2 nemusí být vždy závažnější. Krom toho při úvaze, že surovost je závažnější než předchozí uvážení (tím spíše než rozmysl), a proto si zaslouhuje vyšší trestní sazbu, působí právní úprava zcela koherentně. K surovým premeditativním vraždám jistě může dojít, i kdybychom však předpokládali opak, stále by tu nebyl důvod pro změnu de lege ferenda, která by spočívala ve vyškrtnutí pojmu „surovost“ z § 140 odst. 3 písm i) TZ. Soud má široké pole působnosti stran různých institutů, jež může v konkrétních případech aplikovat (př. mimořádné snížení trestu odnětí svobody, zmenšená přičetnost, posouzení činu jako zabití atd.), zejména se však může pohybovat v rámci zákonné trestní sazby. Horní hranice trestní sazby podle § 140 odst. 1 činí 18 let, spodní hranice trestní sazby § 140 odst. 3 pak 15 let, mezi sazbami tak spatřujeme výrazný překryv. Současná právní úprava je dle našeho mínění v pořádku (i když značně neurčité pojmy „surovost“ a „trýznivost“ mohou vést k výraznější nekonzistentnosti v judikatuře).

Jak ale máme kvalifikovat jednání, kdy je jeden znak písm. i) naplněn, o druhý se však pachatel toliko pokusil (např. pachatel surové vraždy je srozuměn s trýznivostí, ale poškozený je v bezvědomí)? První možností je kvalifikovat případ jako vraždu dle písm. i), druhou možnost představuje posouzení skutku jako vraždy dle písm. i) dílem dokonané, dílem ve stadiu pokusu. Judikatura se přiklání k první možnosti, tj. naplní-li pachatel jeden z alternativních znaků a o druhou alternativu se jen pokusí, bude souběžná kvalifikace obou znaků vyloučena z důvodu speciality (v tomto judikátu jde konkrétně o znásilnění).¹⁸⁵ K tomu je však třeba uvést několik připomínek. „Surovost“ a „trýznivost“ samy o sobě nemohou být ve vztahu speciality, jde totiž o dva odlišně definované znaky. Musíme však uznat, že soud ve výše uvedeném rozhodnutí neřeší situaci znaků o sobě, ale s vědomím jejich společného zařazení pod jednu skutkovou podstatu, i přesto se ale musíme ptát, proč by nemohlo jít o kvalifikaci „dílem dokonaný, dílem nedokonaný“. Jde-li o kvantitativní rovinu, takové kvalifikaci nic nebrání. Budou-li usmrceny dvě osoby z plánovaných tří, půjde o vraždu dle písm. a) dílem dokonanou, dílem ve stadiu pokusu. Obdobně kvalifikována bude, jak míníme, krádež 800 000 Kč místo původně plánovaných 4 000 000 Kč (§ 205 odst. 1 resp. 2,

¹⁸⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 8. 2010, sp. zn. 3 Tdo 611/2010, uveřejněno pod č. 32/2011 Sb. rozh. tr. Dostupné na: www.nsoud.cz.

odst. 4, písm. c) dílem dokonaná, dílem ve stadiu pokusu).¹⁸⁶ Proč by měla být v těchto případech kvantita principiálně odlišná od kvality? Při dokonané vraždě dvou osob není z důvodu speciality vyloučen pokus vraždy třetí osoby, proč by tedy měl být z důvodu speciality vyloučen pokus trýznivosti u surové vraždy? V těchto případech nelze principiálně jinak posuzovat kvalitu a kvantitu, proto soudní rozhodnutí chápeme jako určitou nekonzistentnost v rámci systematiky trestněprávního posuzování.

Trýznivou vraždu lze nepochybně spáchat opomenutím (§ 112 TZ), pokud např. rodiče nechají umřít dítě hladu. Opomenutím ovšem lze spáchat i surovou vraždu. Trhali smečka psů oběť a jejich majitel nezasáhne¹⁸⁷, ač je srozuměn se smrtelným následkem, půjde o surovou (a nejspíše i trýznivou) vraždu spáchanou opomenutím. Srovnáme-li taková opomenutí s prostými vraždami spáchanými komisivně, musíme rozhodně zavrhnout intuitivní tezi o větší společenské nebezpečnosti vražd spáchaných konáním, vždy půjde o individuální posouzení.

Zkoumejme judikáty zejména z poslední doby, u kterých byla kvalifikována vražda podle § 140 odst. 3 písm. i) a zkusme nějak zobecnit, jaká konkrétní jednání byla subsumována pod znaky „surovost“ či „trýznivost“. U některých z námi zkoumaných případů soudy konstatovaly oba znaky, judikáty jsou tak relativně často uváděny dvakrát.

Nejdříve se zaměříme na jednání surová.

Případ A: Obviněný užil vůči poškozenému mnohačetné údery pěstí, kopal jej, dupal po něm. Tato jednání prováděl na celém těle poškozeného včetně hlavy a obličeje, k tomuto velké silou vedenému tupému násilí přidal intenzivní dušení. V důsledku mnohačetných zranění (mj. měl polámana téměř všechna žebra) na celém těle a díky přidruženému mechanismu dušení poškozený zemřel. Vražda byla spáchána bez premeditace a pod vlivem alkoholu.¹⁸⁸

¹⁸⁶ Srov. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 6. 1995, sp. zn. Tzn 17/95, uveřejněno pod č. 15/1996 Sb. rozh. tr. Dostupné v: DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti I./Loupež*. Praha: ASPI, a. s., 2008, s. 98 – 103.

¹⁸⁷ Počítejme, že psi nejsou pro majitele nebezpeční.

¹⁸⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 2. 2014, sp. zn. 4 Tdo 128/2014. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Případ B: Tato vražda je specifická, neboť se skládala ze dvou dílčích jednání, z nichž jedno bylo uznáno za trýznivé a druhé za surové. V první fázi obviněný poškozenou až několik minut škrtil. Druhým dílčím jednáním zasadil poškozené do krku nožem o délce čepele 17 cm a šířce 4 cm sedm hlubokých řezných ran střední až velkou intenzitou, čímž téměř došlo k dekapitaci. Soud vzhledem ke znaku „surovost“ považuje v tomto případě za relevantní kritéria parametry zbraně, intenzitu útoku, účinky na tělo poškozené i užití více smrtících mechanismů. Vražda byla spáchána s rozmyslem.¹⁸⁹

Případ C: Více než třiapůlleté týrání poškozené obviněným skončilo vraždou. Obviněný v rámci přetrvávající agrese použil se silou až velké intenzity několik různých mechanismů (předmět s ostrým hrotem, údery rukou, údery hlavou o podlahu, kopy a dupání směřované do oblasti hlavy a trupu). Takové jednání mělo odpovídající účinky na tělo poškozené (mnohačetná zranění) a během několika málo hodin od útoku došlo ke smrti. Poškozenou, jak konstatoval soud, obviněný v podstatě ubil. Vražda byla spáchána bez premeditace. Z popisu skutku jednoznačně nevyplývá, zda byl obviněný v době útoku pod vlivem alkoholu, byl ovšem chronickým alkoholikem, v důsledku čehož byl zvýšeně agresivní. Dlouhodobými problémy s alkoholem trpěla i poškozená.¹⁹⁰

Případ D: Obviněný A vyhodil poškozenou z vysoko situovaného okna na kamennou dlažbu, poté ji odnesl zpět k sobě do bytu. Když seznal, že poškozená žije, zavolal na pomoc obviněného B, oba pak vůči poškozené použili několik smrtících mechanismů. Nejprve ji rdousili rukama, pak v nezjištěném pořadí poškozenou škrtili kabelem od počítače, A jí motorkářskou botou šlapal plnou vahou na hrudník a krk, B ji škrtil látkovým řemenem. Poškozená v průběhu tohoto jednání zemřela. Šlo o vraždu s rozmyslem. Obviněný A byl pod vlivem alkoholu.¹⁹¹

Případ E: Obviněný A vedl střední až velkou intenzitou opakovaně údery a kopy do hlavy a trupu poškozeného, který po několika ranách do hlavy upadl do bezvědomí,

¹⁸⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 8. 2012, sp. zn. 3 Tdo 964/2012. Dostupné na: www.nsoud.cz.

¹⁹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 2. 2014, sp. zn. 8 Tdo 103/2014. Dostupné na: www.nsoud.cz.

¹⁹¹ 4 Tdo 1186/2014.

z něhož se už neprobral (díky chrčení poškozeného se však oba obvinění domnívali, že je stále při vědomí). Poté se přidal obviněný B, jenž přidal opakované údery do oblasti hlavy. A za použití kleští a nože poškozenému oddělil větší část ucha, zasadil mu pět bodnořezných ran do tváře, navíc na jeho tělo opakovaně dupl. Následně oba obvinění poškozeného vezli na vozíku k potoku. Během cesty A na tělo poškozeného opakovaně dupl, pak byl poškozený vhozen do koryta potoka a zakryt větvemi a rákosím. Poškozený utrpěl mnohačetná zranění po celém těle (snad kromě dolních končetin), zejména v oblasti hlavy a trupu. Obviněný, ač v bezvědomí, přežíval, dokud nebyl vhozen do koryta potoka. Vražda byla spáchána bez premeditace. Oba obvinění byly pod vlivem alkoholu.¹⁹²

Případ F: Obviněný byl v bytě poškozené jako její známý. Poškozená mu odmítla půjčit peníze. Když myla nádobí, obviněný se jí pokusil peníze vzít, byl však přistižen. Následně vzal v kuchyni nůž a poškozené dvakrát podřízl hrdlo a ušetřil dalších 31 ran. Podříznutí bylo velmi razantní a dle znalce nastalo do jedné až dvou minut bezvědomí a do pěti minut smrt, přičemž v důsledku rychlosti útoku poškozená první rány ani nemusela bolestivě vnímat. Z dalších 31 ran by byly další čtyři samy o sobě smrtelné.¹⁹³

Případ G: Obviněný se spoluobviněným a poškozeným popíjeli alkohol, následně se dostali do sporu. Oba spoluobvinění pak „vedli dlouhotrvající útok vůči tělu poškozeného“. Útok sestával z úderů pěstí a kopů do hlavy a trupu, použit byl rovněž nůž, jímž obviněný poškozenému ušetřil mnohačetné řezné rány a uříznul ucho. Útok byl veden se zřejmou převahou a bezcitností. Hlavní příčinou smrti byl důsledek tupých poranění hrudníku.¹⁹⁴

Případ H: Obviněný poškozenou osmkrát bodl nožem do oblasti hlavy, krku a trupu. Poté, když už se poškozená nemohla bránit, ji čtyřikrát až pětkrát udeřil do zátylku paličkou na maso. Nakonec došel do dílny vedle domu, odkud z trezoru vyndal pušku,

¹⁹² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 6. 2013, sp. zn. 6 Tdo 617/2013. Dostupné na: www.nsoud.cz.

¹⁹³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 2. 2015, sp. zn. 3 Tdo 1636/2014. Dostupné na: www.nsoud.cz.

¹⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 4. 2015, sp. zn. 6 Tdo 399/2015. Dostupné na: www.nsoud.cz.

došel k poškozené a dvakrát ji střelil do spánku. Příčinou smrti byla střelná poranění. Soud jednání posoudil jako afektivní surovou vraždu.¹⁹⁵

Nyní přejdeme na trýznivá jednání.

Případ 1: Obviněný usmrtil poškozeného velmi surově (vizme případ A). Poškozený byl po část takto brutálního útoku při vědomí a umíral minimálně deset minut, přičemž byl vystaven trýznivým bolestem na hranici snesitelnosti.¹⁹⁶

Případ 2: Ze dvou smrtících mechanismů byl první uznán za „zvlášť trýznivý“ (vizme případ B). Poškozená byla protahovaně rdoušena až několik minut. Toto jednání musela poškozená subjektivně vnímat jako značně trýznivé, a to až do okamžiku, kdy upadla do bezvědomí. Podle znalce nebylo rdoušení maximálně účinné kvůli nedostatečné intenzitě či špatnému přiložení rukou a trvalo několik desítek vteřin, než poškozená ztratila vědomí, přičemž pociťovala mimořádné fyzické a psychické útrapy (extrémní strach).¹⁹⁷

Případ 3: Po mimořádně brutálním útoku (vizme případ C) nechal obviněný poškozenou bez pomoci, v důsledku čehož poškozená během několika málo hodin zemřela. Dle soudu musela poškozená pociťovat těžké fyzické i psychické útrapy.¹⁹⁸

Případ 4: Poškozená byla obviněným A vyhozena z okna, poté jím byla vynesena zpět nahoru a 15 minut čekala na příchod dalších obviněných, obvinění A a B ji pak surově usmrtili (vizme případ D). Od vyhození z okna do smrti poškozené uběhly desítky minut. Poškozená byla po vyhození z okna při smyslech natolik, že k A hovořila. Před surovým společným jednáním A a B byla poškozená, i přes silný otřes, živá a vnímající. Poškozená byla způsobena velmi bolestivá zranění, navíc pociťovala tísnivé obavy o svůj život.¹⁹⁹

Případ 5: Obviněný po předchozím uvážení opakovaně zaútočil na poškozenou „plochým hrotnatým nástrojem s ostřím typu nože“ a zasadil jí celkem 56 bodných a

¹⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 5. 2015, sp. zn. 6 Tdo 528/2015. Dostupné na:

www.nsoud.cz.

¹⁹⁶ 4 Tdo 128/2014.

¹⁹⁷ 3 Tdo 964/2012.

¹⁹⁸ 8 Tdo 103/2014.

¹⁹⁹ 4 Tdo 1186/2014.

řezných ran různé intenzity (z toho mj. šest bodných ran do oblasti krku, 33 bodných ran do zadní části trupu, jednu bodnou ránu s poraněním levé plíce). Takovýto útok trval dvě hodiny. Po útoku držel zraněnou v místnosti a čekal, až zemře. Obviněný při útoku a po něm pronášel slova: „Nehýbej se, nebo tě rozpáru, počkáme, až vykrvácíš, tady chcípneš“, což zvyšovalo obavu poškozené o život. Celkově poškozená musela pociťovat velice výrazné duševní i fyzické utrpení (zejm. z těchto příčin: mnohočetnost ran, intenzivní bolest, obtíže při dýchání, následné podchlazení, silná obava o život). Nakonec poškozená utekla oknem, přivolala si pomoc a díky rychlé a specializované lékařské péči útok přežila.²⁰⁰

Případ 6: Poškozená s obviněným ukončila vztah. Následně obviněný poškozenou autem odvezl na těžce přístupné místo, kde ji několikrát udeřil do obličeje a škrtil před ní zapalovačem s tím, že to takto skoncuje. Poté poškozenou připoutal kovovými pouty k volant, oba polil benzinem a znovu uvedl, že to takto ukončí, poškozenou znovu udeřil do obličeje a vulgárně nadával. V upálení poškozené mu zabránilo bezvědomí způsobené narkotickými účinky benzínu, jež trvalo až do příjezdu policie. Poškozené byly způsobeny různé oděrky a odřeniny v oblasti obličeje a poleptání druhého stupně na 15% těla, po psychické stránce utrpěla déletrvající „hluboký duševní otřes“ (obavy o život, pocity bezmoci). Nejvyšší soud nikde explicitně neuvádí, že vražda upálením je trýznivá, nýbrž trýznivost spatřuje v mimořádných psychických útrapách, jež trvaly velmi dlouhou dobu. Poškozená byla s obviněným v autě dvě hodiny, ač byla určitý čas v bezvědomí v důsledku těkavosti benzínu.²⁰¹

Zkusme nyní učinit shrnutí a určité závěry.

Jako surová byla kvalifikována usmrcení působením tupého násilí, použitím chladné zbraně, kombinací smrtících mechanismů, naopak pouhé rdoušení či škrčení nebývá shledáno „zvláště surovým“ (v případě D byla surovost kvalifikována kvůli kombinaci mechanismů, v případě B se první dílčí jednání jako surové neposoudilo). U tupého násilí má zásadní význam intenzita a četnost úderů, jako zvláště surové bývá hodnoceno dupání na tělo oběti (hlava, krk, trup). Dupání se nám zdá krajně nedůstojným pro oběť

²⁰⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 9. 2011, sp. zn. 6 Tdo 1025/2011. Dostupné na: www.nsoud.cz.

²⁰¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 1. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1576/2014. Dostupné na: www.nsoud.cz.

(ale i pachatele), člověka jako oběť významně ponižuje, u pachatele degraduje poslední vrahovy zbytky lidství. Při použití chladné zbraně krom intenzity a četnosti ran (de facto dekapitace v případě B) rozhoduje i charakter zbraně (případ B se sedmi ranami oproti „nesurovému“ případu 5 s 56 ranami). O surovosti může svědčit i spolupachatelství. To, jak vypadá tělo, nesvědčí jen o charakteru útoku, ale může být též samostatnou okolností pro subsumpci pod znak „zvlášť surově“ (mnohočetnost a závažnost zranění). Charakter zranění je jedním z faktorů obrovské neúcty k tělu (resp. osobnosti) člověka. Ve většině případů byly surové vraždy spáchány pod vlivem alkoholu či v souvislosti s ním. Z „alkoholových“ vražd byla jen jedna premeditativní (případ D), ale první dílčí jednání bylo dost možná v afektu. V případě H nás jen poněkud zaráží, že zde soud neshledal rozmysl, když skutek sestával ze tří dílčích jednání, přičemž pro pušku si musel obviněný dojít do trezoru mimo dům. Případ B je trochu specifický, na rozdíl od jiných surových vražd zde vidíme větší racionální kontrolu, tím pádem menší „zvířecost“ (v případě D sice rozmysl figuruje, ale konečné provedení je velmi chaotické a primitivní). Byla-li oběť ubita beze zbraně, patrně (až na spíše náhodné případy) půjde o intenzivní útok s mnohačetnými údery, u nějž bude výrazná šance ke kvalifikaci jako surového.

K trýznivým usmrcením rovněž uvedeme některé poznatky. Je-li při spáchání surové vraždy poškozený po delší dobu při vědomí, půjde zpravidla i o trýznivý způsob spáchání. Většina trýznivých vražd je i surových. V jednom případě (5) se alespoň částečně projeví chladnokrevná krutost jako bezprostřední příčina trýznivosti (Případ 5 nebyl surový. Při „zvláště surovém“ způsobu spáchání 56ti ranami by asi poškozená neměla sebemenší šanci na přežití (srov. případ B), snad tedy charakter zbraně a asi též intenzita útoku nedosahovaly úrovně „surovosti“). Trýznivost nemusí být přítomna po celou dobu jednání (typicky případ 2), což působí logicky, uvážíme-li, že oběť je velmi často v bezvědomí alespoň několik minut před smrtí. Zvláštní důraz je kladen na psychické útrapy, u poškozených (podle soudu) zpravidla dominuje obava o život (jiné útrapy psychického rázu nebývají explicitně akcentovány). Akutní obavy o život jsou chápány jako vysoce trýznivé, výrazněji k nim mohou přispět i slovní výroky pachatele (případ 5). U dlouhého způsobu usmrcení se mohou vyskytnout dlouhé útrapy, takové útrapy nám mohou naplňovat trýznivost, i když nenabydou zase až takové intenzity. Útrapy mohou být i kratší, v tom případě však musí být intenzivnější. Případ 2 nám

dobře ilustruje rozdíl mezi surovostí a trýznivostí. Rdoušení bylo prováděno menší intenzitou, surovost tak nepřicházela v úvahu, díky nedostatečnému tlaku však poškozená relativně dlouho vnímala a pociťovala obzvláštní trýzeň. Nedostatek surovosti tak paradoxně může být v konkrétních případech příčinou trýznivosti (srov. případ F, kdy razance útoku vedla k absenci trýznivosti).

Judikatura se dle našeho názoru se znaky písm. i) vypořádává dobře. Na to, jak neurčité oba znaky jsou, rozhodují soudy celkem koherentně.

6.2 Zabití provedené způsobem za běžných okolností zavrženíhodným

V této podkapitole se budeme zabývat případy, kdy formálně dojde k naplnění privilegujících okolností § 141 odst. 1, ale zároveň též znaků „zvlášť surovým“ či „zvlášť trýznivým“ způsobem. Pokud jsme si řekli, že surovost bude spáchána zpravidla v afektu, mohlo by takovým případům napovídat spíše „omluvitelné hnutí mysli“, pokud by šlo o aktivní konání.

Jako naplněný znak si však spíše dokážeme představit trýznivost. Uvedme si vymyšlený příklad: Poškozený dlouhodobě týrá svou manželku (obviněnou). Jednoho dne v prudké hádce s poškozeným, kdy se obviněná akutně obává o své zdraví, bodne poškozeného do oblasti trupu, aniž by byly naplněny podmínky nutné obrany. Poškozený umírá v bolestech desítky minut, protože se k němu obviněná bojí přiblížit, a nezavolá ani lékaře, neboť má strach, že ji poškozený po uzdravení bude dále (a ještě více) ubližovat. Privilegující okolnosti § 141 musí být dle našeho mínění v určité proporcionalitě. U trýznivého usmrcení si tuto proporcionalitu dokážeme představit spíše než u surových vražd, které mohou, i přes „předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného“, svědčit o zvrhlosti pachatele.

Zaměříme se na jeden z výše zmíněných judikátů²⁰². O naplnění surovosti i trýznivosti jsme hovořili výše, nyní si ještě řekneme důvody, proč předchozí jednání poškozené považujeme za „zavrženíhodné“: Poškozená po konsensuální souloži (k tomu blíže v následující kapitole), oznámila obviněnému A, že na něj podá trestní oznámení pro znásilnění. Protože „předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného“ nese svědčí toliko pachateli, ale komukoliv, byly zde privilegující okolnosti i pro

²⁰² 4 Tdo 1186/2014.

obviněného B.²⁰³ Abychom rozhodli o případném zavrženíhodném jednání poškozené, pomozme si opět systematickým výkladem. Znak „jiná těžká újma“ je obsažen jak u trestného činu vydírání (§ 175), tak u nebezpečného vyhrožování (§ 353). Jinou těžkou újmu u vydírání je i oznámení trestného činu, a to i v případě, že vydíraný takový čin opravdu spáchal, pokud je hrozby trestního stíhání zneužito k nucení k něčemu, co s trestnou činností vydíraného nesouvisí.²⁰⁴ Znak „jiné těžké újmy“ je možno systematicky takto použít i u nebezpečného vyhrožování, poškozená navíc vyhrožovala obviněním ze zvlášť závažného zločinu (§ 185 odst. 1, odst. 2 písm. a), písm. b), navíc podle chování obviněného můžeme usuzovat i na naplnění znaku „důvodné obavy“. Poškozená se tedy dopustila provinění nebezpečného vyhrožování (§ 353 odst. 1 TZ).

Případ uvedený v předchozím odstavci přesto nelze kvalifikovat jako zabití. Mezi „zavrženíhodné jednání poškozeného“ zahrnuje Šámal i útisk (§ 177 TZ).²⁰⁵ Ten má ve svém prvním odstavci stejnou výši trestní sazby jako nebezpečné vyhrožování (§ 353 odst. 1), z toho lze usuzovat, že jsou v obecné rovině obě jednání podobně zavrženíhodná. Není však naplněna proporcionalita mezi závažností usmrcení a mírou naplnění privilegujícího znaku. Usmrcení bylo mimořádně surové i trýznivé a trestný čin nebezpečného vyhrožování (s trestní sazbou do jednoho roku) přece jen nepatří k nejzavrženíhodnějším jednáním. Dále se musí pachatel nalézat ve stavu určité tísně, v konfliktu musí být slabší stranou.²⁰⁶ Obviněný měl v daném případě výraznou převahu jak fyzickou, tak stran okolností (např. nacházel se ve známém prostředí), převahu ještě výrazně zvýšilo spolupachatelství druhého a přítomnost třetího obviněného.

6.3 Německé „heimtücke“ a „grausam“

Německá úprava zná tři zvlášť závažné způsoby usmrcení, které jsou znaky § 211 StGB. Tyto znaky se v následujících odstavcích pokusíme stručně charakterizovat a srovnat s úpravou v českém TZ.

Začneme úmyslným usmrcením, jež bylo spácháno „obecně nebezpečnými prostředky“. Jde o prostředky usmrcení, jež mohou kromě plánované oběti ohrozit i

²⁰³ JELÍNEK a kol.: *Trestní právo hmotné*. Praha: 2014, s. 535.

²⁰⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR z 8. 4. 1981, sp. zn. 6 Tz 12/81, uveřejněno pod č. 27/1982 Sb. rozh. tr. Dostupné v: DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti II*. Praha: ASPI, a. s., 2009.

²⁰⁵ ŠÁMAL a kol.: *Trestní právo hmotné*. Praha: 2014, s. 551.

²⁰⁶ ŠÁMAL a kol.: *Trestní právo hmotné*. Praha: 2014, s. 551.

větší počet dalších nezúčastněných lidí; pachatel tyto prostředky totiž nemůže spolehlivě ovládat.²⁰⁷ Takovými prostředky jsou typicky požár, povodeň, výbušniny nebo otrávení jídla ve vývažově pro mnoho lidí atd.²⁰⁸

Takto popsaná vražda nám připomíná § 272 odst. 3 písm. a) TZ (spáchání obecného ohrožení s úmyslným usmrcením). V německé úpravě § 211 StGB je ale primárním úmyslné usmrcení jiného, přičemž jednou z možností, jak toho v rámci dotyčného paragrafu dosáhnout, je použití obecně nebezpečných prostředků, český § 272 odst. 3 písm. a) TZ je naopak primárně způsobením obecného nebezpečí, kdežto úmyslné usmrcení je toliko kvalifikační okolností.

Přes možnou podobnost nalezneme mezi oběma právními úpravami další významné rozdíly. K dokonané úkladné vraždě není nezbytně třeba konkrétní nebezpečí (např. v domě, kde je založen požár za účelem usmrcení nějaké osoby, náhodou jiné osoby nejsou).²⁰⁹ Zatímco v české úpravě by se bez konkrétního nebezpečí jednalo maximálně o pokus.²¹⁰ V německé úpravě na druhou stranu nepostačuje ani nebezpečí zcela abstraktní; je totiž rozhodující, zda pachatel ovládal obecně nebezpečné prostředky natolik, aby bylo vyloučeno ohrožení dalších osob.²¹¹ Jako příklad nedostatečného nebezpečí ve smyslu § 211 StGB můžeme uvést vraždu spáchanou výbušninou schovanou pod mysliveckým posedem.²¹²

Dále se obě úpravy liší ve vztahu k ohrožení majetku. V německé úpravě je vyžadováno ohrožení většího počtu lidí na životě či zdraví.²¹³ Česká úprava obecného ohrožení (§ 272 TZ) se týká netoliko nebezpečí pro život či zdraví, nýbrž i nebezpečí způsobení škody velkého rozsahu.

Dalším znakem je krutý způsob spáchání (grausam). K naplnění krutého způsobu úmyslného usmrcení musí pachatel oběti způsobit svým dlouhotrvajícím, intenzivním či

²⁰⁷ WESSELS, HETTINGER: *Strafrecht, Besonderer Teil/1*. Heidelberg: 2006, s. 33.

²⁰⁸ Ibid.

²⁰⁹ KINDHÄUSER, NEUMANN, PAEFFGEN: *Strafgesetzbuch, Band 2*. Baden-Baden: 2013, s. 1616.

²¹⁰ K nutnosti konkrétního nebezpečí u trestného činu obecného ohrožení srov. JELÍNEK a kol.: *Trestní právo hmotné*. Praha: 2014, s. 740, kde je též odkazováno na více judikátů se stejným právním názorem.

²¹¹ Rozhodnutí BGH ze dne 1. 9. 1992, sp. zn. 1 StR 487/92 (BGHSt 38, 353). Dostupné na: www.hrr-strafrecht.de.

²¹² KINDHÄUSER, NEUMANN, PAEFFGEN: *Strafgesetzbuch, Band 2*. Baden-Baden: 2013, s. 1616.

²¹³ Rozhodnutí BGH ze dne 1. 9. 1992, sp. zn. 1 StR 487/92 (BGHSt 38, 353). Dostupné na: www.hrr-strafrecht.de.

opakovaným jednáním zvláště silné tělesné či duševní útrapy, přičemž takový způsob usmrcení je spáchán v důsledku pachatelova bezcitného a nemilosrdného smýšlení.²¹⁴ Takové smýšlení pachatele však nemusí být stálým rysem jeho osobnosti, postačí jeho přítomnost během činu.²¹⁵ Dvěma základními prvky krutosti jsou tak útrapy oběti a bezcitnost pachatele, krutost dle § 211 StGB se tak částečně shoduje s trýznivostí (§ 140 odst. 3 písm. i) TZ), zejména podíváme-li se na jednání perspektivou oběti. V české úpravě však postačí nedbalostní způsobení mimořádné trýzně fyzické či duševní, naproti tomu v německé úpravě musí trýznivý způsob usmrcení vycházet z bezcitného smýšlení pachatele. Z tohoto pohledu se krutost spíše podobá surovosti (písm. i) TZ), i když podobnost tady není zdaleka tak veliká jako ve výše zmíněném případě mučivé trýzně. Surovost v TZ svědčí o otrlosti pachatele, bezcitné smýšlení zde však není vyjádřeno přímo – postačí nedbalost. Pokud však někdo jiného usmrtí, aniž by si uvědomil, že jde o zvláště surový způsob, svědčí to patrně o otrlosti (možná více, než kdyby takto jednal vědomě). U kruté vraždy dle § 211 StGB nezáleží na objektivním dojmu ze spáchání činu, leč na skutečném subjektivním pociťování oběti,²¹⁶ což je stejné jako u české trýznivé vraždy (na rozdíl od vraždy surové, kde je naopak klíčový objektivní dojem). Stran pociťování oběti je tedy německý krutý způsob spáchání značně podobný českému trýznivému způsobu. Bezcitnost pachatele by nám mohla naopak připomínat nejen některé trýznivé vraždy, kde pachatel prokazuje značnou otrlost, ale do jisté míry i vraždy surové. Nicméně, surový způsob vraždy je od německé vraždy kruté (§ 211 StGB) velmi vzdálený, a to zejména proto, že v surovosti není vůbec obsažena trýzeň oběti.

Posledním znakem je zákeřný způsob spáchání (heimtücke). Jak jsme si řekli v podkapitole 4.4, německá judikatura vyžaduje k naplnění „zákeřnosti“ dle § 211 StGB „bezbrannost“ v důsledku „bezelstnosti“ oběti, přičemž některé osoby, zejm. malé děti, nemají schopnost podezřívavosti, a tak nemohou být bezelstné. Hlavním důvodem takového judikatorního pojetí „zákeřnosti“ je pro oběť zvýšené riziko uskutečnění

²¹⁴ Rozhodnutí BGH ze dne 30. 9. 1952, sp. zn. 1 StR 243/52 (BGHSt 3, 180). Dostupné na: www.jurion.de.

²¹⁵ Rozhodnutí BGH ze dne 23. 9. 1952, sp. zn. 1 StR 218/52 (BGHSt 3, 264). Dostupné na: www.jurion.de.

²¹⁶ Rozhodnutí BGH ze dne 30. 9. 1952, sp. zn. 1 StR 243/52 (BGHSt 3, 180). Dostupné na: www.jurion.de.

vraždy.²¹⁷ Dalším nutným předpokladem „zákeřnosti“ je „nepřátelské volní hnutí“²¹⁸, které chybí v případech úmyslných usmrcení „pro dobro“ oběti,²¹⁹ tady si představíme např. různé formy usmrcení ze soucitu či na žádost. Navíc „bezelstnost“ a „bezbrannost“ oběti musí být zneužita, pachatel si takového stavu oběti musí být vědom.²²⁰

Za „bezelstného“ chápe BGH toho, kdo nepočítá s žádným útokem ze strany pachatele.²²¹ K prvku „bezelstnosti“ u malých dětí jsme se už dostatečně vyjadřovali, podle judikatury BGH však nemůže být bezelstný ani člověk v bezvědomí, neboť nemůže tento stav odvrátit.²²² Naopak spící člověk „bezelstný“ být může, jelikož tento stav umožňuje „bezelstnost“ mít.²²³ Podle judikatury je tak důležité, zda stav, v němž se nacházíme, umožňuje podezřívavost. Byť je tedy zásadní stav, nemůžeme si nevšimnout, že tyto stavy umožňující „bezelstnost“ korelují s tím, zda se jedinec do takového stavu dostal vlastní vůlí, čili nic. Je-li v bezvědomí či malým dítětem nemá jeho vůle na takový stav vliv, naproti tomu to, zda budeme spát, vůle značně ovlivňuje. Přesto taková korelace není zdaleka ideální, protože někdy může být člověk tak unaven, že jeho vůle nedokáže ovládat usnutí. Otázkou ovšem je, zda tak tvrdý a neovladatelný spánek není spíše bezvědomím. Námi uvažovaná korelace bude nejvíce pokulhávat v případech, kdy se poškozený dostane do bezvědomí z vlastní vůle (např. drogami jako je alkohol, heroin apod.), zde ovšem pokulhává i judikatorní tvrzení uvedené v tomto odstavci výše: „bezvědomí nelze odvrátit“.²²⁴

Než uplatníme vlastní hodnocení „zákeřnosti“, pohledme ještě na poslední prvek, jímž je „bezbrannost“. Připomeňme jen předchozí poznatek, že v rámci „zákeřné“ vraždy lze uvažovat toliko o „bezbrannosti“ v důsledku „bezelstnosti“. Jde-li o vraždu v důsledku zneužití „bezbrannosti“ vzniklé z jiných příčin, pak by takové jednání

²¹⁷ Rozhodnutí BGH ze dne 2. 12. 1957, sp. zn. GSSt 3/57 (BGHSt 11, 139). Dostupné na: www.jurion.de.

²¹⁸ Feindliche Willensrichtung.

²¹⁹ Rozhodnutí BGH ze dne 19. 5. 1981, sp. zn. GSSt 1/81 (BGHSt 30, 105). Převzato z: LACKNER, KÜHL: *Strafgesetzbuch, Kommentar*. München: 2011, s. 973.

²²⁰ Rozhodnutí ze dne 20. 10. 1993, sp. zn. 5 StR 473/93 (BGHSt 39, 353). Dostupné na: www.hrr-strafrecht.de.

²²¹ Rozhodnutí BGH ze dne 4. 7. 1984, sp. zn. 3 StR 199/84 (BGHSt 32, 382). Převzato z: LACKNER, KÜHL: *Strafgesetzbuch, Kommentar*. München: 2011, s. 973.

²²² Rozhodnutí BGH ze dne 8. 10. 1969, sp. zn. 3 StR 90/69 (BGHSt 23, 119). Dostupné na: www.jurion.de.

²²³ Ibid.

²²⁴ Ibid.

nebylo bez dalšího subsumovatelné pod § 211 StGB. „Bezbranná“ je oběť, jejíž možnosti obrany jsou (právě v důsledku „bezelstnosti“) významně oslabeny, ačkoliv oběť nemusí být zcela bezbranná.²²⁵

Zákeřná vražda se nepodobá surovosti ve smyslu české úpravy. Možná by mohla odpovídat surovosti v nějakém širším smyslu, totiž právě ve smyslu zákeřný, což neodpovídá českému TZ. Trýznivému způsobu se vůbec nepodobá, naopak díky bezelstnosti může být v konkrétních případech utrpení oběti ve srovnání s jinými vraždami celkem malé. Takováto usmrcení navíc může konat slabší a zoufalá strana, jež by jinak neměla šanci (např. týraná žena).²²⁶ Možná nízká míra trýznivosti, jakož i způsob usmrcení, jenž může být obvyklý pro slabší stranu (často oběť jiného trestného jednání poškozeného), považujeme za významnou kritiku „zákeřnosti“ jako znaku § 211 StGB. V kontextu výše zmíněného snad nebude naše hledisko příliš etnocentrické, řekneme-li, že by si StGB mohlo v případě úkladné vraždy, za niž je obligatorně ukládáno doživotní vězení, vystačit s „krutostí“. Co kdyby však byl nějaký skutek opravdu mimořádně zákeřný? Německý StGB si s takovým případem dokáže elegantně poradit, neboť i některé případy prosté vraždy lze, „v případech zvláště závažných“, trestat doživotím (§ 212 odst. 2 StGB).

Máme-li tedy volit, zda považujeme za nebezpečnější skutky subsumovatelné pod českou vraždu surovou, nebo pod německou vraždu zákeřnou, rozhodneme se pro českou úpravu. Surovost nám zahrnuje případy absence elementární lidskosti a civilizovanosti, což lze bezpochyby považovat za společensky vysoce závažné. Naopak německá „zákeřnost“ může zahrnovat vraždy fyzicky slabých pachatelů, kteří by jinak vraždit nedokázali (mohou být nezřídka paradoxně méně nebezpeční). Navíc zákeřnost právě díky své nenápadnosti nemusí často znamenat větší útrapy pro oběť, naproti tomu jsme v jedné z podkapitol výše konstatovali, že v případě surové vraždy jde téměř vždy o vraždu trýznivou, zůstane-li oběť při vědomí.

²²⁵ Rozhodnutí BGH ze dne 4. 7. 1984, sp. zn. 3 StR 199/84 (BGHSt 32, 382). Převzato z: KINDHÄUSER, NEUMANN, PAEFFGEN: *Strafgesetzbuch, Band 2*. Baden-Baden: 2013, s. 1610.

²²⁶ Srov. KINDHÄUSER, NEUMANN, PAEFFGEN: *Strafgesetzbuch, Band 2*. Baden-Baden: 2013, s. 1608.

7. Usmrcení v souvislosti s jiným činem

7.1 Vražda svědka a vražda zakrývací

Dalšími zvláště přitěžujícími okolnostmi vraždy jsou vražda „na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinností“ (§ 140 odst. 3 písm. e) TZ) a vražda „v úmyslu zakrýt jiný trestný čin“ (jeden z alternativních znaků § 140 odst. 3 písm. j) TZ). My zde však budeme mluvit i o zakrývací vraždě v širším slova smyslu, jelikož se pachatel může snažit vraždou zakrýt i čin, jenž není trestný. Pokud totiž koncipujeme trestní právo jako prostředek ultima ratio, pak nám pod jeho ochranu nebude spadat spousta zavrženíhodných, amorálních jednání. Kvůli strachu z jejich prozrazení by byl někdo ochoten jiného úmyslně usmrtit, a tak je maximálně žádoucí, aby v těchto případech byla společnost chráněna podobně jako před vraždami „v úmyslu zakrýt jiný trestný čin“.

Ve starších úpravách zvláštní úpravu zakrývací vraždy až do roku 1990 nenajdeme. Poslední historickou úpravou je trestní zákon 140/1961 Sb., jenž dlouhou dobu obsahoval jen lakonickou úpravu vraždy v § 219. Až novelou č. 175/1990 Sb. byla do zákona zahrnuta nová kvalifikační okolnost „v úmyslu zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin“.

Pro úplnost dodejme, že dalším znakem písm. j) je i vražda v úmyslu usnadnit jiný trestný čin, té se zde ovšem podrobně zabývat nebudeme. Tento znak nalezneme typicky též u trestného činu omezování osobní svobody (§ 171). Bude-li vraždou usnadněn majetkový trestný čin, půjde nejspíše o vraždu pro majetek. Podle Zapletala stojí „usnadňovací“ vražda svým charakterem velmi blízko vraždě zakrývací.²²⁷

Znak „na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinností“ (dále se budeme věnovat hlavně svědkovi) je jako zvláště přitěžující okolnost vraždy novinkou TZ, tento znak se nicméně vyskytoval v trestním zákoně 140/1961 Sb. (zejm. v § 235 v rámci trestného činu vydírání).

Nejprve zkoumejme judikaturu zakrývacích vražd tak, jak se vyvinula před účinností TZ. Na judikátech si představíme dvě základní modalitty vražd „v úmyslu zakrýt jiný trestný čin“, poté si uvedeme příklad kvalifikace zakrývací vraždy, kdy se zakrývá jiné

²²⁷ ZAPLETAL: *Úmyslná usmrcení*. Praha: 1980, s. 87.

jednání než trestný čin. V první variantě před sebou máme vraždu oběti předchozího trestného činu: Obviněný násilím nutí poškozenou, aby něco konala. Po konstatování bezvýslednosti, kdy hrozí „že poškozená jeho jednání oznámí policii, veden záměrem jí v tom zabránit vystupňuje útok tak, že ji úmyslně usmrtí“²²⁸, čímž se dopustí vícečinného souběhu vydírání a vraždy „v úmyslu zakrýt jiný trestný čin“.²²⁹ Ve druhé variantě bude zavražděn svědek trestného činu spáchaného na jiném: Obviněný pod pohrůzkou použití střelné zbraně poškozenou nutil, aby s ním šla. Poškozené se zastal náhodný svědek takového počínání. Obviněný tohoto svědka dvěma střelnými ranami usmrtil, aby nevyšlo najevo jeho násilné jednání vůči poškozené, jakož i neoprávněné držení střelné zbraně. Obviněný se tak mj. dopustil trestného činu vraždy „v úmyslu zakrýt jiný trestný čin“, neboť zakrývací vraždy se lze dopustit i usmrcením náhodného svědka předchozího trestného jednání.²³⁰ Další rozhodnutí nám ukazuje právní kvalifikaci úmyslného usmrcení v úmyslu zakrýt jednání, které není trestné: Obviněný se vůči poškozené dopustil sexuální agrese, avšak nebylo prokázáno, že by tímto jednáním spáchal trestný čin. Poté, v úmyslu zakrýt toto své jednání, poškozenou usmrtil. Taková pohnutka, která je stejně nebezpečná jako „úmysl zakrýt jiný trestný čin“, se dle soudu musí kvalifikovat jako „jiná zavrženíhodná pohnutka“.²³¹ Nyní ještě učiňme několik poznámek. Pro vraždu zakrývací netrestné jednání budou platit obě modality, jež platí pro vraždu zakrývací trestný čin. Jaký znak skutkové podstaty bude naplněn, záleží na tom, zda je zakrýváno trestné či netrestné jednání. Takové řešení považujeme za spravedlivé a nekomplikované, velmi dobře šetřící zásady nullum crimen sine lege certa.

Dále si stručně popíšeme podstatu znaku „na svědkovi v souvislosti s výkonem jeho povinnosti“, rovněž před účinností TZ. Učiníme tak judikaturou, jež se tomuto znaku věnuje v rámci zvláště přitěžujících okolností trestného činu vydírání. K tomuto znaku byla vyslovena některá významná judikатурní stanoviska. V rámci systematičnosti bude

²²⁸ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 8. 10. 1993, sp. zn. 5 To 60/93, uveřejněno pod č. 15/1994 Sb. rozh. tr. Dostupné v: DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví/Nutná obrana*. Praha: ASPI, 2007, s. 50 – 54.

²²⁹ Ibid.

²³⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 6. 2007, sp. zn. 8 Tdo 624/2007, uveřejněno pod č. 37/2008 Sb. rozh. tr. Dostupné na: www.nsoud.cz.

²³¹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 8. 2003, sp. zn. 8 To 90/03, uveřejněno pod č. 37/2005 Sb. rozh. tr. Dostupné v: DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví/Nutná obrana*. Praha: ASPI, 2007, s. 86 – 89.

jistě snaha tento znak v písm. e) vykládat podobně jako u jiných trestných činů, kde se vyskytuje. K této problematice uvádíme stanovisko Nejvyššího soudu, jež se týkalo vydírání (§ 235 zákona č. 140/1961 Sb.): „*Jednání pachatele uvedené v ustanovení § 235 odst. 1 tr. zák., které směřuje proti osobě, jež vnímala skutečnosti, které mohou být podkladem pro rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení (svědek v materiálním smyslu), a které je spácháno s úmyslem odradit tuto osobu od řádného plnění jejích povinností svědka vyplývajících z trestního řádu, naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu vydírání podle § 235 odst. 1, odst. 2 písm. e) tr. zák. bez ohledu na to, zda svědek již byl nebo nebyl formálně předvolán ke svědecké výpovědi.*“²³² Judikatura tedy vykládá svědka jako svědka v materiálním smyslu, tj. osobu, jež vnímala skutečnosti rozhodné pro svědectví. Dle Šámala jde nejen o svědky v trestním řízení, ale i v řízení před jinými orgány včetně mezinárodních soudních orgánů.²³³ V následujících odstavcích se zabýváme problémem odlišení „vraždy na svědkovi“ a „vraždy zakrývací“ (včetně vraždy zakrývací netrestné jednání), to ale rozhodně neznamená, že písm. e) je omezeno jednáním zakrývacím. Svědek bude písm. e) patrně chráněn i pro případ, kdy již vše vyšlo najevo, ale pachatel jej usmrtí „v souvislosti s výkonem jeho povinnosti“ (typicky může jít o mstu). Tento širší význam „vraždy na svědkovi“ musíme mít stále na zřeteli, i přes naše zaměření na problém užší.

Po nabytí účinnosti trestního zákoníku, jsou některé skutky posuzovány stejně jako před jeho účinností. Prvně si ukážeme vraždu v úmyslu zakrýt netrestné jednání, která byla hodnocena jako „z jiné zavrženíhodné pohnutky“ v souladu s výše uvedeným judikátem 8 To 90/03: Po dobrovolném pohlavním styku poškozené s obviněným, následoval verbální konflikt stran budoucího charakteru jejich vztahu. Poškozená poté oznámila obviněnému, že jejich milenecký vztah prozradí. Z obavy před prozrazením vztahu obviněný poškozenou úmyslně usmrtil, neboť se vraždou chtěl vyhnout komplikacím v osobním životě.²³⁴

Až donedávna se dle judikatury mohlo zdát, že vše postupuje ve starých kolejích, ale Šámalův komentář na jednom místě naznačil celkem radikální posun, když určitý starší

²³² Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 12. 2001, sp. zn. Tpjn 303/2001, uveřejněno pod č. 15/2002 Sb. rozh. tr. Dostupné na: www.nsoud.cz.

²³³ ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník II*. Praha: 2012, s. 1471n.

²³⁴ 3 Tdo 964/2012.

případ nově posoudil dle úpravy TZ jako vraždu na svědkovi dle písm. e).²³⁵ Jedná se o pojetí již výše zmiňovaného judikátu: Obviněný se vraždou snažil zakrýt své nízké jednání. Dle názoru soudu zakrývací snaha pramenila z obavy před případným svědectvím poškozené. Obviněný už totiž měl jednu negativní zkušenost z minulosti, kdy jej usvědčila oběť jeho předchozí agrese. Soud zakrytí netrestného skutku posoudil jako „jinou zavrženíhodnou pohnutku“.²³⁶ V původním judikátu je zdůrazněn subsidiární charakter „jiné zavrženíhodné pohnutky“²³⁷. Nelze-li v daném případě shledat znak „v úmyslu zakrýt jiný trestný čin“, je možno tento případ posoudit jako „jinou zavrženíhodnou pohnutku“.²³⁸ Šámal přebírá tuto dikci, avšak místo „jiné zavrženíhodné pohnutky“ uvádí písm. e), takže tvrdí toto: Nelze-li případ subsumovat pod znak „v úmyslu zakrýt jiný trestný čin“, může být případ posouzen dle § 140 odst. 3 písm. e) TZ (na svědkovi).²³⁹ Podle toho lze usuzovat, že Šámal považuje znak písm. e) jako subsidiární k jednomu ze znaků písm. j), tj. „úmyslu zakrýt jiný trestný čin“.

V rámci komentářů bývá obvyklý následující postup: Při změně právní úpravy se v rámci parafráze judikatury uvádí čísla paragrafů podle nové úpravy, pokud znění skutkové podstaty zůstalo téměř či zcela nezměněno. Šámalův postup ovšem nepovažujeme za zcela perfektní, neboť posouzení, zda takový případ naplňuje podmínky písm. e), nemá jednoznačný výsledek. Znaky písm. e) nejsou starými znaky s novým očíslováním, ale jde o znaky konceptuálně měnící § 140 odst. 3, a o tom, zda by jednání zmíněné v rozhodnutí 8 To 90/03 naplňovalo znaky písm. e), by měla rozhodnout judikatura. Rozhodně se nejedná o nic automatického, takže posoudit tento judikát jako naplňující znaky § 140 odst. 3 písm. e) TZ není pouhým přečíslováním, jak by se dle Šámalova komentáře mohlo zdát.

Jsme přesvědčeni, že Šámalovým komentářovým konstatováním se výrazně inspiroval Nejvyšší soud (a nižší soudy) ve svém judikátu, jež si podrobně rozebereme v následujících odstavcích.²⁴⁰ Posuzovaný skutek dle názoru všech tří soudů naplňoval znaky vraždy „na svědkovi v souvislosti s výkonem jeho povinnosti“ dle písm. e).

²³⁵ ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník II*. Praha: 2012, s. 1486.

²³⁶ 8 To 90/03.

²³⁷ Dle tehdejší úpravy „jiné **zvlášť** zavrženíhodné pohnutky“.

²³⁸ 8 To 90/03.

²³⁹ ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník II*. Praha: 2012, s. 1486.

²⁴⁰ 4 Tdo 1186/2014.

V souladu s „Šámalovým případem“ zde opět hrála roli obava z trestního oznámení pro znásilnění.

Avizované rozhodnutí Nejvyššího soudu, bude pro naše další úvahy důležité. Zkusíme si rozebrat skutkový stav, jenž je v usnesení celkem podrobně, ale ne zcela výstižně popsán (resp. citován²⁴¹), zamyslet se nad alternativami jeho pochopení²⁴² a u jednotlivých alternativ se rozhodnout pro právní kvalifikaci. Celé naše počínání budeme průběžně konfrontovat se závěry soudu. V našich úvahách by se měla zrcadlit problematika vraždy na svědkovi a vraždy zakrývací, zatímco skutkové okolnosti svědčící pro surový či trýznivý způsob zde pomineme. Přikročme nyní k rozboru judikátu:

Obviněný **A** vykonal s poškozenou (starší 15 let) soulož. Poškozená (dále jen „**P**“) však **A** sdělila, že na něj podá trestní oznámení pro znásilnění. Z obavy před tímto postupem **P** a v úmyslu tomu zabránit **A** vyklonil a následně vyhodil **P** z okna, přičemž věděl, v jakém podlaží se nachází, a že **P** dopadne na kamennou dlažbu. **A** se šel podívat dolů a zraněnou **P** znovu vynesl nahoru, následně telefonicky poprosil o pomoc obviněného **B**. **B** se dostavil s obviněným **C**, načež **A** oběma vysvětlil situaci. Dále **A** a **B** se nad dosud živou a vnímající **P** domluvili, jak ji usmrtí a jak odklidí její tělo, přitom už nebyli motivováni toliko obavou z trestního oznámení pro znásilnění, ale i potencionálním svědectvím **P**, jež by se týkalo poranění způsobených pádem z okna. S touto motivací pak několika smrtícími mechanismy **P** usmrtili (dle soudů „zvlášť surově“ i „trýznivě“ ve smyslu písm. i). Až poté se připojil **C**, jenž pomáhal s likvidací těla poškozené. Obvinění **A** i **B** byly odsouzeni podle § 140 odst. 2, odst. 3 písm. e), i) TZ. Skutková podstata písm. e) byla podle mínění všech soudů naplněna „vraždou svědka v souvislosti s výkonem jeho povinnosti“.²⁴³

Pokud by byla soulož s **P** vynucená, nepochybně by zde soudy shledaly vícečinný souběh se znásilněním²⁴⁴; my však posoudíme i tuto eventualitu. V případě vynucené soulože, by **P** byla svědkem v materiálním smyslu, protože vnímala okolnosti důležité

²⁴¹ Skutkový stav zjišťoval Krajský soud v Brně a Vrchní soud v Olomouci proti němu podle všeho neměl námitek.

²⁴² Pro naše akademické účely se budeme pohybovat i mimo rámec zjištěného skutkového stavu, abychom si lépe ukázali problémy, jež souvisí se zakrývacími vraždami.

²⁴³ 4 Tdo 1186/2014.

²⁴⁴ Srov. ŠÁMAL a kol.: *Trestní právo hmotné*. Praha: 2014, s. 278.

pro rozhodování. V případě soulože konsensuální by však patrně nešlo o svědkyni v materiálním slova smyslu, což vyžaduje výše uvedená judikatura, ale toliko ve smyslu formálním, pokud by byla předvolána. Na okolnost, že **P** nebyla svědkem v materiálním smyslu, upozorňovala též obhajoba.²⁴⁵ Pokud by **P** nebyla svědkem v materiálním smyslu, nebylo by její postavení v okamžiku zahájení trestného jednání **A** subsumovatelné pod písm. e) ani v případě dosavadních judikatorních výkladů znaku „na svědkovi“.

Ve druhé části jednání se sice v popisu skutkového stavu objevuje nová, připojující se motivace umlčet svědkyni (tentokrát bezpochyby v judikovaném materiálním smyslu), avšak uvažme též možnost, že obviněným v případě zranění po pádu z okna nešlo ani tak o svědectví **P**, jako spíše o zakrytí činu před kýmkoliv (jiný náhodný svědek, zdravotník apod.). Jak ale uvidíme, pro naše závěry nemusí být případný rozdíl mezi těmito (přídatnými) pohnutkami zase tolik důležitý.

Šlo o jeden či dva skutky? Tato otázka bude velmi důležitá pro další posouzení. Soud v činu vícečinný souběh neshledal.²⁴⁶ My soudní závěry o jednom skutku nebudeme přebírat automaticky, ale pokusíme si udělat úsudek vlastní. Představme si skutkový děj takto²⁴⁷: Po konsensuální souloži **A** vyhodil **P** z okna, a to v afektu. Dále se po příchodu **B** přidala motivace ukrýt trestný čin před kýmkoliv. Zdůrazněme také některé (pro nás nesporné) okolnosti, jimiž se lišila první a druhá část jednání, tj. přítomnost a spolupachatelství **B**, způsob spáchání (včetně „surovosti“ ve druhé části). Skutkový stav jsme se snažili interpretovat tak, aby co nejvíce svědčil myšlence dvou skutků („trýznivost“, již jsme explicitně neuvedli, by dle našeho mínění spíše svědčila o skutku jediném). „*Za jeden skutek je možné považovat jen ty projevy vůle pachatele navenek, které jsou pro tento následek kauzální, pokud jsou zahrnuty zaviněním.*“²⁴⁸ Zásadním hlediskem pro posouzení jednání jako jednoho skutku je konkrétní následek,

²⁴⁵ 4 Tdo 1186/2014.

²⁴⁶ Ibid.

²⁴⁷ Skutečnosti, jež pro nás nejsou předmětem sporu, samozřejmě přebíráme ze skutkového stavu tak, jak je podrobně popsán výše (vyhození z okna v úmyslu usmrtit, následná účast B, účast C až po dokonání atd.)

²⁴⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 7. 5. 1984, sp. zn. 3 Tz 6/84, uveřejněno pod č. 8/1985 Sb. rozh. tr. Dostupné v: *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1985, roč. 37, s. 65 – 69.

velmi důležitá je však také přítomnost zavinění.²⁴⁹ Úmysl usmrtit **P** provázel celé jednání **A**. Ze zjištěného skutkového stavu nevyplývá, že by **A** byl jen na okamžik zapochyboval, tudíž celé jeho jednání neustále směřovalo k jednomu konkrétnímu následku. Pro jednotu skutku také není relevantní, pokud se během jednání mění afekt v premeditaci a naopak, když vůle směřující k následku trvá po celou dobu jednání.²⁵⁰ Soud konání **A** správně posoudil jako jeden skutek.

Nadále počítejme se závěry soudu o konsensuální souloži a ptejme se, jaké skutečnosti měly vliv na následek (usmrcení **P**). Kromě různých usmrcujících mechanismů byla příčinou následku obava **A** před křivým obviněním ze znásilnění ze strany **P**. Úmysl směřující k následku u **A** trval po celou dobu, proto nebude relevantní následná obava ze svědectví poškozené o vyhození z okna²⁵¹. U **A** byla relevantní toliko prvotní obava z obvinění ze znásilnění, kdežto u **B** byla nejspíše pohnutkou snaha pomoci kamarádovi, a proto chtěl poškozenou usmrtit, aby nemohla **A** křivě obvinít. Pokud byl znak písm. e) shledán u **A**, je správné, že byl shledán i u **B**, svědectví totiž nemusí nutně směřovat proti pachateli činu.²⁵²

Aby byl naplněn znak písm. e), musel by být spáchán na svědkovi v materiálním smyslu, přičemž na základě výše uvedeného by muselo být svědectví v materiálním smyslu vyvozeno z křivého obvinění **A** ze znásilnění, kterého by se dopustila **P**. Podle soudu by se jednalo o svědkyni v materiálním slova smyslu, podle nás nikoliv. Bez ohledu na problém, jež budeme řešit v následujících odstavcích (rozdíl mezi vraždou „na svědkovi“ dle písm. e) a „v úmyslu zakrýt jiný trestný čin“), bychom jednání obviněných posoudili jako vraždu dle § 140 odst. 2, odst. 3 písm. i). Neobstál by ani argument o „jiné zavrženíhodné pohnutce“ (písm. j), neboť pohnutka křivým obviněním

²⁴⁹ JELÍNEK a kol.: *Trestní právo hmotné*. Praha: 2014, s. 344n.

²⁵⁰ HOŘÁK: *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Praha: 2011, s. 197.

²⁵¹ Ta by se mohla stát kauzální, pokud by obvinění zapochybovali o svém jednání, ale tato okolnost by je navrátila k původnímu úmyslu, nebo pokud by během jednání nastala taková okolnost, která by obviněné odradila od úmyslu **P** usmrtit, kdyby šlo jen o trestní oznámení pro znásilnění, ale nedokázala by je odradit v případě snahy zakrýt zranění způsobená pádem z okna. Žádnou takovou okolnost ze skutkového stavu nevyčteme. **P** by byla usmrcena i bez obavy stran svědectví o pádu z okna, nešlo tak o skutečnost rozhodnou pro následek. K tomu, že by šlo v daném případě o jeden skutek, i kdyby byl následek na výše zmíněné okolnosti závislý srov. Rozsudek Najvyššieho súdu SSR z 28. 11. 1974, sp. zn. Tz 125/74, uveřejněno pod č. 37/1975 Sb. rozh. tr. Dostupné v: DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví/Nutná obrana*. Praha: ASPI, 2007, s. 132 – 136.

²⁵² ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník II*. Praha: 2012, s. 2291.

ze zvlášt' závažného zločinu (§ 185 odst. 1, odst. 2 písm. a), písm. b) je sama zavrženíhodná a k právní kvalifikaci úmyslného usmrcení z obavy před tímto jednáním stačí § 140 odst. 2 (či odst. 1).

Aby byl čin kvalifikován dle písm. e), musela by nastat jedna ze dvou okolností. A by musel P opravdu znásilnit nebo by k druhé fázi jednání nedošlo, pokud by se obvinění nebáli též trestního postihu za vyhození z okna. Kdyby se ovšem soudy řídily do důsledku tím, co jsme si výše uvedly jako Šámalův komentářový výklad²⁵³, případ by za těchto podmínek posoudily jako zakrývací vraždu dle písm. j), neboť Šámal naznačuje subsidiaritu písm. e) vůči vraždě zakrývajícím jiný trestný čin.

Posuňme se opět do roviny obecnější. Snaha správného určení právní kvalifikace se jeví velmi obtížnou v případě rozhodnutí, zda jde o vraždu spáchanou na svědkovi či o tzv. vraždu zakrývací. V případě vraždy na svědkovi je chráněna osoba svědka v souvislosti s jeho povinností, u zakrývací vraždy je přísněji trestná zavrženíhodná pohnutka usmrtit jiného, aby se nepřišlo na nějaký jiný trestný čin (ať už pachatele či někoho jiného, např. osoby blízké), ale i na jiné amorální jednání, jež trestné není (dosud „jiná zavrženíhodná pohnutka“). Výše zmíněná judikatura nám v jasném rozlišování mnoho nepomůže, taktéž Šámalův komentář je v tomto ohledu nejasný až zmatený. Podle toho, co píše, se však oba znaky značně překrývají.

Jak tedy můžeme hodnotit oba jednotlivé znaky a jejich vztah? Bez ohledu na to, zda je znak „v úmyslu zakrýt jiný trestný čin“²⁵⁴ speciální či subsidiární k písm. e), tj. zda by tento znak nakonec byl či nebyl při svém naplnění aplikován, jej prověřila léta judikatury a o něm samotném není dle našeho názoru pochyb.

U znaku dle písm. e) to zdaleka tak jednoduché není. Můžeme se inspirovat velmi extenzivním judikturním výkladem, jenž byl u tohoto znaku vysloven u vydírání. Pro takové posouzení máme celkem silný argument, a to systematiku TZ. Některé skutečnosti by však svědčily spíše méně extenzivnímu pojetí, např. u jiných trestných činů, kde se objevuje znak přítomný v písm. e), už nenajdeme úmysl zakrýt jiný trestný čin. Pojetí „svědka v souvislosti s výkonem povinnosti“ by tak mohlo být v písm. e) užší. Další okolností, jež hovoří i proti stávající judikatuře, je jazykový výklad.

²⁵³ ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník II*. Praha: 2012, s. 1486.

²⁵⁴ Vraždě zakrývajícím netrestné jednání se teď chvilku věnovat nebudeme.

Vykládat svědka jako svědka v materiálním smyslu (vnímal rozhodné skutečnosti atd.) snad není problematické, avšak „v souvislosti s výkonem povinnosti“ se nezdá možné takto vykládat. Je-li chráněna „povinnost“, potom půjde o ochranu plnění zákonné povinnosti svědka vypovídat, jež je však velmi vzdálena od okamžiku, kdy dotčený vnímal rozhodné skutečnosti. Pokud poškozený přistihne pachatele při činu a pohrozí, že půjde na policii, a proto je usmrcen, nepůjde zde ještě o nějakou reálně se rýsující povinnost vypovídat. Tato povinnost by se alespoň v hrubých rysech objevila, pokud by např. bylo zahájeno trestní stíhání pachatele, aniž by dosud byl poškozený předvolán (nebyl svědkem ve formálním smyslu).

Jaké máme eventuality pro posouzení vztahu písm. e) a „úmyslu zakrýt jiný trestný čin“? Jednu dimenzi nám bude tvořit širší výkladu písm. e). Lze zaujmout extenzivní judikatorní výklad či nějaký výklad užší. Druhou dimenzi představuje případný vztah obou znaků. Celkově tak dostaneme čtyři možnosti hodnocení obou znaků a jejich vztahu.

1. Nejprve zaujmeme extenzivní (judikatorní) výklad znaku písm. e) a vražda zakrývající trestný čin bude speciální (vizme již opakovaně zmíněný Šámalův komentářový výklad), pak je patrně vyloučeno, aby byl pachatel dosud nezjištěného trestného činu posuzován dle písm. e). I kdyby byl svědek zavražděn u hlavního líčení, příslušný znak písm. j) bude speciální.
2. Zaujmeme-li užší výklad znaku písm. e), tj. schyluje-li se bezprostředně ke svědecké povinnosti svědka, přičemž zachováme specialitu vraždy zakrývající trestný čin, v praktické rovině se na vztahu těchto znaků nic nezmění. Pouze nastane méně případů zdánlivé konkurence písm. e) a příslušného znaku písm. j).
3. Uvažme extenzivní výklad písm. e), které bude zároveň speciální k vraždě zakrývající trestný čin dle písm. j). V tomto případě by se zakrývací znak písm. j) stal nadbytečným, v praxi neaplikovatelným.
4. Poslední možnost představuje užší výklad písm. e), jež bude speciální k zakrývací vraždě dle písm. j). Vražda „v úmyslu zakrýt jiný trestný čin“ se nám tak oproti předchozí úpravě o něco zúží. Od chvíle, kdy se začne schylovat ke svědecké povinnosti, bude svědek chráněn písm. e), do té doby jej však pro případ zakrytí trestného činu bude chránit písm. j).

Zbývá ještě posoudit vztah písm. e) a jiné zavrženíhodné pohnutky. Dosavadní judikatura posoudila zakrývací vraždu netrestného jednání jako jinou zavrženíhodnou pohnutku. „Jiná zavrženíhodná pohnutka“ je nepochybně „zbytkový“ znak, tudíž písm. e) k němu bude speciální. Při extenzivním výkladu znaku písm. e) užití „zbytkový“ znak písm. j) jen, pokud nebude ani vzdálená souvislost mezi vraždou a svědeckou výpovědí, naproti tomu při užším výkladu písm. e) použijeme „zbytkový“ znak častěji.

Máme-li k výše uvedeným možnostem uvést vlastní stanovisko, vybereme si možnost č. 4, protože takové řešení nejméně zasahuje do dosavadní úpravy a léta propracovávané judikatury. Naopak č. 3 považujeme za nesmyslné, protože činí příslušný znak písm. j) nadbytečným. Případy č. 1 a č. 2 nejen znehodnocují ustálenou judikaturu z předchozího období, ale též představují systematickou nekoherenci. Písm. j) je poslední skutkovou podstatou § 140 odst. 3 TZ a dle našeho mínění má subsidiární charakter, tudíž by znaky písm. j) neměly být speciální vůči písm. e). Námi vybrané č. 4 má však také jeden závažný nedostatek, neboť stejný znak „na svědkovi v souvislosti s výkonem jeho povinnosti“ pak bude mít v různých paragrafech různý obsah. Zatímco např. v § 175 a 228 TZ bude aplikován dosavadní extenzivní výklad, v písm. e) bychom zaujali výklad užší.

Máme-li posoudit vhodnost znaku písm. e) vůbec, musíme se dívat skepticky. Kasuistika nemusí vždy sloužit zásadě *nullum crimen sine lege certa*; toto je přesně takový případ. Písm. e) dle našeho mínění právní úpravu spíše komplikuje. Vzhledem ke znaku „v úmyslu zakrýt jiný trestný čin“ působí v § 140 odst. 3 TZ nejasně a nadbytečně, navíc je samozřejmě též škoda ustálené judikatury. Byl-li by svědek usmrcen poté, co již vše vyšlo najevo (např. ze msty), mohli bychom takové jednání pod odst. 3 bez potíží subsumovat, i kdyby písm. e) nebylo, neboť mstu (či podobná jednání) lze zařadit pod „jinou zavrženíhodnou pohnutku“ v písm. j) TZ (k zavrženíhodnosti msty vizme kap. 9). V současné době, snad příliš tvrdě, soudíme, že nejlepším postupem by bylo písm. e) vyškrtnout, dokud nenastanou zásadní judikatorní nejasnosti a komplikace.

7.2 Zabití a zakrývací usmrcení

Tato kapitola se zabývá úmyslnými usmrceními, jejichž motivem je zakrývací jednání, těžko zde tedy nalézt nějaké privilegující okolnosti ve smyslu § 141 TZ.

Dodejme jen, že § 141 privileguje jen takový strach, zmatek a úlek, jenž může být podřazen pod „omluvitelné hnutí mysli“. Zabitím tedy nebude zakrývací vražda ze strachu, byť by se pachatel v době vraždy nacházel v silném rozrušení.

7.3 Usnadnění a zakrytí jiných jednání v Německu

Německá úprava (§ 211 StGB) rovněž obsahuje znaky „umožnit“ či „zakrýt“ jiný trestný čin jako nízké pohnutky, které náleží § 211 StGB. „Jiným trestným činem“ může být i trestný čin třetí osoby.²⁵⁵

Mimořádná závažnost vraždy v úmyslu „umožnit jiný trestný čin“ spočívá v pohrdání hodnotami, ale i v nebezpečnosti pachatele, jenž je schopen kvůli jinému trestnému činu vraždit.²⁵⁶ Taková „umožňovací“ vražda bude tím zavrženíhodnější, čím méně závažný trestný čin má umožnit.²⁵⁷ S takovým závěrem by se dalo souhlasit. Je-li pachatel schopen vraždit pro spáchání „bagatelního“ trestného činu, značí takový postup větší pohrdání lidským životem a snad i větší nebezpečnost pachatele.

Zakrývací úmysl zahrnuje cílenou snahu zamezit odhalení trestného činu či identifikaci jeho pachatele.²⁵⁸ K naplnění znaků zakrývací vraždy tak stačí, aby byla spáchána za účelem znemožnění identifikace pachatele, ačkoliv trestný čin samotný je již znám.²⁵⁹ U „umožňovací“ vraždy jsme v předchozím odstavci říkali, že je tím zavrženíhodnější, čím méně závažný čin má umožnit. Jak je to ale s vraždou „zakrývací“? Ačkoliv nenalzáme jednoznačnou odpověď, zkusme se nad tím zamyslet. Pokud by tomu bylo opačně než u „umožňovací“ vraždy, potom by byla zavrženíhodnější vražda zakrývající závažnější trestný čin. Takové pojetí poskytuje větší ochranu tam, kde je pravděpodobnější, že k zakrytí vraždou dojde, tj. u závažnějších činů. Jde tak o demotivaci pachatele i o důraz na řádné vyšetření závažnější kriminality. Na druhou stranu by mohlo být argumentováno, obdobně jako v odstavci předchozím, větší zavrženíhodností zakrývání méně závažného činu, neboť takové jednání prokazuje nebezpečnost pachatele i jeho pohrdání lidským životem.

²⁵⁵ Rozhodnutí BGH ze dne 27. 1. 1956, sp. zn. 2 StR 432/55 (BGHSt 9, 180). Převzato z: LACKNER, KÜHL: *Strafgesetzbuch, Kommentar*. München: 2011, s. 977.

²⁵⁶ WESSELS, HETTINGER: *Strafrecht, Besonderer Teil/1*. Heidelberg: 2006, s. 37.

²⁵⁷ Rozhodnutí BGH ze dne 18. 5. 2000, sp. zn. 4 StR 647/99 (BGHSt 46, 73). Dostupné na: www.hrr-strafrecht.de.

²⁵⁸ KINDHÄUSER, NEUMANN, PAEFFGEN: *Strafgesetzbuch, Band 2*. Baden-Baden: 2013, s. 1620.

²⁵⁹ Rozhodnutí BGH ze dne 17. 5. 2011, sp. zn. 1 StR 50/11 (BGHSt 56, 239). Dostupné na: openjur.de.

Podle našeho mínění jde o značně kontroverzní úvahy, kde není snadné určit nějaké obecné pravidlo.

Německá úprava se rovněž zabývá vraždou v úmyslu zakrýt netrestné jednání. V případě vraždy zakrývající jednání, jež není trestné, se uvažuje o možné kvalifikaci jako „jiné nízké pohnutky“, tedy rovněž úkladné vraždy dle § 211 StGB.²⁶⁰

Oproti znakům v předchozí kapitole je zde německá úprava velmi podobná české, ačkoliv zařazení písm. e) do TZ českou úpravu jistým způsobem zkomplikovalo a přece jen ji německému pojetí oddálilo.

8. Majetkový prospěch jako pohnutka

V této a následující kapitole se budeme věnovat demonstrativnímu výčtu § 140 odst. 3 písm. j), jež nám definuje pohnutky, které jsou zavrženíhodné. Písm. j) má povětšinou subsidiární charakter, jež se nejvíce projevuje u znaku „jiná zavrženíhodná pohnutka“. Tento znak je subsidiární jak k ostatním znakům písm. j), tak k celému § 140 odst. 3 TZ. Nad některými případy „jiné zavrženíhodné pohnutky“ a spácháním vraždy „v úmyslu zakrýt jiný trestný čin“ jsme se už zamýšleli v předchozích kapitolách, a proto už se jimi dále zabývat nebudeme. Naopak se zaměříme na znaky „v úmyslu získat majetkový prospěch“ a již zmiňovanou „jinou zavrženíhodnou pohnutkou“.

Naším předmětem zkoumání nyní bude vražda spáchaná „v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch“. Zařazení tohoto znaku do odst. 3 poukazuje na zavrženíhodnost takového hodnotového systému, který nadřazuje majetek (ať už v jakémkoliv množství²⁶¹) nad lidský život. V současné, jak se nám zdá, panekonomické době, kdy je na majetek kladen až deviantní důraz a kdy se neekonomické hodnoty v mnoha a mnoha případech stávají toliko prostředkem k

²⁶⁰ V literatuře nalezneme označení „motiv blízky motivu zakrývacímu“. KINDHÄUSER, NEUMANN, PAEFFGEN: *Strafgesetzbuch, Band 2*. Baden-Baden: 2013, s. 1598.

²⁶¹ Toto kritérium nemusí být úplně absolutní. Představíme-li si např. situaci v mezích nutné obrany, kdy je zastřelen zloděj prchající s celoživotními úsporami poškozeného. Otázkou, kterou na tomto místě nezodpovíme, je, zda jde v tomto případě o zájem na ochranu majetku jako takového, nebo jde spíše o zájem na důstojném životě, který však vyžaduje alespoň minimální finanční zázemí.

dosažení hmotných statků²⁶², se jeví ještě nezbytnějším nastavovat určité regulační mechanismy. Jedním z neúčinnějších nástrojů k těmto účelům je, troufáme si tvrdit, právo, pro nejzávažnější případy je zde právo trestní coby prostředek ultima ratio. Je-li pro majetek úmyslně zasažen objekt takového významu, jakým je lidský život, je zde skutková podstata vyjádřená v § 140 odst. 3 písm. j), resp. jeden z jejích alternativních znaků týkající se majetku.

Historické úpravy věnují vraždě pro majetek velkou pozornost. Zákon č. 117/1852 Sb. zahrnuje ve dvou ze tří kvalifikačních okolností majetkový motiv, přičemž rozlišuje vraždu loupežnou a vraždu zjednanou. V § 216 odst. 2 zákona č. 86/1950 Sb. nalézáme mj. loupežnou vraždu. Novelou 175/1990 Sb. se majetkový motiv dostal i do zákona č. 140/1961 Sb. prostřednictvím znaku „v úmyslu získat majetkový prospěch“.

Vraždu v „úmyslu získat majetkový prospěch“ si můžeme představit zejména jako vraždu loupežnou či jako vraždu nájemnou. Dalším případem může být vražda jako zapříčinění právní skutečnosti, jejímž právním následkem je za normálních okolností majetkový prospěch (vražda pro dědictví, vražda věřitele, vražda osoby oprávněné z věcného břemene atd.). Může se, jak celý název tohoto znaku napovídá, jednat jak o majetkový prospěch vraha, tak i jiné osoby (př. manželka, která má vědomost o existenci závěti, v níž není zmíněna, zavraždí manžela, aby vše zdědil jejich syn). Výklad znaku „v úmyslu získat majetkový prospěch“ se v podstatě rovná vraždě pro majetek (ať už jej získá kdokoliv), zavrženíhodnost je zde v majetku jako motivu. Charakteristický případ vraždy „v úmyslu získat majetkový prospěch“ obecně (resp. jejího pokusu) z poslední doby máme zde: Obviněný dlužil poškozenému peníze. Byl opakovaně upomínán a opakovaně tvrdil, že dluh splatí. Neměl ovšem dostatek financí, a tak se rozhodl vyřešit tuto situaci zavražděním poškozeného a bodl jej nožem do žeber.²⁶³ Majetkovou vraždou však nebude vražda, v níž sice hraje roli majetek, ale toliko jako předmět hádky (skutečným motivem jsou např. osobní neshody), v rámci níž k vraždě dojde, protože zisk majetkového prospěchu zde není motivem.²⁶⁴ My si

²⁶² Srov. GRIVNA, T.; SCHEINOST, M.; ZOUBKOVÁ, I. a kol.: *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 272.

²⁶³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 12. 2011, sp. zn. 3 Tdo 1491/2011. Dostupné na: www.nsoud.cz.

²⁶⁴ Vizme Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 3. 2013, sp. zn. 3 Tdo 239/2013. Dostupné na: www.nsoud.cz.

majetkovou vraždu podrobněji představíme na vraždách loupežných a nájemných. Oba tyto druhy zjištěné vraždy nesou určitá specifika, zároveň však na nich lze demonstrovat obecné problémy, jež jsou vraždám „v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch“ společné.

8.1 Loupežná vražda

První zastávku učiníme u loupežné vraždy. Vrah jiného usmrtí, aby mohl jinému (ne nutně zavražděnému) vzít jeho majetek. Obecným problémem může být vztah znaku „v úmyslu získat majetkový prospěch“ k ostatním znakům písm. j). Vraždu pro majetek chápeme jako speciální vůči vraždě k usnadnění jiného trestného činu, takže vražda v úmyslu usnadnit si obohacovací trestný čin zpravidla bude majetkovou vraždou. Zajímavější bude vztah s vraždou zakrývací. Dle našeho mínění nelze stanovit obecné pravidlo, který typ vraždy byl spáchán, jelikož rozhodující bude subjektivní vnímání pachatele. Představme si pachatele přecházejícího s cizím majetkem. Usmrtí-li své pronásledovatele v úmyslu uchovat si tento majetek, půjde o majetkovou vraždu, usmrtí-li naopak během útěku např. starou a slabou osobu, aby nevypovídala jako svědek, půjde o vraždu zakrývací.

K souběhu majetkové vraždy a loupeže, se vyjádřila judikatura: Jednočinný souběh trestného činu vraždy „v úmyslu získat majetkový prospěch“ (§ 140 odst. 3 písm. j) TZ) je vyloučen nejen s trestným činem loupeže (§ 173 odst. 1), ale i kvalifikovanou skutkovou podstatou loupeže podle § 173 odst. 2 písm. b) i písm. c), a to z důvodu speciality.²⁶⁵ V novém rozhodnutí není skutek kvalifikován jako souběh majetkové vraždy a § 173 odst. 1, odst. 3 TZ.²⁶⁶ Nejvyšší soud, žel, ani v jednom případě nemožnost souběhu vraždy s § 173 odst. 1, odst. 2 písm. c), resp. odst. 3 TZ neodůvodňuje. Vyloučení souběhu se nám však nejeví tak samozřejmé, jak by se mohlo zdát. S vyloučením souběhu s prostou loupeží souhlasíme bez dlouhého přemýšlení, ačkoliv i v tomto případě by souběh měl být teoreticky možný, pokud by loupežná vražda byla výrazně závažnější než ostatní vraždy pro majetek, loupežnou vraždu však takto závažnější neshledáváme. Zajímavější jsou úvahy o souběhu s loupeží při

²⁶⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 5. 1991, sp. zn. 3 To 19/91, uveřejněno pod č. 27/1992 Sb. rozh. tr. Dostupné v: DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví/Nutná obrana*. Praha: ASPI, 2007, s. 43 – 47.

²⁶⁶ 8 Tdo 511/2015.

způsobení značné škody²⁶⁷ (§ 173 odst. 1, odst. 2 písm. c) TZ), neboť značná škoda rozhodně není konzumována vraždou (vzpomeňme na výše řešený případ, kdy byl obviněný uznán vinným pokusem vraždy na dvou osobách a poškození cizí věci při spáchání škody 24 000 Kč²⁶⁸). Při právní kvalifikaci má být zpravidla použito všech ustanovení, která na daný případ dopadají²⁶⁹ a majetková vražda dle dikce zákona nezahrnuje způsobení značné škody (či získání značného prospěchu); písm. j) tak chrání kvalitu (pro majetek), zatímco § 173 odst. 2 písm. c) chrání kvantitu, navíc je vražda pro velké množství peněz lákavější, takže by zasluhovala zvláštní ochrany (jednočinného souběhu). K tomu si uvědomme, že loupež podle § 173 odst. 1, odst. 2 písm. c), odst. 4 TZ asi také nebude z nějakého důvodu kvalifikována „jen“ dle § 173 odst. 1, odst. 4 TZ. Tyto důvody by hovořily pro jednočinný souběh vraždy s loupeží (§ 173 odst. 1, odst. 2 písm. c) TZ), jiné důvody hovoří pro jeho vyloučení. Můžeme argumentovat specialitou, protože vražda pro majetek zahrnuje jakoukoliv hodnotu, neboť podle smyslu a účelu se v daném případě nelze držet formalisticky pojatého jazykového výkladu. Takovému názoru by dle našeho cítění odpovídala i těžká určitelnost toho, zda je zavrženíhodnější zavraždit někoho pro hodně peněz, či pro bagatelní částku. Použijeme-li též nějaký systematický argument, musíme říci, že u nájemné vraždy či vraždy pro dědictví se patrně žádná obdobná možnost souběhu nevyskytuje, navíc loupežná vražda není a priori zavrženíhodnější než tyto způsoby obohacení. My tak nezaujímeme jednoznačné stanovisko, obě pojetí (a priori) považujeme stran vhodnosti zhruba za rovnocenná, judikatura však jednočinný souběh vyloučila, proto je vhodnější pokračovat v nastoupeném kurzu a jednočinný souběh vraždy pro majetek a loupeže (včetně kvalifikované) zcela vyloučit.

Nyní věnujme naši pozornost otázce nepravé konkurence (a též vícečinné konkurence) majetkové vraždy a krádeže či loupeže. Loupež je díky své předčasné dokonanosti komplikovaná, a proto nejprve zkoumejme nepravou konkurenci s krádeží. Problém nám krásně osvětluje následující příklad, jež jsme pro naše účely zestručnili: Petr vtrhl do domu, kde chtěl krást, ale ještě než krádež dokončil, všimla si zloděje majitelka domu a začala křičet. Petr ji usmrtil, poté pokračoval v krádeži, kterou

²⁶⁷ Totéž platí pro škodu velkého rozsahu.

²⁶⁸ 4 Tdo 795/2014.

²⁶⁹ JELÍNEK a kol.: *Trestní právo hmotné*. Praha: 2014, s. 346.

následně dokonal. Takový případ je dle autorů nutno posoudit jako majetkovou vraždu (ještě v souběhu s porušováním domovní svobody).²⁷⁰ Proč by takové konání nešlo posoudit jinak? Vícečinný souběh pokusu krádeže a loupežné vraždy nepřichází v úvahu, tudíž nelze uvažovat ani o vraždě zakrývací. Zásadním určením pro souběh je následek. Petr od začátku do konce směřoval k dokonání krádeže a svého cíle se po celou dobu nevzdal, příčinná souvislost tak nebyla přerušena a krádež se jako pověstná červená nit táhne celým Petrovým jednáním. Představíme-li si krádež jako řetízek, pak je loupežná vražda přívěskem na tomto řetízku. Řetízek je neporušený, jde tedy o jeden skutek, máme zde tak případ zdánlivé konkurence krádeže a loupežné vraždy. Loupežná vražda je speciální vůči krádeži, a tak se jedná toliko o vraždu dle § 140 odst. 3 písm. j) TZ. Obdobný případ, kdy je však místo vraždy na krádež „zavěšena“ loupež, máme v judikatuře.²⁷¹

V tomto odstavci nás bude zajímat vztah loupežné vraždy a loupeže z hlediska konkurence nepravé (či vícečinné). Seznamme se s judikátem, jenž se sice rozsahem okrajově, ale významem znatelně týká vícečinného souběhu vraždy pro majetek s loupeží: Obviněný se dopustil trestného činu loupeže (§ 173 odst. 1), po jeho dokonání byl pronásledován. Aby zastrašil své pronásledovatele, během útěku na ně několikrát vystřelil. Městský soud posoudil střelbu jako další skutek, který naplňoval znaky skutkové podstaty vydírání dle § 175 odst. 1, odst. 2 písm. c). Státní zástupkyně podala odvolání v neprospěch obviněného. Souhlasila s rozdělením jednání na dva skutky, navíc souhlasila s kvalifikací prvního skutku, avšak druhý skutek podle ní naplňoval znaky pokusu vraždy pro majetkový prospěch (písm. j), neboť v jednání obviněného shledávala srozumění se smrtelným následkem. Vrchní soud zrušil rozsudek Městského soudu. Podle odvolacího soudu šlo v daném případě o jediný skutek (posouzen jako loupež dle § 173 odst. 1), protože zločin loupeže je speciální k trestnému činu vydírání a jejich jednočinný souběh je vyloučen. Podle soudu nebyl obviněný srozuměn se smrtí pronásledovatelů, navíc ve chvíli, kdy se dopouštěl domnělého vydírání, byla stále ještě dokončována loupež. Bylo by absurdní, kdyby bylo téměř každé jednání

²⁷⁰ GRIVNA, T.; VOKOUN, R.; NOVOTNÝ, O. a kol.: *Sbírka klauzurních prací z trestního práva hmotného a procesního*. 3. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011. Příklad č. 18, Tři kamarádi, s. 130an.

²⁷¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 12. 2004, sp. zn. 5 Tdo 1383/2004, uveřejněno pod č. 41/2005 Sb. rozh. tr. Dostupné na: www.nsoud.cz.

pronásledovaného lupiče posouzeno jako trestný čin vydírání. Pokud by ovšem byl pachatel srozuměn se smrtí pronásledovatelů, potom by dal odvolací soud za pravdu státní zástupkyni a čin by kvalifikoval jako vraždu pro majetek dle písm. j).²⁷² Z dikce soudu ovšem není úplně jasné, zda by v takovém případě posoudil trestný čin jako dva skutky. V *Trestněprávní revue* opatřil tento judikát vysvětlující poznámkou Dr. Fastner: Pokud by měl pachatel v úmyslu usmrtit své pronásledovatele, půjde o jeden skutek majtkové vraždy. Kdyby se tento úmysl u pachatele vyskytl až po dokonání, ale před dokončením loupeže, půjde o skutky dva.²⁷³ Předně si musíme uvědomit, že tím, co nám od sebe odděluje jednotlivé skutky, je následek.²⁷⁴ Jak Jelínek zdůrazňuje, rozhodným pro jednotu skutku není ani cíl.²⁷⁵ Tento poznatek nám velmi pomůže právě při hodnocení souběhu u předčasně dokonáných trestných činů. Pokud pachatel před dokonáním trestného činu pojme nějaký cíl, pak dokončování trestného činu spoluvytváří jeden skutek, a to za předpokladu, že se pachatel pohybuje v hranicích trestného činu, jenž byl dokonán, když ale pachatel po dokonání, ale před dokončením trestného činu učiní exces ze skutkové podstaty, jež byla dokonána, půjde o nový skutek.²⁷⁶ Budeme-li důsledně aplikovat nauku a judikaturu týkající se jednoty skutku, pak musíme s rozhodnutím Vrchního soudu ve světle poznámky Dr. Fastnera souhlasit.

Zamysleme se ještě nad problematikou souběhu vraždy a kvalifikované loupeže, kdy použijeme „logiku“, již jsme použili v předchozím odstavci.²⁷⁷ Jako příklad si dejme loupež, již byla způsobena značná škoda (§ 173 odst. 1, odst. 2 písm. c) TZ). U zavinění k okolnosti zvláště přitěžující zpravidla stačí nedbalost (§ 17 TZ), takže když před dokonáním loupeže dle odst. 1 pachatel měl a mohl vědět o způsobení značné škody,

²⁷² Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 7. 2011, sp. zn. 2 To 54/2011. Dostupné v: *Trestněprávní revue*. 2011, roč. 10, č. 10, s. 305 – 307.

²⁷³ *Trestněprávní revue*. 2011, roč. 10, č. 10, s. 307.

²⁷⁴ JELÍNEK a kol.: *Trestní právo hmotné*. Praha: 2014, s. 345.

²⁷⁵ *Ibid.*

²⁷⁶ Budeme-li důslední, musíme takto postupovat i v případě pokračování trestného činu (§ 116 TZ).

Dejme tomu, že máme např. deset dílčích útoků a po pěti z nich je trestný čin dokonán. Byl-li pachatel do dokončení pátého dílčího útoku alespoň v hrubých rysech srozuměn s dalším trestným činem, půjde o jednočinný souběh s tímto trestným činem. Naopak, kdyby srozumění pachatele s jiným trestným činem zahrnoval až šestý a další dílčí útok, půjde o souběh vícečinný. Následek totiž nastal dokončením pátého dílčího útoku.

²⁷⁷ Po způsobení následku (tj. po dokonání trestného činu) nastává z hlediska dalších trestných činů nový skutek, a to i před dokončením jednání. Z toho, co už bylo dokonáno, však samozřejmě nenastane nový skutek pouhým dokončováním (vizme judikát výše 2 To 54/2011, kdy dokončování loupeže není kvalifikováno jako trestný čin vydírání v rámci nového skutku).

pak je čin dokonán až jejím způsobením. Pokud před způsobením značné škody (dokonáním) vygraduje pachatel situaci tak, že bude srozuměn se smrtí jiného, půjde o vraždu pro majetek (či její pokus), tj. toliko o jeden skutek (i jeden trestný čin). V případě, kdy ke způsobení značné škody nakonec nedojde, se bude postupovat následovně: Pokud je pachatel před okamžikem, kdy by byla dokonána loupež dle odst. 1, alespoň v hrubých rysech srozuměn se způsobením značné škody, pak půjde o jeden skutek, až do chvíle, kdy bude s pokusem skončeno. Až do této chvíle by byl pachatel odpovědný toliko za loupežnou vraždu, kdyby jeho jednání v této době vygradovalo až ke srozumění se smrtelným následkem.

8.2 Nájemná vražda

Nyní se stručněji zaměříme na nájemnou vraždu. Tu měl Šámal zařazenu coby „vraždu na objednávku“ jako zvláštní znak v Osnově²⁷⁸, ale nakonec se do textu TZ nedostala. V tomto případě nezíská pachatel majetkový prospěch od poškozeného, ale od objednatele, nicméně, u majetkové vraždy není relevantní, od koho bude prospěch získán. Nájemná vražda je však velmi zajímavá, co se týče postavení návodce (resp. organizátora). Účastník obecně nemusí mít z majetkové vraždy prospěch, aby byl jeho čin kvalifikován dle písm. j), ale stačí jeho srozumění s tím, že jde o takovou vraždu.²⁷⁹ U nájemné vraždy však postavení návodce vykazuje zajímavý paradox, neboť je často tím, kdo majetkové plnění poskytuje, a tak má z vraždy nezřídka majetkovou ztrátu, ale ani tato okolnost nemá na postavení návodce vliv. Klíčovým argumentem pro tento závěr je pojetí návodu v českém trestním právu, jež je založeno na akcesoritě účastenství (odvození právní kvalifikace návodce od činu hlavního pachatele). Pojetí akcesority je celkem formální, výjimky se vyskytují zřídka. Příkladem takové výjimky je návodce, kterému nesvědčí privilegující okolnosti § 141 (zabití), ale navedenému pachateli takové okolnosti svědčí, tehdy hlavní pachatel spáchá zabití, ale návodce bude trestně odpovědný za návod k vraždě.²⁸⁰ Nevidíme však žádný důvod, který by návodci, iniciátorovi nájemné vraždy, svědčil oproti hlavnímu pachateli. Takovéto stanovisko rovněž zaujímá judikatura (v uvedeném případě půjde o pokus návodu, tedy přípravu

²⁷⁸ ŠÁMAL: *Osnova trestního zákoníku 2004 – 2006*. Praha: 2006, s. 147.

²⁷⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 11. 2009, sp. zn. 3 Tdo 692/2009, uveřejněno pod č. 8/2011 Sb. rozh. tr. Dostupné na: www.nsoud.cz.

²⁸⁰ Srov. s obdobným závěrem u vraždy novorozence matkou: 8 To 13/53.

dle § 20 TZ)²⁸¹: Obviněný si najal dvě osoby, aby usmrtily jeho otce. Tyto osoby však od počátku neměly v úmyslu vraždu spáchat, to však obviněný nevěděl. Soud konstatoval, že motiv obviněného „nemusel být primárně zisťný, postačuje, když tato zisťnost je v jeho činu významným způsobem obsažena“²⁸² a že obviněný „od počátku připravoval nájemnou vraždu, tedy vraždu za úplatu, v úmyslu získat majetkový prospěch, byť by prospěch byl získán jinými osobami.“²⁸³ Obviněný tak byl odsouzen za přípravu vraždy pro majetkový prospěch. Tento případ byl posuzován ještě za účinnosti trestního zákona 140/1961 Sb., trestní zákon neobsahoval výslovně, zda musí jít o vlastní majetkový prospěch, čili nic. Tím spíše bude u nájemné vraždy návodce ve výše zmíněném případě trestný za majetkovou vraždu podle platné právní úpravy, která výslovně uvádí zisk majetkového prospěchu „pro sebe nebo jiného“, navíc se v rámci zvráceného morálního cítění návodce opravdu může jednat o majetkový prospěch, neboť odstranění poškozeného pro něj má větší cenu, než kolik za provedení vraždy zaplatil. Trestní právo by však mělo proti projevům zvráceného myšlení bojovat, a tudíž nepřistupovat na zvrácené subjektivní vnímání pachatelů.

V rychlosti si zkusme nastínit problém jednočinného souběhu nájemné vraždy a neoprávněného podnikání (§ 251 TZ), neboť někteří nájemní vrazi by mohli být činní tak často, až by jejich konání vykazovalo rysy podnikání. Podobně jako u loupeže bychom se mohli ptát, zda by byl možný jednočinný souběh s kvalifikovanou skutkovou podstatou v případě získání značného prospěchu. Tím se citelně oslabuje jeden z našich argumentů proti souběhu vraždy pro majetek a kvalifikované loupeže, poněvadž i u jiných majetkových vražd by se dalo o souběhu uvažovat. Konečně i u vraždy pro dědictví by se dalo uvažovat o souběhu s podvodem (§ 209 TZ), když občanský zákoník (89/2012 Sb.) v § 1481 stanoví, že nedědí mj. ten, kdo se dopustil úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, leč by mu zůstavitel výslovně odpustil. Pachatel o tomto ustanovení ví a už při přípravě vraždy přemýšlí, jak by ostatní dědice uvedl v omyl (např. fingováním sebevraždy poškozeného), čímž by se obohatil a ostatním způsobil

²⁸¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 6. 1997, sp. zn. 3 To 41/97, uveřejněno pod č. 46/1998 Sb. rozh. tr. Dostupné v: DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví/Nutná obrana*. Praha: ASPI, 2007, s. 73 – 76.

²⁸² Ibid.

²⁸³ Ibid.

škodu. Otázkou tak zůstává, zda má být majetková vražda speciální i k těmto trestným činům.

8.3 Zabití v úmyslu získat majetkový prospěch?

Tato podkapitola bude stručná, poněvadž je-li motivem majetek, pak těžko hledat privilegující okolnosti dle § 141 TZ. Přesto nalézáme jeden možný specifický případ jednání, jež by za běžných okolností spadalo pod majetkovou vraždu, ale v konkrétním případě bychom případ posoudili jako zabití.

Představme si pachatelku, jež je dlouhodobě a krutě týrána svým manželem. Pachatelka je zoufalá a rozhodne se svého manžela usmrtit, brzy ovšem zjistí, že je na to příliš slabá, a to i psychicky, takže požádá o pomoc souseda, jenž váhá. Následně mu žena nabídne odměnu, pokud ji manžela zbaví. Soused má ženu rád, chtěl by jí pomoci, ale usmrtit jejího muže se zdráhal, až když přišla finanční nabídka, rozhodl se ženě přání splnit a manžela usmrtil.

Žena formálně naplňuje znaky majetkové vraždy jako účastník ve formě návodu (§ 24 odst. 1 písm. b) k § 140 odst. 3 písm. j) TZ), dle našeho mínění by však měla být trestně odpovědná za zabití. V konkrétním případě jí nemůže být přičítáno k tíži, že si na vraždu najala jiného, protože tento fakt zde poukazuje na její neschopnost něco takového spáchat.

U souseda nalezneme dvojí motiv. Jedním je snaha pomoci týrané ženě (předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného), druhý představuje finanční odměna. V takovém případě bude soud v nezáviděníhodné pozici, kdy bude muset určit, jaký motiv převažoval.

8.4 Vražda a majetek v Německu

V německém právu je vražda pro majetek charakterizována jako vražda z lakoty (hamižnosti, Habgier). Literatura zmiňuje tři základní typy majetkové vraždy, jde o loupežnou vraždu, nájemnou vraždu a vraždu pro dědictví či životní pojistku.²⁸⁴

Úprava majetkové vraždy v Německu je tak ve výraznějších rysech velmi podobná úpravě české.

²⁸⁴ KINDHÄUSER, NEUMANN, PAEFFGEN: *Strafgesetzbuch, Band 2*. Baden-Baden: 2013, s. 1591.

9. „Zbytkový“ kvalifikační znak u vražd

9.1 Jiná zavrženíhodná pohnutka

Věnujme se poslednímu znaku kvalifikované skutkové podstaty § 140 odst. 3 TZ, jímž je „jiná zavrženíhodná pohnutka“, kterýžto znak dává celému odstavci demonstrativní charakter. Přestože se musí dbát na zásadu *nullum crimen sine lege certa*, nelze všechny možné zvláště přitěžující znaky explicitně vyjádřit v odstavci 3, naopak výše zmíněná zásada by mohla být prolomena, pokud by se odstavec 3 stal díky své kazuističnosti značně nepřehledným. Jiné mínění stran demonstrativního výčtu má Zapletal, když ve své práci zdůrazňuje nutnost taxativního výčtu zvláště přitěžujících znaků vražd: „Ze zorného úhlu právní jistoty a jednoty rozhodování je dále žádoucí uplatňovat **taxativní výčet znaků skutkové podstaty**.“²⁸⁵ Naopak Eysselt je zastáncem demonstrativního výčtu zavrženíhodných pohnutek, když taxativní řešení považuje za rigidní a neúplné.²⁸⁶

Uvážíme-li historické právní úpravy, zjistíme i tam demonstrativní rysy. Zákon č. 117/1852 ř. z. v § 135 odst. 1 typizuje úkladnou vraždu, již je možné spáchat jedem či „jinak potměšilým způsobem“, zákon č. 86/1950 Sb. jde ještě mnohem dál směrem k demonstrativnosti, když v § 216 odst. 2 písm. c) uvádí znak „jiná zvláště přitěžující okolnost“. Trestní zákon č. 140/1961 Sb. velmi dlouho obsahoval jen lakonickou úpravu vraždy (§ 219), soudům tak bylo dáváno extrémně široké pole působnosti, což bylo v případě takto závažného trestného činu krajně nežádoucí. Ke změně došlo novelou č. 175/1990 Sb., kdy se k nečleněnému § 219 přidal odst. 2, který mj. zakotvil „jinou zvláště zavrženíhodnou pohnutku“. Tento znak je užší než v zákoně č. 86/1950 Sb., přesto se nám jeví jako plně postačující. Současný trestní zákoník v tomto ohledu víceméně převzal úpravu § 219 odst. 2 trestního zákona z roku 1961, avšak místo „jiné zvláště zavrženíhodné pohnutky“ obsahuje znak „jiná zavrženíhodná pohnutka“. Tato změna nastala patrně proto, že „zvláště zavrženíhodná pohnutka“ je jednou z podmínek uložení trestu odnětí svobody na doživotí (§ 54 odst. 3 písm. a) TZ), a tak by mohly

²⁸⁵ ZAPLETAL: *Úmyslná usmrcení*. Praha: 1980, s. 76n.

²⁸⁶ EYSSELT: *Úmyslná usmrcení. Právník*. 1948, roč. 87, č. 1, s. 12.

nastat nejasnosti v případě souběžné právní kvalifikace (zásada ne bis in idem).²⁸⁷ Stejný důvod ostatně naznačuje Šámal, byť tak nečiní explicitně.²⁸⁸

Povahu „jiné zavrženíhodné pohnutky“ nám může přiblížit starý, leč v tomto kontextu dobře použitelný dokument Nejvyššího soudu ČSSR z roku 1976: Mezi zvlášť zavrženíhodné pohnutky je řazena ziskuchtivost, „pomstychtivost a vůbec pohnutky, které zpravidla svědčí o morální zvrhlosti, bezcitnosti, bezohledném sobectví a o naprosté neúctě pachatele k lidskému životu.“²⁸⁹ Mezi takové pohnutky však nepatří ty, „které mají podklad v přirozených citech člověka (např. žárlivost) nebo ve stavu okamžitého afektu, v dlouhodobé stressové situaci, v napětí v meziosobních vztazích apod.“²⁹⁰ Další poznámku věnuje Nejvyšší soud zejm. sexuálně motivovaným vraždám: „Jestliže pohnutka činu pramení z deviantního pudového založení (sexuální úchylky, např. pedofilie, sadismus) pachatele, nelze v takových případech usuzovat na zvláštní zavržitelnost pohnutky, která je dána biologicky, bez viny pachatele. Naproti tomu bude možno uvažovat o takovém charakteru pohnutky tehdy, jestliže u pachatele jinak sexuálně normálního pohnutka vyplynula z jeho sexuální nevázanosti, zvrhlosti či zvrácenosti.“²⁹¹ Tolik dokument Nejvyššího soudu.

K dokumentu musíme uvést několik málo poznámek. Ziskuchtivost v současné úpravě patří pod „úmysl získat majetkový prospěch“, a tak nejde o „jinou zavrženíhodnou pohnutku“. Nejvyšší soud ČSSR ve svém materiálu charakterizoval „zvlášť zavrženíhodnou pohnutku“, což byla jedna z podmínek uložení trestu smrti (§ 29 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb.), dnes je tento znak jednou z podmínek uložení výjimečného trestu odnětí svobody na doživotí (§ 54 odst. 3 TZ). I když znak „jiná zavrženíhodná pohnutka“ se jazykově liší od „jiné zvlášť zavrženíhodné pohnutky“, Šámal²⁹² i soudy²⁹³ se pro výklad znaku „jiná zavrženíhodná pohnutka“ inspirují (ať už přímo či nepřímo) materiálem Nejvyššího soudu ČSSR, jenž však popisuje znak „zvlášť

²⁸⁷ Srov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 2. 2015, sp. zn. 7 Tdo 1608/2014. Dostupné na: www.nsoud.cz. Zde soud výslovně odkazuje na jazykovou distinkci mezi „zavrženíhodnou“ (písm. j) TZ) a „zvlášť zavrženíhodnou pohnutkou“ (§ 54 odst. 3 písm. a) TZ).

²⁸⁸ ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník II*. Praha: 2012, s. 1478.

²⁸⁹ Tpjf 30/76.

²⁹⁰ Ibid.

²⁹¹ Ibid.

²⁹² ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník II*. Praha: 2012, s. 1478.

²⁹³ 3 Tdo 964/2012.

zavrženíhodná pohnutka“. Oba znaky (i přes nově kodifikovanou formální jazykovou odlišnost) tak působí jako znaky shodné. Porušuje tedy souběžná právní kvalifikace „jiné zavrženíhodné pohnutky“ (v případě viny) a „zvlášť zavrženíhodné pohnutky“ (v případě trestu) zásadu *ne bis in idem*? Abychom odpověděli záporně (minimálně *de lege lata*), pohledme na judikát Nejvyššího soudu, z něhož je v této práci čerpáno ve značné míře: Není v rozporu se zásadou *ne bis in idem*, pokud je přitěžující okolnost přičtena pro posouzení viny (zavrženíhodná pohnutka, resp. surový a trýznivý způsob) a poté je pro posouzení existence okolností rozhodných pro uložení výjimečného trestu (§ 54 TZ) zároveň přičtena jiná okolnost (zvlášť zavrženíhodná pohnutka, resp. zvlášť zavrženíhodný způsob provedení činu), protože v případě okolností dle § 54 se soud zabývá tím, v jaké intenzitě byly znaky kvalifikující vinu naplněny.²⁹⁴

9.1.1 msta

Jako „jinou zavrženíhodnou pohnutku“ můžeme hodnotit pomstu. V § 42 TZ nalezneme mezi přitěžujícími okolnostmi demonstrativní výčet zvlášť zavrženíhodných pohnutek, jenž je s jedinou významnou výjimkou obsahově shodný s § 140 odst. 3 písm. j). Tuto výjimku představuje výslovné uvedení znaku „z pomsty“. Z toho lze usuzovat, že „jiná zavrženíhodná pohnutka“ zahrnuje i pomstu. Jaké jednání je ovšem pomstou? Výše citovaný materiál Nejvyššího soudu uvádí „pomstychtivost“, přičemž vylučuje „žárliivost“ jako emoční stav mající původ v přirozených citech člověka. Není však jistá „proporční“ míra pomsty také takovým emočním stavem? V obecném povědomí má stále značný význam starozákonní tradice odplaty (např. souhlas se znovuzavedením trestu smrti značné části obyvatel). Při uznání principu racionality zákonodárce, musíme konstatovat, že lid prostřednictvím svých svobodně zvolených zástupců něco sledoval, když pomstu uvedl v § 42, nikoliv však § 140 odst. 3 písm. j). Nejsme v této věci zastánci absolutního řešení, neboť dle našeho názoru nelze pomstu a priori podřadit pod písm. j), či ji vyloučit. „Pomsta“ v rámci písm. j) však nebude moci být hodnocena jako pomsta, ale jako „jiná zavrženíhodná pohnutka“. Jen taková pomsta, jež zároveň „*svědčí o morální zvrhlosti, bezcitnosti, bezohledném sobectví a o naprosté neúctě pachatele k lidskému životu*“²⁹⁵, je způsobilá naplnit znak „jiná zavrženíhodná pohnutka“ písm. j). Konečně, pokud bychom chtěli zaujmout opravdu extenzivní výklad pojmu „pomsta“,

²⁹⁴ 4 Tdo 1186/2014.

²⁹⁵ Tpjf 30/76.

museli bychom pod něj podřadit velké množství vražd, které nejsou ve srovnání s jinými vraždami nikterak zavrženíhodnější.

Za nejhorší případy pomsty považujeme vraždy, kdy je nějaká (často bezbranná) osoba usmrcena proto, aby se pachatel pomstil někomu jinému. Pachatelovým primárním cílem je zde nesmírné psychické utrpení pozůstalých ze ztráty milované osoby, vražda je zde jen prostředkem k utrpení, lidský život je tak zmařen s naprostou neúctou a morální zvrhlostí. Taková pomsta je zcela bezpochyby zavrženíhodnou pohnutkou. Typický příklad takové pomsty najdeme v už zmiňovaném judikátu: Obviněný se ze msty a žárlivosti rozhodl usmrtit členy rodiny nového přítele své bývalé družky. Nakonec se mu podařilo usmrtit tři osoby. Bývalá družka ani její přítel nebyli na místě činu v době vraždy přítomni.²⁹⁶ Dalším případem usmrcení za účelem pomsty třetí osobě může být vražda společného dítěte: Obviněná měla s otcem jejich nezletilé dcery spory. Ty se týkaly jeho styku s nezletilou. Obviněná se ze msty rozhodla spáchat vraždu a zároveň sebevraždu. Chtěla, aby měl otec výčitky svědomí a aby svou dceru už nikdy neviděl. Obviněná tak vyskočila z okna, přičemž dceru držela v náručí. Dceři se téměř nic nestalo, obviněná přežila s doživotními následky.²⁹⁷

9.1.2 sexuální motivace

Dalším případem, který můžeme subsumovat pod „jinou zavrženíhodnou pohnutku“ je např. sexuální motivace. Nejedná se o vraždy zakrývací, které mají zakrýt sexuální trestný čin či jiné sexuální chování. Zapletal rozlišuje tři druhy sexuálních vražd.²⁹⁸ Za prvé jde o případ, kdy už samotná vražda pachateli poskytuje sexuální uspokojení; za druhé se jedná o usmrcení, aby byl umožněn nekrofilní akt; za třetí dochází k vraždě během znásilnění, kdy se pachatel snaží dokončit své jednání, přičemž je srozuměn se smrtí oběti.²⁹⁹ Tyto druhy vražd jsou evidentně velmi vzácné a v naší práci jsme se setkali jen s vraždami, jež se snaží zakrýt pro pachatele nepřípustné sexuální chování. I v Zapletalově výzkumném souboru se sexuální vraždy vyskytovaly jen zřídka.³⁰⁰ Budeme-li se držet našich závěrů zmíněných u loupežných vražd, posoudíme jako sexuální vraždu (dle Zapletala třetího typu) i modifikaci jednání, které jinak uvádí

²⁹⁶ 7 Tdo 155/2013.

²⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2013, sp. zn. 7 Tdo 1120/2013. Dostupné na: www.nsoud.cz.

²⁹⁸ ZAPLETAL: *Úmyslná usmrcení*. Praha: 1980, s. 32.

²⁹⁹ Ibid.

³⁰⁰ Ibid.

Šámal jako příklad vícečinného souběhu³⁰¹: Pachatel se snaží znásilnit ženu, a když zjistí, že se mu to nepodaří, změní svůj záměr a ženu zavraždí, aby zakryl své předchozí trestné jednání. Pokud případ modifikujeme tak, že pachateli se nedaří vykonat soulož, a tak před dokonáním znásilnění vystupňuje svůj útok, až do takové intenzity, kdy je srozuměn se smrtí poškozené, přičemž jeho motiv je stále sexuální, půjde o jeden skutek posouzený jako vražda „z jiné zavrženíhodné pohnutky“ dle § 140 odst. 3 písm. j). Budeme-li se dále držet stejné logiky vyjádřené u loupežných vražd (vizme kap. 8), pak by v případě úmyslu vygradovat intenzitu útoku pojatého až po dokonání, ale před dokončením šlo o vícečinný souběh znásilnění a vraždy z jiné zavrženíhodné pohnutky. Pohybujeme se v náročných teoretických výšinách, kdy problém nemá jednoduché řešení, přesto se kloníme k výše uvedenému. Pokud je zásadním pro určení jednoty skutku následek, pak jednání, jež nastalo až po příchodu následku, bude součástí nového skutku, jelikož jednání, které nastalo až po následku, nemůže být jeho příčinou. Naopak, nenastal-li ještě následek (spojení pohlavních orgánů), spojoval by se nám v našem případě trestný čin znásilnění a sexuální vraždy v jednočinném souběhu, ale tento je z důvodu speciality vyloučen. Následkem je spojení pohlavních orgánů, k němuž se během páčání přidalo usmrcení. Z důvodu speciality půjde toliko o trestný čin vraždy dle písm. j).

9.1.3 osoba „překážející“

Poslední „jinou zavrženíhodnou pohnutkou“, jíž se budeme zabývat, je odstranění nepohodlné osoby (nikoliv však svědka). Usmrcení nepohodlné osoby jako potenciální okolnost zvláště přitěžující uvádí Zapletal, když sem ale řadí toliko vraždy osob coby překážek k uskutečnění záměrů a odmítá motivaci jako žárlivost, nenávisť či osobní neshody.³⁰² Osoba, na níž je možno takovou vraždu spáchat je dle něj dítě, manželka, milenka či sok.³⁰³ Těžko si však dovedeme představit např. vraždu soka bez žárlivosti, a proto nebudeme tedy tak striktní jako Zapletal a žárlivost (příp. osobní neshody) nebudeme z tohoto typu vražd a priori vylučovat.

Kdy může být usmrcení nepohodlné osoby jinou zavrženíhodnou pohnutkou? Odstranění nepohodlné osoby ze žárlivosti za běžných okolností nepovažujeme za

³⁰¹ ŠÁMAL a kol.: *Trestní právo hmotné*. Praha: 2014, s. 278.

³⁰² ZAPLETAL: *Úmyslná usmrcení*. Praha: 1980, s. 33.

³⁰³ *Ibid.*

zavrženíhodnou pohnutku, ale dle písm. j) bychom posuzovali jen zavrženíhodnou žárlivost. Tu si můžeme představit např. jako vraždu dítěte manželky (milény), kvůli němuž má pachatel pocit, že se mu jeho vyvolená dostatečně nevěnuje. Další období „odstraňující“ vraždy, kde pro změnu nemusí hrát roli žárlivost pachatele, si představujeme takto: Zbaví-li se pachatel manželky, aby měl volnou cestu k milence, bude třeba proporcionálně posoudit, nakolik byl pachatel veden zavrženíhodnou touhou odstranit člověka jako překážku, a nakolik byla vražda motivována osobními neshodami.

Na závěr konstatujeme, že konkrétní případy vražd k odstranění nepohodlné osoby mohou být podřazeny pod „jinou zavrženíhodnou pohnutku“, pokud ale ten, komu bude nějaká osoba překážet, najme k vraždě jinou osobu, bude odpovědný za návod k vraždě v úmyslu získat majetkový prospěch.

9.2 Privilegující aspekty některých podobných jednání

Zde zmíníme problematiku úmyslných usmrcení, která by mohla být kvalifikována jako ze msty, tedy „z jiné zavrženíhodné pohnutky“. Jak zmíněno výše, aby byla msta „jinou zavrženíhodnou pohnutkou“, musí jít o jednání zlé a nízké, neboť kdybychom chápali pomstu velmi široce, pak bychom pod ni museli zařadit i reakci na předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného, což nepřichází v úvahu. Pomsta však nesmí být jediným účelem usmrcení, abychom mohli případ subsumovat pod § 141 TZ.³⁰⁴

Žárlivost má také jinou povahu. Dle Zapletala žárlivost „obsahuje prvky nedůvěry, hněvu a egoismu“.³⁰⁵ Některý případ žárlivosti může spadat pod privilegující znaky § 141 TZ, např. nás napadají případy psychického týrání manžela ostentativními nevěrami apod.

Pojem „pomsta“ bývá v obecném jazyce chápán různě. Bez legální definice těžko můžeme stanovit nějaká obecná pravidla, a proto budeme muset v konkrétních případech zkoumat, zda jde o zlé a nízké jednání („jinou zavrženíhodnou pohnutku“), zda jsou přítomny privilegující okolnosti § 141 TZ nebo zda nejsou přítomny ani privilegující, ani kvalifikační okolnosti, a proto takto motivované úmyslné usmrcení posoudíme dle § 140 odst. 1 či 2 TZ.

³⁰⁴ 8 Tdo 1513/2012.

³⁰⁵ ZAPLETAL: *Úmyslná usmrcení*. Praha: 1980, s. 29.

9.3 Jiná nízká pohnutka a další znaky v německém právu

Tak jako TZ, stanoví i StGB velmi neurčitý znak, jež označuje jako „jinou nízkou pohnutku“. Nízká pohnutka obecně je Spolkovým nejvyšším soudem definována jako „pohnutka stojící dle obecného mravního hodnocení na nejnižším stupni, neboť je charakterizována bezuzdným a pudovým sobectvím, a proto je zavrženíhodná, ba hanebná.“³⁰⁶

Vražedná záliba (Mordlust) a vražda k uspokojení pohlavního pudu (tzv. Lustmord) jsou v německém StGB specifikovány jako zvláštní znaky § 211 StGB. Dle české úpravy by je bylo možno zařadit pod „jinou zavrženíhodnou pohnutku“.

O „vražednou zálibu“ jde, pokud pohnutka k vraždě vychází jen z přání, vidět někoho zemřít, takže jediným účelem jednání je usmrcení osoby jako takové.³⁰⁷ Příklady pohnutek takové vraždy jsou mj.: zvědavost, svévole či „zabití“ volného času.³⁰⁸ Striktně vzato tak nejde o zcela samoúčelné vraždy, jak naznačuje judikatura, ale vraždy za účelem povrchního uspokojení. Je ovšem pravda, že na rozdíl od většiny jiných vražd směřujících k uspokojení nějakých potřeb, zde dojde k uspokojení bezprostředně.³⁰⁹ Vraždu zcela bez motivu pak subsumuje judikatura pod „jinou nízkou pohnutku“.³¹⁰

Vražda k uspokojení pohlavního pudu je zdánlivě speciálním případem vražedné záliby, tak je tomu však jen v jedné ze tří základních variant této vraždy. Podle literatury jsou takovými vraždami: úmyslné usmrcení, které přímo uspokojuje sexuální pud, úmyslné usmrcení za účelem nekrofilního aktu a „běžné“ znásilnění, kdy je pachatel srozuměn se smrtí oběti jako s alternativním následkem svého počínání.³¹¹ Zcela shodné varianty sexuální vraždy uvádí Zapletal (vizme podkapitolu 9.1.2).³¹²

³⁰⁶ Rozhodnutí BGH ze dne 25. 7. 1952, sp. zn. 1 StR 272/52 (BGHSt 3, 132). Dostupné na: www.jurion.de.

³⁰⁷ Rozhodnutí BGH ze dne 15. 4. 1986, sp. zn. 1 StR 651/85 (BGHSt 34, 59). Dostupné na: www.jurion.de.

³⁰⁸ WESSELS, HETTINGER: *Strafrecht, Besonderer Teil/1*. Heidelberg: 2006, s. 30.

³⁰⁹ U jiných vražd zpravidla dochází k uspokojení potřeb nepřímo (např. zavraždí, aby uspokojil touhu po penězích či aby mohl nerušeně žít se svou milenkou; potřebu tedy uspokojí až vlastnictví peněz či nerušené milenecké soužití).

³¹⁰ Rozhodnutí BGH ze dne 19. 10. 2001, sp. zn. 2 StR 259/01 (BGHSt 47, 128). Dostupné na: www.hrr-strafrecht.de.

³¹¹ LACKNER, KÜHL: *Strafgesetzbuch, Kommentar*. München: 2011, s. 968.

³¹² ZAPLETAL: *Úmyslná usmrcení*. Praha: 1980, s. 32.

Pouze vraždu přímo uspokojující pohlavní pud můžeme chápat jako speciální případ vražedné záliby, zatímco zbylé dvě varianty směřují k uspokojení jinému.

Koncept „jiné nízké pohnutky“ § 211 StGB je velmi podobný konceptu „jiné zavrženíhodné pohnutky“ § 140 odst. 3 TZ, zejm. jde v obou případech o zlou pohnutku, jež není v daném paragrafu (příp. odstavci) výslovně zmíněna. V závislosti na znacích, které v úpravách výslovně zmíněny jsou, můžeme konstatovat mezi oběma úpravami některé odlišnosti.³¹³ Jako příklady „jiné nízké pohnutky“ se uvádí např. nenávisť, závist a vztek, jsou-li vyjádřením zavrženíhodného smýšlení.³¹⁴ Nezapomeňme, že obecný znak nízké pohnutky, jež máme definován v prvním odstavci této podkapitoly, musí být naplněn ve všech případech, kdy chceme o subsumpci pod „jinou nízkou pohnutku“ uvažovat.

10. Celostní pohled a některé úvahy de lege ferenda

V odstavci 3 máme v současné době demonstrativní výčet. Demonstrativnost výčtu však není bezbřehá, týká se totiž jen pohnutky, zatímco jiná kritéria jsou uvedena taxativně (př. předmět útoku).

V předchozích kapitolách jsme se konkrétně vyjadřovali k jednotlivým písmenům a znakům, nyní si tedy naše předchozí vývody shrňme. Písm. e) bychom přece jen z odst. 3 vyškrtli, neboť zakrývací vraždy dosavadní judikatura velmi dobře ošetřila (včetně zakrytí netrestných jednání jako „jiné zavrženíhodné pohnutky“), a navíc, „úmysl zakrýt jiný trestný čin“ umístěný ve zbytkovém písm. j) by asi byl k písm. e) speciální, což působí nekonzistentně. Aby písm. e) nepůsobilo takový zmatek, muselo by se chápat značně úzce (bezprostřednější souvislost se svědeckou výpovědí). S tím se však pojí významný problém, neboť trestný čin spáchaný na svědkovi v souvislosti s výkonem jeho povinnosti obsahují už jiné skutkové podstaty, u nichž judikatura uplatňuje široké pojetí, a uplatnit vedle toho u vraždy pojetí úzké, by tak bylo krajně nesystematické. Dále bychom uvažovali o zrušení písm. f). Pro zdravotnické i jiné pracovníky sice může být sympatické, že požívají takové ochrany, právní úprava se ale stává příliš

³¹³ V české úpravě sem na rozdíl od německé spadá sexuální vražda (vizme odstavec výše), německá úprava naopak na rozdíl od české neupravuje jako zvláštní znak rasovou vraždu (vizme podkapitulu 5.5).

³¹⁴ Rozhodnutí BGH ze dne 21. 12. 1951, sp. zn. 1 StR 675/51 (BGHSt 2, 60). Převzato z: WESSELS, HETTINGER: *Strafrecht, Besonderer Teil/1*. Heidelberg: 2006, s. 32.

kasuistickou, navíc k takovým vraždám podle všeho dochází velmi zřídka. Tento znak odst. 3 v praxi chápeme spíše jako politickou proklamaci zákonodárce. Takovým způsobem bychom ale mohli chránit pedagogické pracovníky, sportovce, stavitele staveb veřejného zájmu, kulturní činitele apod. Písm. g) bychom, jak ostatně navrhovala i Osnova³¹⁵, doplnili o „sexuální orientaci“, poněvadž dle našeho mínění patří sexuální orientace k základním komponentům každé osobnosti a ČR by měla explicitněji vyjadřovat, že se hlásí k toleranci a ochraně i v této oblasti. Dosavadní alibistické ponechání na judikатурním výkladu „jiné zavrženíhodné pohnutky“ je v naprostém souladu s koncepcí svazků sexuálních menšin soukromého práva.³¹⁶ Celkovou koncepci odst. 3 bychom neměnili, a to včetně demonstrativnosti výčtu. Z důvodu právní jistoty bychom též neužili znak „jiná zvláště přitěžující okolnost“, jenž byl zakotven v trestním zákoně č. 86/1950 Sb.

Zamysleme se také nad dalšími potenciálními znaky. Nejprve uvažme vraždu spáchanou „jiným zavrženíhodným způsobem“, neboť tento znak by mohl rozšířit demonstrativnost odst. 3, konkrétně by doplňoval „zvlášť surový nebo trýznivý“ způsob spáchání. Trestní zákon z roku 1852 obsahoval v § 135 mj. vraždu úkladnou, která mohla být spáchána „jedem“ či „jinak potměšilým způsobem“. Potměšilý způsob (Eysselet mezi způsoby spáchání uvádí mj. „zákeřný způsob“)³¹⁷ by snad mohl být jedním z faktorů subsumpce pod „zvlášť surový způsob“, ale jed (a potměšilý způsob obecně) nepovažujeme za vhodný znak odst. 3, a to i vzhledem k charakteru trestného činu zabití, kdy je pachatel často slabší stranou a v tísní, a proto se nebude schopen postavit poškozenému tváří v tvář. Možnosti toho, jak charakterizovat způsob spáchání, nejsou navíc tak široké, jako je tomu u zavrženíhodné pohnutky, a proto si vystačíme se surovostí a trýznivostí. Velkým tématem současné doby je násilí a obrana proti němu, kdy se též státní moc snaží různým způsobem bojovat proti surové agresii. S těmito trendy je kompatibilní kvalifikovat surovost vůči jiným, byť potměšilým způsobům spáchání. Dojde-li k vraždě jedem, jenž k usmrcení potřebuje delší časový úsek, půjde často o vraždu trýznivou. Surovost a trýznivost jako kvalifikované způsoby spáchání tedy zcela postačí.

³¹⁵ ŠÁMAL: *Osnova trestního zákoníku 2004 – 2006*. Praha: 2006, s. 147n.

³¹⁶ Registrované partnerství je jako něco legitimního, ale přece jen nevhodného k přílišnému zdůrazňování, zařazeno mimo jinak takřka „pansofický“ občanský zákoník (č. 89/2012 Sb.).

³¹⁷ EYSSELET: Úmyslná usmrcení. *Právník*. 1948, roč. 87, č. 1, s. 14.

V německé právní úpravě nalezneme hned několik znaků, jež se v TZ nevyskytují. Jde-li o vražednou zálibu a sexuální vraždy, plně postačí právní kvalifikace jako jiné zavrženíhodné pohnutky, neboť oba typy vražd se vyskytují velmi vzácně. Vraždu hromadně účinnými prostředky máme zahrnutu pod kvalifikovanou skutkovou podstatou trestného činu obecného ohrožení § 272 odst. 3 písm. a), jakož i některých jiných činů, např. teroristický útok (§ 311), genocidium (§ 400) atd. O zákeřném způsobu spáchání platí to, co jsme uvedli v předchozím odstavci, navíc vraždu dětí mladších patnácti let a těhotných žen, což jsou osoby zvláště zranitelné, máme ve zvláštních skutkových podstatách. Nepovažujeme tedy v dohledné době za vhodné, abychom z německé právní úpravy přebírali některé další znaky § 211 StGB.

Naše pojetí trestného činu zabití (§ 141 TZ) je v této práci spíše podřízeno charakteristice skutkových podstat § 140 odst. 3 TZ. Zabýváme se případy, které zdánlivě naplňují náležitosti jak zvláště závažných vražd, tak též právě zabití, takže rozhodnutí o právní kvalifikaci může být v konkrétních případech velmi problematické. Německá právní nauka se zabývá úmyslnými usmrceními, jež jsou spáchány z více pohnutek (tzv. Motivbündel)³¹⁸ a dochází k závěru, že takové případy je třeba posoudit dle motivu, jenž byl v daném případě dominantní.³¹⁹ Tato nauka pro českou teorii nabývá se současnou právní úpravou na aktuálnosti (s účinností TZ), a proto by se těmto problémům měla více věnovat i česká trestněprávní teorie. Německé řešení považujeme v této otázce obecně za celkem logické a vyhovující.

Závěr

Z.1 Shrnutí

Hlavním cílem této práce byl rozbor skutkových podstat § 140 odst. 3 TZ.

Nejprve jsme se snažili o uvedení do problematiky. Věnovali jsme se systematické úmyslných usmrcení, obligatorním znakům skutkových podstat úmyslných usmrcení, zákonnému rozlišování afektivní a premeditativní vraždy a fakultativním znakům privilegovaných skutkových podstat úmyslných usmrcení. V této obecné rovině jsme se

³¹⁸ WESSELS, HETTINGER: *Strafrecht, Besonderer Teil/1*. Heidelberg: 2006, s. 32.

³¹⁹ Rozhodnutí BGH ze dne 15. 11. 1996, sp. zn. 3 StR 79/96 (BGHSt 42, 301). Dostupné na: www.hrr-strafrecht.de.

dotkli též historických úprav dříve platných na českém území a současné úpravy německé. Zde jsme neaplikovali příliš invence.

Ve druhé kapitole jsme si snažili připravit půdu pro analýzu konkrétních skutkových podstat § 140 odst. 3. V obecné rovině jsme si tento odstavec představili a naši pozornost jsme dále zaměřili na § 211 StGB, který jsme si stručně uvedli.

Po nezbytné přípravě jsme se dostali k podrobnému rozboru § 140 odst. 3 TZ. Nejdříve nás zajímaly znaky „na dvou nebo více osobách“ a „opětovně“. První znak přichází v úvahu pouze při jednočinném souběhu úmyslných usmrcení, zatímco u opětovnosti jsme konstatovali tři teoretické možnosti, jak tento znak chápat: toliko při vícečinném souběhu, zahrnující i recidivu nebo i v případě, kdy o recidivu nejde, protože předchozí odsouzení již bylo zahazeno (dle § 106 TZ). Judikatura, kterou si na jednotlivých případech představujeme, zvolila poslední možnost. Soudní výklad však hodnotíme jako problematický a v této souvislosti upozorňujeme na kritický Koudelův text, jenž se týká znaku „opětovně“ po zahazení odsouzení. Koudelovy myšlenky jsme se snažili dále rozvést. Teoretickou konstrukci znaku „opětovně“ jsme pro praxi shledali jako ne příliš žádoucí, a to zejména kvůli nejasnosti právní úpravy a ničím neomezené době mezi prvním činem a opětovným spácháním, jakož i nutnosti přihlídnout k odsouzení, abychom mohli konstatovat, že někdo trestný čin spáchal. V německé úpravě jsme podobné znaky nenalezli.

U skutkových podstat na zvláště zranitelných osobách jsme nejdříve charakterizovali „vraždu na těhotné ženě“, kde jsme se navzdory literatuře spíše přiklonili k vyloučení jednočinného souběhu vraždy dle § 140 odst. 3 písm. b) a trestných činů proti těhotenství ženy. U vraždy dítěte mladšího patnácti let jsme upozornili na problém vraždy novorozeného dítěte matkou (§ 142 TZ). Případy matky, jež v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtí jinou osobu, jsme navrhli za použití argumentu a fortiori (v kontextu § 140 odst. 3 písm. c) a mnoha jiných skutkových podstat TZ jsme usoudili, že je-li privilegována smrt dítěte, tím spíše by měla být privilegována smrt starší osoby) takové skutky subsumovat pod § 142 TZ per analogiam. Dále jsme položili otázku, zda není čas tradiční skutkovou podstatu § 142 TZ zrušit, když zde máme obecnější skutkovou podstatu zabití (§ 141 TZ). Za klíčové považujeme zodpovězení otázky, zda a nakolik je stav „rozrušení způsobeného porodem“ obecně

více hodný privilegování než případy, jež dle současné úpravy spadají pod § 141 TZ. Této diskuse by se hojně měli účastnit odborníci v oborech porodnictví, psychologie i psychiatrie.

Dále jsme se zaměřili na vraždy v souvislosti s příslušností k určité skupině. Zamysleli jsme se nad vraždami úředních osob a zdravotníků, ale větší pozornost jsme věnovali „diskriminačním“ vraždám (§ 140 odst. 3 písm. g) TZ). U znaku „politické přesvědčení“ jsme rozlišili ochranu svobod podle čl. 15 a čl. 17 LZPS. Samotnému svědomí a myšlení chráněnému čl. 15 LZPS jsme ochranu písm. g) poskytli i v případě nedemokratických přesvědčení coby nejintimnějšímu jádru lidské autonomie, naopak u projevů nedemokratických přesvědčení jsme ochranu písm. g) v souladu s judikaturou odmítli. Výčet písm. g) jsme sice shledali taxativním, ale konstatovali jsme možnost zařadit některé jiné příslušnosti pod znak písm. j), tj. pod „jinou zavrženíhodnou pohnutku“. Zvláště jsme v této souvislosti upozornili na sexuální orientaci a její ambivalentní status jako příslušnosti legitimně chráněné, přesto však v právní úpravě obvykle skrývané.

Poté následoval rozbor zvláště závažných způsobů spáchání („surovosti“ a „trýznivosti“). Tyto znaky písm. i) stačí naplnit alternativně, kdy se „trýznivost“ týká subjektivních pocitů oběti, zatímco „surovost“ objektivního obrazu situace. Pokusili jsme se celkem podrobně prozkoumat judikáty z posledních let týkající se této problematiky. „Surovost“ jsme označili za „zvířecí“ jednání, jež postrádá elementární základy civilizovanosti a lidskosti a učinili jsme i další poznatky, např. u surových vražd jsme zjistili zvláště výrazné zastoupení osob přímo pod vlivem návykových látek (zejm. alkoholu) v době spáchání činu či dlouhodobě návykové látky zneužívajících. Nalezli jsme rovněž souvislost mezi oběma znaky: Pokud zůstala oběť surové vraždy nějaký čas při vědomí, zpravidla byla konstatována i „trýznivost“, naopak to ovšem neplatilo. Projevili jsme též názor, že lze v některých případech „surových“ i „trýznivých“ usmrcení uvažovat o subsumpci pod § 141 odst. 1. V této kapitole jsme se též více věnovali německé právní úpravě. Německou úkladnou vraždu „hromadně účinnými prostředky“ jsme přirovnali k českému obecnému ohrožení s úmyslným smrtelným následkem (§ 272 odst. 3 písm. a) TZ) a „krutá vražda“ (grausam) byla shledána jako do určité míry podobná české vraždě „trýznivé“; jisté odlišení představují

vyšší požadavky na smýšlení pachatele v německé úpravě. „Vražda zákeřná“ (heimtückisch) se naproti tomu vůbec nepodobá české „surové“ vraždě, naopak se české surové jednání často vylučuje se zákeřným (dle německé judikatury založeném na zneužití bezbrannosti oběti v důsledku její bezelstnosti). Zákeřná vražda také může zahrnovat zoufalé pachatele, již jsou vůči oběti slabší stranou, a mj. proto konstatujeme, že česká „surová“ vražda v souhrnu postihuje závažnější skutky než německá vražda „zákeřná“.

U vražd spáchaných v souvislosti s jiným činem se zabýváme dosavadní judikaturou uplatnitelnou před účinností TZ, podle ní jednání zakrývající jiný než trestný čin bude posouzeno jako vražda „z jiné zavrženíhodné pohnutky“. Zaměřujeme se též na dosavadní judikurní charakteristiky znaku „na svědkovi v souvislosti s výkonem jeho povinnosti“, protože nově je tento znak přítomen i u vraždy (§ 140 odst. 3 písm. e) TZ). Písm. e) shledáváme nesystematickým, neboť bude muset být vykládáno jinak než znak „na svědkovi“ u jiných trestných činů nebo významně zúží znak „v úmyslu zakrýt jiný trestný čin“. Dosavadní judikatura tak zde mnohdy nebude použitelná, což je dle našeho mínění ke škodě věci.

K nejzávažnějším vraždám řadíme vraždy pro majetek. Po obecné charakteristice věnujeme zvláštní pozornost vraždě loupežné a vraždě nájemné. U loupežné vraždy se zaměřujeme na otázku souběhu s loupeží (§ 173). Jednočinný souběh vylučuje judikatura, naše stanovisko zde není jednoznačné (zejm. při způsobení značné škody). U posouzení možnosti vícečinného souběhu si všímáme zvláštního charakteru loupeže jako činu předčasně dokonatého. Na základě znalostí obecné části, kdy nám skutky od sebe odděluje následek, uvažujeme o hranicích skutků v souvislosti výše zmíněných trestných činů a inspirováni judikaturou (resp. jedním zajímavým judikátem) se kloníme k tomu, aby bylo jako vícečinný souběh loupežné vraždy a loupeže posouzeno jednání, kdy úmysl pachatele usmrtit vznikl po dokonání loupeže (nastoupení následku), ale před jejím dokončením. U nájemné vraždy se zajímáme hlavně o postavení návodce (resp. i organizátora). Toto postavení shledáváme v rámci majetkových vražd velmi specifickým, neboť návodce v mnohých případech nemá z činu majetkový prospěch, ba dokonce mívá obvykle majetkovou ztrátu. I před účinností TZ byl takový případ posouzen jako návod k majetkové vraždě a změna dikce v TZ vyjadřující úmysl

obohatit sebe či jiného tento výklad ještě utvrdila. Za možné považujeme, aby byl případ objednatele jako návodce v některých konkrétních případech podřazen pod zabití (§ 141).

V poslední analytické kapitole se zabýváme znakem „jiná zavrženíhodná pohnutka“. Zmiňujeme si judikurní definici, podle níž jsou případy pod „zavrženíhodnou pohnutku“ subsumovány, a následně na základě judikatury a literatury vybíráme tři typy „jiné zavrženíhodné pohnutky“: pomstu, sexuální motivaci a vraždu „překážející“ osoby. U pomsty zdůrazňujeme nutnost zavrženíhodnosti jednání, aby se jednalo o pomstu ve smyslu § 140 odst. 3 TZ; nelze se tak, dle našeho mínění, spolehnout na význam „pomsty“ v obecném jazyce. Takovouto zavrženíhodnou pomstu nalézáme hlavně u usmrcení jedné osoby v úmyslu mstít se tím osobě jiné. Pod sexuální motivaci zahrnujeme spolu se Zapletalem tři typy usmrcení (přímé uspokojení ze smrtícího aktu, vraždu pro nekrofilní akt a „klasické“ znásilnění, kdy je pachatel srozuměn se smrtelným následkem). Dalším bodem byla vražda „překážející“ osoby, kde se naše stanovisko liší od Zapletalova, když sem řadíme i některé případy vraždy ze žárlivosti. Upozorňujeme rovněž na situace, kdy je za odstranění jiné osoby zapláceno, protože takové případy musíme podřadit pod majetkovou vraždu, neboť ta je speciální ke „zbytkovému“ znaku „jiná zavrženíhodná pohnutka“. Některé zvláštního zřetele hodné případy vraždy ze žárlivosti podřazujeme pod zabití (§ 141 TZ). Německý StGB do § 211 zahrnuje „zbytkový“ znak „jiná nízká pohnutka“, který judikatura definuje podobně jako českou „zavrženíhodnou pohnutku“, přesto v německé úpravě najdeme odlišnosti, jelikož oproti české úpravě německá v § 211 StGB výslovně uvádí znaky „vražedná záliba“ a „vražda k uspokojení pohlavního pudu“.

V desáté kapitole jsme se pokusili o celostní pohled na § 140 odst. 3 TZ. Na rozdíl od druhé kapitoly jsme už měli za sebou rozsáhlou analýzu konkrétních ustanovení odst. 3, takže se snažíme o určitá obecná stanoviska. Nejprve se vyjadřujeme k demonstrativnosti výčtu § 140 odst. 3, dále upozorňujeme na problematičnost písm. e) a příliš kasuistickým shledáváme písm. f). Stran nových skutkových podstat (resp. znaků) jsme spíše skeptičtí. Přílišná kasuističnost by škodila přehlednosti, naopak zařazení některých znaků by umožnilo podřadit pod vraždu dle odst. 3 téměř cokoliv (např. „jiná přitěžující okolnost“). Ke znakům písm. g) bychom však, v souladu

s Šámalem, přidali vraždu z důvodu skutečné či domnělé sexuální orientace oběti. Také se věnujeme souběhu různých motivací, jež teprve ve svém souhrnu vedou k vraždě. Tady se přidržujeme německého pojetí a přikláníme se k právní kvalifikaci podle toho motivu, jenž byl v pachatelově vědomí dominantní. Toto německé pojetí nám má v současné době rozhodně co říci, neboť s trestným činem zabití (trestní sazby 3 – 10 let) nám může vznikat zdánlivý souběh s některou skutkovou podstatou § 140 odst. 3 TZ (trestní sazby 15 – 20 let nebo možnosti uložit výjimečný trest).

Z.2 Zhodnocení a návrhy

Před závěrečnými návrhy musíme upozornit na fakt, že námi vybraná problematika se ukázala být velmi rozsáhlá. Podle původních předpokladů rozsah práce příliš neměl překročit minimální rozsah stanovený fakultními vnitřními předpisy. Tento rozsah jsme plánovali i s ohledem na diplomové práce našich kolegů, jež zmiňujeme v Úvodu, které se snaží řešit úpravu úmyslných usmrcení komplexně (navíc v nich najdeme ještě kriminologické poznatky). Během psaní práce jsme však naráželi na stále nové problémy, které jsme objevovali během zkoumání judikatury a obecné části trestního práva hmotného. Nakonec byl původně plánovaný rozsah podstatně překročen.

V naší práci se zaměřujeme zejména na problémy, jež přináší právní úprava a její judikатурní pojetí, a proto by se mohlo zdát, že současnou úpravu úmyslných usmrcení považujeme převážně za problematickou, ba nevyhovující. Takové závěry by však neodpovídaly skutečnosti, neboť celkově považujeme současnou pojetí úmyslných usmrcení za zdařilé. V TZ je vidět výrazný pokrok oproti úpravě předchozí (zejm. ve znění platném před rokem 1990). Pachatelé se v některých případech zbaví nepřiléhavé nálepky „vraha“ a i přes mnohé změny zůstává velká míra použitelnosti judikatury z období předchozích (to se týká zejm. § 140 odst. 3). Žádné konceptuální změny de lege ferenda nenavrhujeme, snad bychom jen otevřeli debatu o tom, zda je vhodné i nadále upravovat zvláštní skutkovou podstatu vraždy novorozeněte matkou (§ 142 TZ).

Přesto bychom navrhovali některé dílčí změny v § 140 odst. 3. Z tohoto odstavce si zde všimneme tří písmen a), e) a i).

V písm. a) věnujeme pozornost znaku „opětovně“ a jeho aplikaci v případě, kdy již bylo odsouzení za předchozí trestný čin zahlazeno. Subsumovat pod znak „opětovně“

v takových případech je minimálně nejasné a výrazně zavádějící, a to mj. kvůli nutnosti konstatovat spáchání bez přihlídnutí k odsouzení. Z úpravy dle našeho názoru pro zvláštní část TZ nevyplývá striktní odlišování spáchání činu a odsouzení za něj. Díky jedné závažné okolnosti by nás takové pojetí znaku „opětovně“, které vyvozuje judikatura, vůbec nenapadlo. Touto okolností je fakt, že není nijak časově ohraničeno, kdy lze ještě hovořit o opětovnosti, čímž zde shledáváme porušení rovnosti před zákonem, neboť by se při spáchání trestného činu na některé pachatele hledělo jinak než na jiné (kvalifikovaná skutková podstata s vyšší trestní sazbou). Takové rozlišování je do určité míry samozřejmě přípustné, ale shledat „opětovnost“ u relativně bagatelních přečinů (výtržnictví) např. po 20 letech už shledáváme v rozporu s rovností před zákonem. U vraždy považujeme takové rozlišování přípustným déle (i desítky let), přece však i zde vidíme porušení rovnosti, když je takto rozlišováno doživotně a bez naděje na změnu, leč změnu zákona. Přikláníme se k tomu, aby se při subsumpci pod znak „opětovně“ nehledělo na spáchání činů, za něž již bylo odsouzení zahlazeno. Pokud má ale zůstat současné široké judikатурní pojetí tohoto znaku, pak navrhuje následující změny. Pro zajištění zásady nullum crimen sine lege by se měl znak „opětovně“ definovat ve výkladových ustanoveních TZ a pro zajištění zásady humanity a rovnosti před zákonem by měla být omezena doba, kdy lze ještě ke spáchanému činu přihlídnout po zahlazení odsouzení (či po jeho spáchání). U vraždy se znak „opětovně“ vztahuje jen na spáchání činů § 140 odst. 1 či 2, proto by mělo dojít k rozšíření ustanovení (podobně, jako tomu je u těžkého ublížení na zdraví dle § 145 odst. 2 písm. g) TZ). Navrhujeme takovéto znění písm. h): „opětovně nebo poté, co jiného úmyslně usmrtil jiným trestným činem než podle hlavy I.“ Taková dikce se bude vztahovat i na takové trestné činy, jako je např. teror (§ 312), obecné ohrožení (§ 272 odst. 3 písm. a) či genocidium (§ 400), zároveň však takto nepůjde postihnout privilegovaná úmyslná usmrcení (zabití dle § 141 a vraždu novorozeného dítěte matkou dle § 142).

V nejbližší době nepředpokládáme zrušení písm. e), i když by to možná bylo řešení nejlepší, a proto budeme zvědavě sledovat, jak se s ním vyrovná judikatura. Zajímat nás mj. bude, jakou šíři písm. e) soudy stanoví. Pokud by písm. e) přiznaly stejnou šíři, jakou má znak „na svědkovi v souvislosti s výkonem jeho povinnosti“ u jiných skutkových podstat trestných činů, pak se znak „zakrývací“ vraždy vyjádřený v písm. j) stane nadbytečným nebo dojde k nesystematičnosti, když znak „zbytkového“ písm. j)

bude speciální k písm. e). Určí-li soudy šíři znaku písm. e) jinak než u dalších trestných činů (př. § 175 či 228 TZ), bude takové posouzení nesystematické v rámci zvláštní části TZ jako celku. Třeba nás však soudy překvapí a vymyslí nějaké elegantní řešení tohoto problému.

Interpretační problémy může činit písm. i). Zatímco „trýznivost“ si dokážeme představit snadněji, a tak může způsobit spíše problémy procesní (dokázat, že nežijící člověk prožíval utrpení), je v případě „surovosti“ situace složitější. Na to, o jak neurčitý pojem jde, se však judikatura s tímto znakem velmi dobře vyrovnala a vyrovnává. Zde žádné změny nenavrhujeme, ale upozorníme toliko na některá nebezpečí. Soudy by si měly dát pozor na hraniční případy a posuzovat je s mimořádnou pečlivostí. S tím souvisí riziko rozšiřování hranic „surovosti“ na úkor „běžných“ vražd dle odst. 1 a 2, jelikož takovým rozšiřováním by byla popřena „surovost“ jako něco významně zavrženého. Oba znaky písm. i) by si měly podržet standard mimořádné závažnosti.

Celý odstavec 3 bychom dále nerozšiřovali o další skutkové podstaty, neboť by se mohl stát příliš kasuistickým. Jen do písm. g) bychom doplnili znak „pro sexuální orientaci“.

Poslední zmínku věnujeme zabití (§ 141). Zabití je podle všeho speciální i ve vztahu k § 140 odst. 3, o čemž svědčí i existence § 141 odst. 2. Jde-li o sporný případ, kdy je motivace kryta privilegujícími okolnostmi § 141 jen částečně, musíme hledat dominantní motiv (např. zbavit se tyрана a získat majetek), přičemž mají-li motivy zhruba stejný vliv na spáchání skutku, musíme se přiklonit ke speciálnímu § 141. Můžeme si též položit otázku, zda by § 141 odst. 2 neměl být rozšířen o další skutkové podstaty § 140 odst. 3. Domníváme se, že nikoliv, a usuzujeme tak z privilegujícího charakteru § 141, který by měl v § 141 odst. 2 upravovat jen skutečně nejzávažnější případy, kdy je i lidská pochopitelnost úmyslného usmrcení výrazněji oslabena (tj. usmrcení více osob, dítěte či těhotné). O případném rozšíření § 141 odst. 2 by však rovněž mohla být vedena diskuse.

I přes naše návrhy shledáváme českou úpravu celkově na velmi dobré úrovni, zároveň v této oblasti v nejbližší době neočekáváme legislativní změny. Zajímavé bude sledovat vývoj judikatury v některých námi zmíněných oblastech.

Seznam použité literatury

Učebnice a komentáře

GŘIVNA, T.; SCHEINOST, M.; ZOUBKOVÁ, I. a kol.: *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014.

GŘIVNA, T.; VOKOUN, R.; NOVOTNÝ, O. a kol.: *Sbírka klauzurních prací z trestního práva hmotného a procesního*. 3. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011.

JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné, Obecná část, Zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014.

JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vyd. Praha: Leges, 2014.

LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I., Obecná část (§ 1 – 654)*. Praha: C. H. Beck, 2014.

PAVLÍČEK, V. a kol.: *Ústava a ústavní řád České republiky, Komentář, 2. díl, Práva a svobody*. 2. doplněné a podstatně rozšířené vydání. Praha: Linde, 2002.

PAVLÍČEK, V. a kol.: *Ústavní právo a státověda, II. díl, Ústavní právo České republiky*. 1. úplné vydání. Praha: Leges, 2011.

SOLNAŘ, V.; CÍSAŘOVÁ, D.; FENYK, J.; VANDUCHOVÁ, M.: *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009.

ŠÁMAL, P.: *Osnova trestního zákoníku 2004 – 2006*. Praha: C. H. Beck, 2006.

ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I., Obecná část (§ 1 – 139)*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012.

ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník II., Zvláštní část (§ 140 – 421)*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012.

ŠÁMAL, P.; NOVOTNÝ, O.; GŘIVNA, T.; HERCZEG, J.; VANDUCHOVÁ, M.; VOKOUN, R. a kol.: *Trestní právo hmotné*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014.

WAGNEROVÁ, E.; ŠIMÍČEK, V.; LANGÁŠEK, T.; POSPÍŠIL, I. a kol.: *Listina základních práv a svobod, Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012.

Cizojazyčné učebnice a komentáře:

KINDHÄUSER, U.; NEUMANN, U.; PAEFFGEN, H.-U.: *Strafgesetzbuch, Band 2*. 4. Aufl. Baden-Baden: Nomos, 2013.

LACKNER, K.; KÜHL, K.: *Strafgesetzbuch, Kommentar*. 27. Aufl. München: C. H. Beck, 2011.

WESSELS, J.; HETTINGER, M.: *Strafrecht Besonderer Teil/1, Straftaten gegen Persönlichkeits- und Gemeinschaftswerte*. 30. Aufl. Heidelberg: C. F. Müller, 2006.

Monografie a sborníky

HERCZEG, J.: *Trestné činy z nenávisti*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008.

HOŘÁK, J.: *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2011.

ZAPLETAL, J.: *Úmyslná usmrcení (Kriminologická a trestněprávní studie)*. Praha: Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR, 1980.

Časopisecké články a časopisy

EYSSELT, E.: Úmyslná usmrcení. *Právník*. 1948, roč. 87, č. 1, s. 1 – 21.

HOŘÁK, J.: Vyprovokované zabití v německém trestním právu. *Kriminalistika*. 2008, roč. 41, č. 4, s. 253 – 276.

KOUDELA, R.: K zákonnému znaku opětovnosti u trestných činů ublížení na zdraví dle § 145 TrZ. *Trestněprávní revue*. 2011, roč. 10, č. 6, s. 178 – 179.

Právní rozhledy. 1998, roč. 6, č. 1.

Soudní rozhledy. 1995, roč. 1, č. 1.

Trestněprávní revue. 2011, roč. 10, č. 10.

Vysokoškolské kvalifikační práce

Dostupné na: https://is.cuni.cz/webapps/zzp/search/?tab_searchas=basic&lang=cs

KUČERA, P.: *Trestný čin vraždy a zabití podle § 140, § 141 TZ*. Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva. Vedoucí práce Jaromír Hořák.

VLASÁKOVÁ, B.: *Vražda a zabití v českém trestním právu*. Praha, 2014. Rigorózní práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva. Vedoucí práce Jiří Jelínek.

ŽÁČKOVÁ, M.: *Trestný čin vraždy a zabití podle § 140, § 141 TZ*. Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva. Vedoucí práce Jaromír Hořák.

Zdroje mimo odbornou právnickou literaturu

DOSTOJEVSKIJ, F. M.: *Zločin a trest*. Praha: Svět sovětů, 1966.

POE, E. A.: *Jáma a kyvadlo a jiné povídky*. Praha: Odeon, 1978.

SOKOL, J.: *Leges sine moribus vanae*. Dostupné na internetových stránkách: www.jansokol.cz.

Elektronické zdroje

ASPI (právní informační systém). Wolters Kluwer ČR.

nalus.usoud.cz

www.nsoud.cz

Cizojazyčné zdroje:

openjur.de

www.hrr-strafrecht.de

www.jurion.de

Právní předpisy

Listina základních práv a svobod, vyhlášená předsednictvem České národní rady ze dne 16. 12. 1992 jako součást ústavního pořádku České republiky (č. 2/1993 Sb.), ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

Zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících.

Zákon č. 50/1923 Sb. z. a n., na ochranu republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 68/1957 Sb., o umělém přerušení těhotenství, ve znění zákona č. 140/1961 Sb.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Cizí úprava

Německý trestní zákoník, 1871 (Strafgesetzbuch, StGB): „Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 14 Nummer 10 des Gesetzes vom 20. Oktober 2015 (BGBl. I S. 1722) geändert worden ist“.

Judikatura

Sborníky judikatury

DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti I./Loupež*. Praha: ASPI, a. s., 2008.

DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti II*. Praha: ASPI, a. s., 2009.

DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví/Nutná obrana*. Praha: ASPI, 2007.

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek. 1974, roč. 26.

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek. 1975, roč. 27.

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek. 1976, roč. 28.

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek. 1985, roč. 37.

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek. 1986, roč. 38.

Rozhodnutí Ústavního soudu ČR

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 2. 6. 1999, sp. zn. Pl. ÚS 18/98. Dostupné na: nalus.usoud.cz.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18. 9. 2012, sp. zn. III. ÚS 3395/10. Dostupné na: nalus.usoud.cz.

Rozhodnutí a stanoviska Nejvyššího soudu ČSSR, ČSR, ČR a SSR

Správa o výsledkoch prieskumu a zhodnotenia praxe súdov pri trestnom postihu recidivistov, Trestné kolegium Najvyššieho súdu ČSSR, č. Tpjf 28/73 zo 4. 4. 1974, uverejnené pod č. 10/1974 Sb. rozh. tr. Dostupné v: *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1974, roč. 26, s. 181 – 233.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SSR zo 17. 4. 1974 sp. zn. 5 Tz 32/74, uverejnené pod č. 7/1975 Sb. rozh. tr. Dostupné v: *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1975, roč. 27, s. 175 – 178.

Rozsudok Najvyššieho súdu SSR z 28. 11. 1974, sp. zn. Tz 125/74, uverejnené pod č. 37/1975 Sb. rozh. tr. Dostupné v: DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví/Nutná obrana*. Praha: ASPI, 2007, s. 132 – 136.

Zobecňujúci materiál Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 16. 6. 1976, Tpjf 30/76, uverejnené pod č. 41/1976 Sb. rozh. tr. Dostupné v: *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1976, roč. 28, s. 419 – 460.

Rozsudok Najvyššieho súdu SSR z 29. 6. 1978, sp. zn. 4 Tz 40/78, uverejnené pod č. 9/1980 Sb. rozh. tr. Dostupné v: DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví/Nutná obrana*. Praha: ASPI, 2007, s. 312 – 314.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR z 8. 4. 1981, sp. zn. 6 Tz 12/81, uverejnené pod č. 27/1982 Sb. rozh. tr. Dostupné v: DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti II*. Praha: ASPI, a. s., 2009.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 7. 5. 1984, sp. zn. 3 Tz 6/84, uverejnené pod č. 8/1985 Sb. rozh. tr. Dostupné v: *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1985, roč. 37, s. 65 – 69.

Zobecňující materiál Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31. 10. 1985, sp. zn. Tpjf 24/85, uveřejněno pod č. 16/1986 Sb. rozh. tr. Dostupné v: *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1986, roč. 38, s. 161 – 196.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 5. 1991, sp. zn. 3 To 19/91, uveřejněno pod č. 27/1992 Sb. rozh. tr. Dostupné v: DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví/Nutná obrana*. Praha: ASPI, 2007, s. 43 – 47.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 11. 1991, sp. zn. 7 To 62/91, uveřejněno č. 1/1993 Sb. rozh. tr. Dostupné v: DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví/Nutná obrana*. Praha: ASPI, 2007, s. 47n.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 6. 1995, sp. zn. Tzn 17/95, uveřejněno pod č. 15/1996 Sb. rozh. tr. Dostupné v: DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti I./Loupež*. Praha: ASPI, a. s., 2008, s. 98 – 103.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 10. 1997, sp. zn. 2 Tzn 85/97. Dostupné v: *Právní rozhledy*. 1998, roč. 6, č. 1, s. 34 an.

Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 12. 2001, sp. zn. Tpjn 303/2001, uveřejněno pod č. 15/2002 Sb. rozh. tr. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 12. 2004, sp. zn. 5 Tdo 1383/2004, uveřejněno pod č. 41/2005 Sb. rozh. tr. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 6. 2007, sp. zn. 8 Tdo 624/2007, uveřejněno pod č. 37/2008 Sb. rozh. tr. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 11. 2009, sp. zn. 3 Tdo 692/2009, uveřejněno pod č. 8/2011 Sb. rozh. tr. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 8. 2010, sp. zn. 3 Tdo 611/2010, uveřejněno pod č. 32/2011 Sb. rozh. tr. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 8. 2010, sp. zn. 7 Tdo 793/2010, uveřejněno pod č. 14/2011 Sb. rozh. tr. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 1. 2011, sp. zn. 4 Tdo 1517/2010, uveřejněno pod č. 9/2012 Sb. rozh. tr. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 9. 2011, sp. zn. 6 Tdo 1025/2011. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 2. 2011, sp. zn. 6 Tdo 84/2011, uveřejněno pod č. 58/2011 Sb. rozh. tr. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 12. 2011, sp. zn. 3 Tdo 1491/2011. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 2. 2012, sp. zn. 4 Tdo 102/2012. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 8. 2012, sp. zn. 3 Tdo 964/2012. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 9. 2012, sp. zn. 8 Tdo 1092/2012, uveřejněno pod č. 69/2013 Sb. rozh. tr. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 9. 2012, sp. zn. 4 Tdo 1129/2012. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 10. 2012, sp. zn. 11 Tdo 149/2012. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 12. 2012, sp. zn. 8 Tdo 1513/2012, uveřejněno pod č. 47/2013 Sb. rozh. tr. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 1. 2013, sp. zn. 3 Tdo 57/2013. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 2. 2013, sp. zn. 3 Tdo 193/2013, uveřejněno pod č. 49/2013 Sb. rozh. tr. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 3. 2013, sp. zn. 3 Tdo 239/2013. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 3. 2013, sp. zn. 7 Tdo 155/2013. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2013, sp. zn. 7 Tdo 1120/2013. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 6. 2013, sp. zn. 6 Tdo 617/2013. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 1. 2014, sp. zn. 7 Tdo 1408/2013. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 1. 2014, sp. zn. 7 Tdo 1356/2013, uveřejněno pod č. 7/2015 Sb. rozh. tr. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 2. 2014, sp. zn. 4 Tdo 128/2014. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 2. 2014, sp. zn. 8 Tdo 103/2014. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 4. 2014, sp. zn. 6 Tdo 416/2014. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 6. 2014, sp. zn. 8 Tdo 462/2014, uveřejněno pod č. 21/2015 Sb. rozh. tr. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 6. 2014, sp. zn. 4 Tdo 795/2014. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. 4 Tdo 1186/2014. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. 8 Tdo 1208/2014. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 1. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1576/2014. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 2. 2015, sp. zn. 3 Tdo 1636/2014. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 2. 2015, sp. zn. 7 Tdo 1608/2014. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 4. 2015, sp. zn. 6 Tdo 399/2015. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 5. 2015, sp. zn. 4 Tdo 448/2015. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 5. 2015, sp. zn. 6 Tdo 528/2015. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 8. 2015, sp. zn. 8 Tdo 511/2015. Dostupné na: www.nsoud.cz.

Rozhodnutí vrchních soudů

V Praze:

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 7. 1993, sp. zn. 4 To 16/93. Dostupné v: *Soudní rozhledy*. 1995, roč. 1, č. 1, s. 15n.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 8. 10. 1993, sp. zn. 5 To 60/93, uveřejněno pod č. 15/1994 Sb. rozh. tr. Dostupné v: DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví/Nutná obrana*. Praha: ASPI, 2007, s. 50 – 54.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 5. 11. 1993, sp. zn. 5 To 76/93, uveřejněno pod č. 10/1994 Sb. rozh. tr. Dostupné v: DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví/Nutná obrana*. Praha: ASPI, 2007, s. 48 – 50.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 4. 1994, sp. zn. 7 To 59/94, uveřejněno pod č. 42/1994 Sb. rozh. tr. Dostupné v: DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví/Nutná obrana*. Praha: ASPI, 2007, s. 58 – 64.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 6. 1997, sp. zn. 3 To 41/97, uveřejněno pod č. 46/1998 Sb. rozh. tr. Dostupné v: DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví/Nutná obrana*. Praha: ASPI, 2007, s. 73 – 76.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 10. 5. 2000, sp. zn. 8 To 45/2000, uveřejněno pod č. 11/2001 Sb. rozh. tr. Dostupné v: DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví/Nutná obrana*. Praha: ASPI, 2007, s. 79 – 82.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 8. 2003, sp. zn. 8 To 90/03, uveřejněno pod č. 37/2005 Sb. rozh. tr. Dostupné v: DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví/Nutná obrana*. Praha: ASPI, 2007, s. 86 – 89.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 7. 2011, sp. zn. 2 To 54/2011. Dostupné v: *Trestněprávní revue*. 2011, roč. 10, č. 10, s. 305 – 307.

V Olomouci:

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 11. 1998, sp. zn. 4 To 85/98. Dostupné v: ASPI (právní informační systém). Wolters Kluwer ČR.

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 31. 8. 2005, sp. zn. 5 To 81/2005, uveřejněno pod č. 43/2006 Sb. rozh. tr. Dostupné v: DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví/Nutná obrana*. Praha: ASPI, 2007, s. 89 – 97.

Rozhodnutí krajských soudů

Rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 11. 3. 1953, sp. zn. 8 To 13/53, uveřejněno pod č. 89/1953 Sb. rozh. tr. Dostupné v: DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S.: *Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví/Nutná obrana*. Praha: ASPI, 2007, s. 100n.

Judikatura německého Spolkového soudního dvora (BGH)

Rozhodnutí BGH ze dne 25. 7. 1952, sp. zn. 1 StR 272/52 (BGHSt 3, 132). Dostupné na: www.jurion.de.

Rozhodnutí BGH ze dne 23. 9. 1952, sp. zn. 1 StR 218/52 (BGHSt 3, 264). Dostupné na: www.jurion.de.

Rozhodnutí BGH ze dne 30. 9. 1952, sp. zn. 1 StR 243/52 (BGHSt 3, 180). Dostupné na: www.jurion.de.

Rozhodnutí BGH ze dne 7. 6. 1955, sp. zn. 5 StR 104/55 (BGHSt 8, 216). Dostupné na: www.jurion.de.

Rozhodnutí BGH ze dne 2. 12. 1957, sp. zn. GSSt 3/57 (BGHSt 11, 139). Dostupné na: www.jurion.de.

Rozhodnutí BGH ze dne 2. 10. 1962, sp. zn. 1 StR 299/62 (BGHSt 18, 37). Dostupné na: www.jurion.de.

Rozhodnutí BGH ze dne 8. 10. 1969, sp. zn. 3 StR 90/69 (BGHSt 23, 119). Dostupné na: www.jurion.de.

Rozhodnutí BGH ze dne 15. 4. 1986, sp. zn. 1 StR 651/85 (BGHSt 34, 59). Dostupné na: www.jurion.de.

Rozhodnutí BGH ze dne 1. 9. 1992, sp. zn. 1 StR 487/92 (BGHSt 38, 353). Dostupné na: www.hrr-strafrecht.de.

Rozhodnutí ze dne 20. 10. 1993, sp. zn. 5 StR 473/93 (BGHSt 39, 353). Dostupné na: www.hrr-strafrecht.de.

Rozhodnutí BGH ze dne 22. 11. 1994, sp. zn. 1 StR 626/94. Převzato z redakčního výtahu dostupného na: www.jurion.de.

Rozhodnutí BGH ze dne 15. 11. 1996, sp. zn. 3 StR 79/96 (BGHSt 42, 301). Dostupné na: www.hrr-strafrecht.de.

Rozhodnutí BGH ze dne 18. 5. 2000, sp. zn. 4 StR 647/99 (BGHSt 46, 73). Dostupné na: www.hrr-strafrecht.de.

Rozhodnutí BGH ze dne 19. 10. 2001, sp. zn. 2 StR 259/01 (BGHSt 47, 128). Dostupné na: www.hrr-strafrecht.de.

Rozhodnutí BGH ze dne 17. 5. 2011, sp. zn. 1 StR 50/11 (BGHSt 56, 239). Dostupné na: openjur.de.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá vraždou a zabitím podle § 140 a § 141 trestního zákoníku. Tuto problematiku není možné řešit komplexně, neboť téma je velmi široké. Práce se zaměřuje na § 140 odst. 3, jenž zahrnuje ustanovení kvalifikovaných případů vraždy. Na základě judikatury a literatury se autor pokouší popsat jednotlivé kvalifikační znaky takových vražd, následně se nad nimi zamýšlí. Kvalifikační znaky § 140 odst. 3 trestního zákoníku jsou členěny do sedmi kapitol. Autor v každé kapitole nepopisuje pouze kvalifikační znaky, ale pokouší se zároveň zkoumat možnost právní kvalifikace zabití v situacích, v nichž jsou formálně naplněny kvalifikační okolnosti § 140 odst. 3 trestního zákoníku. Každá kapitola rovněž obsahuje stručné srovnání s německou právní úpravou.

Diplomová práce se skládá celkem z deseti kapitol. První kapitola je uvedením do problematiky vražd a úmyslných usmrcení obecně. Tato kapitola zahrnuje systém úmyslných usmrcení v českém trestním zákoníku, české právní dějiny těchto trestných činů, obligatorní znaky vražd a zabývá se rozdíly mezi afektivní a premeditativní vraždou. Druhá kapitola uvádí do právní úpravy kvalifikačních znaků § 140 odst. 3 trestního zákoníku.

Jádrem práce je následujících sedm kapitol. Třetí kapitola charakterizuje právní případy vícenásobných úmyslných usmrcení. Zde jsou ukázány rozdíly mezi znaky „na dvou nebo více osobách“ a „opětovně“. Dále jsou řešeny s tím spojené problémy. Čtvrtá kapitola se zabývá vraždou „na těhotné ženě“ a „na dítěti mladším patnácti let“. U vraždy malého dítěte jsou ilustrovány dva problémy. Prvním je odlišení od vraždy novorozeného dítěte matkou. Druhým je popis vraždy dítěte opomenutím. Pátá kapitola se zaměřuje na vraždu osob se specifickým postavením. To může být např. úřední osoba či příslušník určitého etnika. Šestá kapitola popisuje znaky „zvlášť surový“ a „zvlášť trýznivý“ způsob spáchání. Sedmá kapitola se týká zakrývacích vražd a obsahuje též znak „na svědkovi v souvislosti s výkonem jeho povinnosti“, který je nový od 1. 1. 2010. Osmá kapitola se zabývá vraždami motivovanými majetkovým prospěchem. Devátá kapitola představuje znak „jiná zavrženíhodná pohnutka“. Desátá kapitola nepopisuje žádný konkrétní znak, nýbrž obsahuje celostní pohled na § 140 odst. 3. Mezi

druhou a desátou kapitolou je velký rozdíl, jelikož desátá kapitola zahrnuje poznatky sedmi předchozích kapitol.

V závěru je shrnut obsah všech kapitol. Můžeme tu rovněž najít návrhy některých změn české právní úpravy, zejména u opětovně spáchané vraždy a vraždy na svědkovi.

Resumé

This Master's thesis concerns murder and manslaughter under ss. 140 and 141 of the Czech Penal Code. It is impossible to solve this problem globally, because it is a very broad topic. The thesis focuses on s. 140 (3), which covers qualified murders. The author tries to describe qualified elements in such murders on the background of jurisprudence and court decisions; then he considers them. The qualified elements under s. 140 (3) of the Czech Penal Code are divided into seven chapters. The author not only describes the elements in each chapter, he also tries to analyse the possibility of legal qualification of manslaughter in situations, where qualification elements under s. 140 (3) of the Czech Penal Code are formally satisfied. Each of the chapters contains a brief comparison with German law, too.

The thesis is composed of ten chapters. Chapter One is the introduction to murders and intentional killings generally. It provides the system of intentional killings under the Czech Penal Code, Czech legal history of such crimes, obligatory elements in murders and it deals with differences between affective and premeditative murders. Chapter Two introduces legal regulation of qualified elements under s. 140 (3) of the Czech Penal Code.

The following seven chapters are the main part of the thesis. Chapter Three characterises legal cases of multiple intentional killings. The differences between elements „two or more persons“ and „repeatedly“ are shown and the connected problems are treated. Chapter Four deals with the murder „of a pregnant woman“ and „of the child under fifteen“. Two problems of the murder of a young child are illustrated. Firstly, it is the difference from infanticide. Secondly, the murder of a child by an omission is described. Chapter Five focuses on the murder of persons in specific situations. It can be, for example, a public official or a member of some ethnic group. Chapter Six deals with elements „especially brutal“ and „especially grievous“ mode of commission. Chapter Seven refers to cover murder and it contains the element „of a witness in connection with the performance of his duty“, which is new from 1 January 2010. Chapter Eight concerns murders with property motive. Chapter Nine presents the element „another damnable motive“. Chapter Ten does not describe any specific element, it contains a global overview of s. 140 (3). There is a big difference between

Chapters Two and Ten, because Chapter Ten includes knowledge of all the seven preceding chapters.

In conclusion the contents of all chapters are summarized. Proposals for some changes in the Czech legal regulation, especially in the repeatedly committed murder and the murder of a witness, can be found there.

Název: Trestný čin vraždy a zabití podle § 140, § 141 tr. zák.

Klíčová slova: Vražda, Trestní právo, Německé právo

Title: Crime of murder and manslaughter under section 140, 141 of the criminal code

Keywords: Murder, Criminal law, German law